RURALIA

REVISTA DEL MÓN RURAL VALENCIÀ

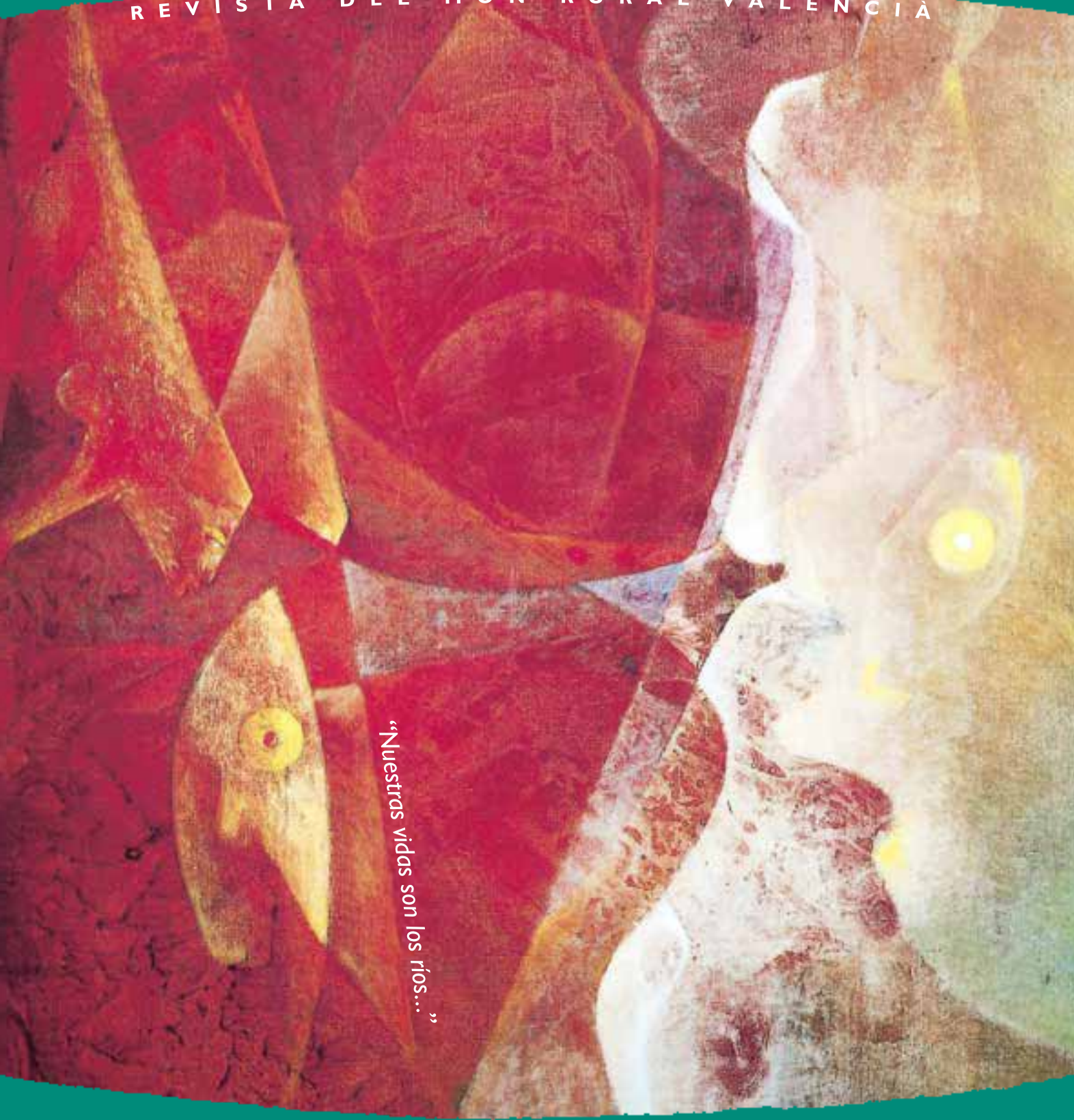

UNIÓN EUROPEA

10

en Julio de 2001

EDICIÓN:

C Carrefour Comunidad Valenciana R I E

Centro Rural de Información Europea

C.R.I.E. (Centre Rural d'Informació Europea)
MAS DE NOGUERA
E-12440 Caudiel-Benafer (Castellón) España
Tel. y fax: (34) 964 13 12 60
Correo electrónico: criecv@nexo.net
http://www.criecv.org

Edición electrónica:
http://www.criecv.org

PORTADA:
Fragment de "La balsa de la Medusa".
Max Ernst, agosto de 1953.

COORDINACIÓN: Marcelino Herrero Salvador.

COORDINACIÓN TÉCNICA: Berta Chulvi Ferriols.

CONSEJO DE REDACCIÓN:
Berta Chulvi Ferriols, Jorge Cruz Orozco, Javier Delgado Franco, Marcelino Herrero Salvador, Pablo Mestre Navarro, Josep Pérez Sánchez, Carles Rodrigo Alfonso y Pau Serrano Magdaleno.

CONSEJO ASESOR:
Eladio Arnalte Alegre (Universidad Politécnica de Valencia), Cesáreo Casino Esteban (Plataforma Rural del País Valencià), Juan Corchado Badía (Alto Palancia), Javier Esparcia Pérez (Universitat de València), Diego López Olivares (Universitat Jaume I), Mª José Payá Valdés (Proyecto LEADER II de la Comunidad Valenciana), Antonio Pérez Verbena (Conselleria d'Agricultura), Joan Ramón Peris (Unió de Llauradors i Ramaders), José Sales (Unió Provincial de Cooperatives del Camp de Castelló), José Tomás Varea Varea (La Serranía) y Fernando Vera Rebollo (Universitat d'Alacant).

COLABORADORES:
José Manuel Alberich, Josep Albiñana, Montse Albiñana, Carmen Arnanz, Esther Bañuls, Salvador Bataller, Mª Carmen Caballero, Raul Carbonell, Mª Ángeles Cárcer, Sergi Castillo, Jordi Delgado, Juan Chàfer, Tesa Giner, Albert López, Inés Mahiques, Joan Micó, José Lluis Miralles, J. R. Mollà, Paleta d'Ocres, Mª José Payá, Ignasi Peñarrocha, Josep Lluís Rico, Lola Ruiz, Lluis M. Segrelles, Joan Seguí, Seminari de Agricultura Ecològica, Fernando Tormo, Manuel Tormo i José Tomás Varea.

DISEÑO Y MAQUETACIÓN:
pablo mestre & asociados, S.C.V. Tel: 963 922 136

ADMINISTRACIÓN:
Carmen Arnanz Serrano, Mª Carmen Forés Izquierdo.

FOTOMECÁNICA E IMPRESIÓN:
Gráficas Papallona, S.C.V. Tel: 963 57 57 00

Dep. Legal: V-3.422-1998

Se imprimieron 5.000 ejemplares sobre papel reciclado.

RURALIA *no comparte necesariamente todos los puntos de vista de los artículos firmados. La redacción asume la responsabilidad de asegurar que el debate y la pluralidad de puntos de vista se realice con respeto y simpatía hacia las personas.*

PATROCINAN:

UNIÓN EUROPEA

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN

PRODER VALL D'ALBAIDA

CAIXA Ontinyent
La caixa de les comarques

Maestrat-Plana Alta

INTERIOR HOYA DE BUÑOL

ASOCIACIÓN PARA EL DESARROLLO DEL ALTO VINALOPÓ

MACIZO del CARO

Centro de Desarrollo Rural
Alto Palancia - Alto Mijares

ASOCIACIÓN VALLE ALTIPLANO

LEADER II
ELS PORTS
MAESTRAT

CEDER Alcarria

CARPETA:
9 converses al voltant de l'aigua — **4**
Què és la manca d'aigua?
¿Cuáles son los auténticos problemas?
La calidad del agua
Los usos del agua
Qui controla l'us de l'aigua?
De la Agricultura al Agronegocio. LA HISTORIA DEL AGUA
¿Qué precio tiene el agua?
Cal canviar el model de gestió
L'espèrit de l'aigua

MONOGRÀFIC:
Zona PRODER "La Vall d'Albaida" — ***pàgines centrals***
Semblança de l'àrea, Entrevista, Recursos naturals, Iniciatives, Cultura, Col·lectius, Persones, Punts de vista, Bibliografia i Directori.

COOPERACIÓN TRANSNACIONAL — **23**
Una depuradora que da mucho juego
Camino de Sirga
Aguas subterráneas
Ahorro de agua en agricultura
Ríos: Vida en movimiento

COSAS QUE PASAN — **32**
Noticias las comarcas rurales valencianas

ALTRES VEUS — **38**
Opiniones de colectivos y personas que trabajan en el mundo rural

C.R.I.E.
Centro Rural de Información Europea — **40**
El nou marc comunitari en la política d'aigües

CARTES A RURALIA — **42**
Una sección abierta a los lectores y lectoras

QUADERN DE CAMP — **44**
Reportajes y testimonios del mundo rural

Editorial

POR DIVERSOS MOTIVOS EL NUMERO DE RURALIA QUE TIENES EN LAS MANOS ES ESPECIALMENTE SIGNIFICATIVO, EL ALCANZAR DIEZ números ya lo es de por sí. Sobre todo porque se finaliza la colaboración que hace más de tres años iniciamos con los Grupos de Acción Local de Alto Palancia-Alto Mijares, Serranía-Rincón de Ademuz, Aitana, Macizo del Caroig, Els Ports-Maestrat, Asociación Valle Altiplano, Interior Hoya de Buñol, Maestrat- Plana Alta, Alto Vinalopó y la Vall d'Albaida, que han gestionado los programas Leader y Proder en sus respectivas zonas. El apoyo de los grupos ha permitido diez números de Ruralia, de un proyecto que por primera vez salía del campo concreto del territorio de cada Grupo para unir sus fuerzas a favor del medio rural valenciano en su conjunto. En una acción, creemos pionera, que muy posiblemente se generalizará a otros campos de colaboración entre los distintos Grupos en la próxima Iniciativa Leader+. Tras este camino ya recorrido, con muchas satisfacciones y también muchas dificultades, queremos mostrar el reconocimiento a los miembros de los distintos Grupos de Acción Local y a sus equipos técnicos por su confianza y apoyo, así como por su respeto por la independencia y criterio de este Consejo de Redacción. Esperamos seguir colaborando con la puesta en marcha de la nueva Iniciativa Leader.

En el primer numero de Ruralia, en su editorial, hablábamos de las dos realidades que convivían en el medio rural: la que seguía atada a un pasado marcado por la emigración y el abandono, caracterizada por la resignación, el fatalismo, la desmotivación y la desorientación. Y otra realidad, que comenzaba a despertar, de nuevas iniciativas, emprendedores, técnicos de desarrollo rural, corporaciones locales que se resistían a una tendencia fatalista, ilusiones o voces que parten desde el propio medio rural con reflexiones y propuestas sobre su desarrollo.

Hoy, después de recorrer con Ruralia la mayor parte del territorio rural, tenemos la impresión, quizás subjetiva, pero que sentimos certera, de que esta segunda realidad es visible en nuestras comarcas con un mayor dinamismo de actos e iniciativas de todo tipo. Y lo más importante es que existe, al menos en una parte de sus habitantes, un cambio de mentalidad: es cierto que se convive con dificultades y realidades crudas y negativas, pero se empieza a mirar hacia delante con talante positivo y emprendiendo dinámicas creativas en torno a los ayuntamientos, colectivos culturales, sociales y ecologistas; emprendedores con enfoques novedosos, y otros colectivos y personas siempre difíciles de clasificar por su originalidad y particular dedicación. Se comienza a hablar y proyectar en algunas comarcas planes estratégicos, por ejemplo en el Rincón de Ademuz, La Serranía y Alto Palancia. Instrumentos de trabajo que parten del qué somos para saber qué queremos ser, cómo deseamos el futuro de nuestras comarcas de interior. Esto es un gran paso hacia la deseable participación, aun hoy pequeña, y a la asunción de responsabilidades por parte de los habitantes rurales.

No quisiéramos con esto dar una imagen de falso optimismo ni trasladar una sensación idílica. A través de los distintos números de la revista hemos ido dando cuenta de una realidad en demasiadas ocasiones negativa y nuestras preocupaciones no desaparecen, en estos momentos, por ejemplo, dada la progresiva presión y ocupación del espacio rural por infraestructuras y servicios que poco tienen que ver con las necesidades de su población y que ponen en peligro el desarrollo sostenible de estas zonas. Pero tampoco queremos ocultar lo que hay de positivo, especialmente en este número diez.

A finales de este año saldrá un nuevo número de Ruralia. Si quieres o queréis recibirla enviadnos la suscripción de apoyo que encontraréis en la página 41 (por cualquier medio: Teléfono, fax correo electrónico o postal). El mantenimiento de Ruralia pasa por los que leéis estas líneas. Mientras tanto aprovecharemos para dar nuevos enfoques a la revista y centrarnos en la consolidación del proyecto de Ruralia.

Carpeta

9 converses al voltant de l'aigua

RURALIA*ha estat des de sempre preocupada per la problemàtica al voltant de l'aigua. En moltes reunions del consell de redacció s'ha plantejat la qüestió de l'aigua però fins ara l'havíem ajornat. La veritat és que no es fa fàcil llançar-se a promoure un debat escrit sobre un aspecte tan central, amb tants factors implicats i tantes conseqüències com és l'aigua, quan tan sols es disposa de 16 pàgines. Començàrem a treballar en aquesta carpeta abans de que el Plà Hidrològic Nacional acaparara l'atenció dels mitjans de comunicació i hem acabat quan la noticia -que no la importància del tema- està pràcticament desapareixent dels mass media. Observant com es produïa el debat en els mitjans de comunicació arribàrem a la conclusió de plantejar la carpeta com un conjunt de converses.*

La majoria d'informacions que arriben al gran públic sobre el tema de l'aigua es presenten amb una gran profusió de xifres i un "aparell tècnic" que deixa fora del debat tots els que no som experts. La guerra de xifres i de càlculs planteja com un problema d'aptituds el que és també un problema d'opinions, de models de desenvolupament i de prioritats.

Tractant de fugir de la tendència a l'abús de la informació tècnica -que mai no s'explica prou i que funciona com una estratègia de desinformació o inhibició del debat públic- vam decidir entrevistar diferents experts amb la intenció que el fet propi de la conversa deixara fora la proliferació de dades i ens convidara més a la reflexió. Hem d'agrair a tots i totes els que han participat de les converses l'atenció parada. Sorprenentment, i a pesar de tanta xifra com han donat els mitjans de comunicació, si en alguna cosa coincideixen els nostres conversadors és en que no es coneix l'autèntic consum d'aigua a la Comunitat Valenciana, i molt menys els diferents usos i malusos que se'n fa d'ella!. Esperem que les entrevistes resulten del vostre interés.

Berta Chulvi i Josep Pérez

«Hem fet de la correcció de la natura un element consubstancial a la nostra espècie».

Què és la manca d'Aigua?

Entrevista amb VICENÇ M. ROSELLO
Catedràtic de Geografia. Universitat de València

QUAN SENT EL DEBAT PUBLIC AL VOLTANT DE l'aigua, què li crida més l'atenció?

R- El més cridaner és que tots els termes que s'utilitzen són relatius però es tracten com a veritats absolutes. Es parla de manca d'aigua, i jo preguntaria, què és manca d'aigua?. Si manca aigua, és perquè se'n consumeix massa. No es qüestionen els usos que donem a l'aigua que tenim, simplement se'n remarca la necessitat. Des d'aquest plantejament es comença per demanar aigua, es continua exigint aigua, demostrant que ens fa falta..., per dir, finalment, que ens l'han furtada.

L'aigua, el cicle de l'aigua, forma part d'un sistema molt complex i fràgil on l'home ha intervingut massa. L'hem tocat tant! Ara, quan es parla de sostenibilitat, caldria tindre en compte que "sostenibilitat" seria no haver tocat res, és a dir, significa posar en qüestió tots els conceptes d'implantació territorial de la civilització occidental. Hem fet de la correcció de la natura un element consubstancial a la nostra espècie.

Aquest pensament té fortes arrels: té un arrel racionalista i té un arrel bíblica: "creixeu i multipliqueu-vos". Allà on no hi pot créixer herba ens entestem en fer les millors hortalisses del món i allà on no arriba l'aigua volem el miracle d'obrir l'aixeta i traure tota la que vulguem. L'home urbà, que no ha tret aigua d'un pou, no està massa capacitat per a reflexionar sobre l'aigua, el seu procés d'arribada, de transformació, de mancança, l'hi és alié.

Em fa gràcia quan es diu, "l'aigua que sobra de l'Ebre"..., és que no sobra aigua. Ni tan sols, quan hi ha una inundació, sobra aigua! Una inundació és un mecanisme perfectament natural, honest, la natura no fa malifetes, fa allò que cal fer. Clar, estem amb la mentalitat que la natura, l'hem de corregir i aleshores cada correcció té unes implicacions negatives en un altre lloc. No hi ha cap operació humana sobre la natura que no tinga contrapartides. Es fomenta l'arribada d'aigua i es fomenta l'ús de l'aigua. És com les carreteres, es fan carreteres i es fomenta l'ús dels cotxes, se'n fomenta el mal ús, i ací és on no es fica ningú, en la destinació final. Això és el que cal discutir.

P- *S'imagina a vosté mateix, fa quaranta anys, parlant així?*

R- No, fa quaranta anys jo haguera dit que els regadius valencians eren allò més perfecte. Per res del món m'haguera preocupat dels freàtics. Llavors el que ha passat és que ací, quan comença el boom de la citricultura, es mamprén a foradar com si això fóra una cosa que mai s'acaba. I a més s'estimula des del poder polític! Jo, quan vinc ací, i vinc d'una illa seca –sóc de Mallorca– a mi naturalment m'impressiona el regadiu valencià. Jo crec que aquesta mentalitat de regadiu, la que es va aplicar quan el boom agrícola, es trasllada ara, quan l'agricultura no és el principal negoci, a les oportunitats de les edificacions i del lleure.

P- *Què cal fer ara per ara?*

R- Establir una escala de prioritats. La primera prioritat, és clar, és l'aigua potable per a la població allà on està. La segona, ja no és tan clara. És l'agricultura?, és el paisatge ell mateix, és la indústria? Si l'agricultura està tan desacreditada, com està dintre dels medis econòmics i polítics, de tal manera que la ignoren totalment (l'Horta de València no existeix per als polítics), val la pena invocar-la per a desviar el cabal natural d'aigua cap a una agricultura que a ningú no inte-

ressa en absolut? Són els projectes d'urbanització i industrialització arreu del territori els que realment necessiten aigua? Podem seguir fomentant la concentració urbana en àrees sense aigua i pensar que rebrà aigua d'altres zones mitjançant desviacions o transvasaments? Autoritzem més urbanitzacions o no n'autoritzem? Es té en compte el problema de l'aigua en les futures urbanitzacions que es planegen des d'un despatx? I no només l'arribada d'aigua, sinó també l'evacuació. L'evacuació planteja problemes molt més seriosos que no es consideren a primera vista. Qui dóna la primera passa?

P- *Vosté parla amb els polítics?*

R- No, no gaire. És veritat que molts polítics ixen d'aquesta casa, però clar, quan un home o una dona estan a la política, en llocs claus, pensen en altres coses, pensen majorment en la rendibilitat en vots. Al discurs de portar aigua al país, sense considerar res més, qui pot dir que no? Qui pot dir que no, si damunt te la regalen? No és veritat que te la regalen, però es presenta així. Qui pot dir que no? Un polític que comence a dir que aquesta aigua no ens la regalen, que aquesta aigua està tacada de sang, si és un director general o qualsevol cosa així, el llevaran al dia següent.

Sembla que és molt important la solidaritat entre els territoris, però aquesta solidaritat es tanca dintre de les fronteres polítiques i a vegades les conques traspassen les fronteres. Es parla de la solidaritat entre uns territoris que diuen que són espanyols, però si es passa el Pirineus ja no es parla de solidaritat, si es passa la frontera de Portugal ja no es parla de solidaritat, no hi ha cap obligació de solidaritat.

El discurs de la solidaritat no és més que una cosa circumscrita a unes fronteres arbitràries com totes les fronteres del món, perquè la natura no té fronteres, per tant hauríem de parlar d'una solidaritat internacional. Clar, tot és així. Tota l'argumentació de que manca aigua, de la solidaritat entre territoris, etc., està mediatitzada per consideracions molts especials, i que a la llarga ens hauríem de preguntar a qui beneficien.

«La suma de estrategias locales depredadoras imposibilita un uso prudente del territorio».

¿Cuáles son los auténticos problemas?

Entrevista con JOAN ROMERO
Catedrático de Geografía Humana.
Universitat de València

EN EL DEBATE PUBLICO SOBRE EL AGUA ¿QUÉ le llama más la atención?

R- La cuestión del agua explica cambios profundos en la opinión pública respecto del papel de la agricultura y del territorio. La relación entre agua, agricultura y medioambiente ha provocado en el norte de Europa que amplias capas de la opinión pública cambien su visión sobre el papel de la agricultura y de los agricultores: éstos han dejado de ser visto como "agentes protectores del medio ambiente" para ser considerados agentes contaminantes como cualquier otro. Este debate no ha llegado a los países mediterráneos todavía. En España, Italia y Grecia, seguimos viviendo en un contexto social, cultural y político productivista, donde la opinión pública no tiene percepción de que la agricultura sea una actividad contaminante. Esto no se corresponde con la realidad. Hay una distancia muy grande en los países latinos, y en la Comunidad Valenciana por supuesto, entre el contexto cultural y la realidad de los problemas.

P- *¿Cuáles son esos problemas?*

R- Tenemos un gravísimo problema de contaminación de aguas en las zonas de agricultura intensiva. Nuestros niveles de contaminación de aguas subterráneas por nitratos, por sobretratamiento de las tierras con abonos nitrogenados, no están muy lejos de los problemas que tiene Holanda, Dinamarca o Francia, lo que sí está muy lejos es la percepción pública sobre ese problema. El propio gobierno valenciano en enero de 2000 publicó el decreto de zonas vulnerables según el cual 200 municipios de nuestra Comunidad son calificados como "zonas vulnerables" por contaminación de nitratos. Para ilustrar el desajuste que hay entre la realidad y la percepción que se tiene del problema, basta darse cuenta que la directiva nitratos de la Unión Europea tiene 10 años, el Real Decreto del Gobierno de la nación se publica, a regañadientes, seis años después, y la declaración de zonas vulnerables por parte de los gobiernos regionales, en algunos casos, en otros, ni siquiera se ha hecho aún, se publica recientemente. La percepción en los países mediterráneos es que estas cuestiones son una "obligación" de Bruselas. En este punto estamos.

P- *Sin embargo, lo cierto es que se habla más de falta de agua que de contaminación del agua.*

R- Efectivamente, esa distancia entre la realidad de los problemas y su percepción por la opinión pública, provoca que el agua siga siendo percibida como un recurso inagotable, que además ha de ser proporcionado por el Estado con el dinero de todos. La cultura del agua hoy en España y en la Comunidad Valenciana es la misma que a principios de siglo, es una cultura del agua totalmente anacrónica desde el punto de vista ambiental y económico. Pongo el ejemplo del Plan Hidrológico Nacional. El PHN está animado por una concepción estrictamente productivista que supone, en la práctica, garantizar el incremento de la superficie regada (recuerdo que el Plan consagra la futura expansión del regadío en Aragón en medio millón de hectáreas). Y aunque el PHN asegura que no se producirán incrementos de la superficie regada en zonas donde ya padecemos escasez de agua, lo cierto es que no existen garantías para asegurar ese objetivo. No hay ningún dispositivo que asegure que el agua que va a llegar aquí sea para garantizar lo que ya hay y para cerrar

pozos y no para generar usos descontrolados, tanto agrarios como de urbanización, amparados en una concepción depredadora del territorio. La Comunidad Valenciana necesita aportes externos, pero previamente deberían existir garantías de que no vayan a provocarse nuevos problemas territoriales y medioambientales. Hoy por hoy, tales garantías no existen.

P- *¿A qué se debe esa ausencia de dispositivos de control?*

R- Hemos construido un Estado, llamado Estado autonómico, que ha supuesto una descentralización política extraordinaria, desde el punto de vista de la gestión, la toma de decisiones y la puesta en marcha de políticas públicas. Eso hace que encontremos un mapa institucional complejo, con serias repercusiones sobre el territorio. Vuelvo al ejemplo del Plan Hidrológico Nacional: el gobierno central aprueba el PHN, pero otras administraciones tienen competencias sobre el territorio (gobiernos regionales, confederaciones hidrográficas, diputaciones y ayuntamientos) que también tienen muchas cosas que decir. No existe un dispositivo que coordine todo eso, de modo que una Administración aprueba unas medidas cuyas repercusiones sobre el territorio no puede controlar. Con la aprobación del PHN se desarrollan unas expectativas de llegada de agua que van a provocar un incremento incontrolado de transformaciones agrarias de secano a regadío que la Administración nacional no puede controlar pues los permisos para realizar las mismas corresponden a las Administraciones regionales y locales. De esta forma, cuando llegue el agua dentro de diez años, puede ocurrir que tengamos un problema territorial de escasez peor que el que tenemos ahora y que además contribuya a incrementar los problemas de contaminación de acuíferos que ya tenemos. Buena parte del milagro de la agricultura de vanguardia en el Mediterráneo descansa en tres elementos: la luz, el agua y la explotación de mano de obra abundante y barata, básicamente inmigrante, legal o ilegal. La rentabilidad en estas condiciones es muy alta. Anuncios de llegada de agua, van a generar un aumento importante de las explotaciones agrarias, sólo hay que darse una vuelta estos meses por Murcia y por el sur de la Comunidad Valenciana, para comprobar como se está produciendo un proceso masivo de transformación. Alguien podría decir que tal vez sea aventurado hacer previsiones pesimistas, pero tenemos un precedente: el trasvase Tajo-Segura, donde lo que ocurrió es que cuando el agua llegó para garantizar el regadío, la superficie que había diez años antes se había duplicado por las expectativas generadas. El problema es la falta de coordinación entre administraciones para garantizar un uso prudente del territorio. No tenemos una escala supramunicipal de ordenación territorial, eso explica por ejemplo fenómenos como la desaparición de paisajes culturales tan importantes como la huerta de Valencia y Murcia, y la ocupación descontrolada del litoral. ¿Por qué? La escala de ordenación territorial es el municipio, y en el municipio, los actores locales, desarrollan estrategias de corto plazo muy depredadoras con independencia de la adscripción ideológica de la corporación. La suma agregada de centenares de estrategias locales confiere al territorio una segmentación, una desorganización y unas consecuencias a medio plazo de insostenibilidad muy importantes en aquellos ámbitos, como el litoral valenciano, en los que la presión de diferentes agentes económicos es enorme y eso tiene difícil solución. Lo peor que tenemos nosotros es el no gobierno del territorio, esta suma de estrategias locales, y en nuestro caso siempre está el agua presente, y si a eso le añades el contexto productivista nos encontramos con un escenario poco esperanzador. Yo creo que no es exagerado decir que tendremos en pocos años más superficie de regadío, más salinización y más niveles de contaminación por nitratos en los acuíferos subterráneos.

«Es inadmisible que en la Comunidad Valenciana no haya programas oficiales de control de residuos de plaguicidas».

La calidad del Agua

Entrevista con Félix Hernandez
Catedrático de Química Analítica e
Ignacio Morell
Profesor titular de Hidrogeología. Universitat Jaume I

Segun los datos disponibles, el 52% de la población de la Comunidad Valenciana se abastece de aguas subterráneas. Su último trabajo insiste en los problemas de contaminación de estas aguas. ¿Podrían explicar a grandes rasgos en qué consisten?.

R- Uno de los principales problemas de contaminación se producen por la presencia en el agua subterránea de iones nitrogenados, sobre todo de los nitratos derivados de la utilización de fertilizantes en las zonas donde la actividad agraria es intensa. En la mayoría de los acuíferos costeros españoles ubicados en zonas donde la actividad agrícola es importante, como en la Comunidad Valenciana, las concentraciones de nitratos superan los 100 miligramos por litro y llegan a alcanzar los 400 mg/l cuando el límite establecido por el Reglamento Técnico Sanitario Español es de 50mg/l. La ingesta de nitratos en el agua puede provocar alteraciones en la salud de las personas como la metahemoglobinemia e hipertensión, especialmente en las poblaciones denominadas de alto riesgo como mujeres embarazadas y lactantes. Además de los nitratos pueden encontrarse, como consecuencia de procesos contaminantes, plaguicidas, fenoles, hidrocarburos, detergentes, etc. Entre estos compuestos, debe prestarse especial atención a los plaguicidas, por su elevado uso y propiedades tóxicas. También se han observado algunos casos de contaminación por metales, aunque no es fácil que un agua subterránea sufra este tipo de contaminación, pues en condiciones normales los metales quedan fuertemente retenidos en los suelos. Además están los problemas que puede entrañar la contaminación microbiológica de las aguas subterráneas consistente en la posible propagación de enfermedades producidas por bacterias o virus que sean introducidas en el acuífero por vertidos de productos fecales de origen humano o animal; este riesgo se deriva fundamentalmente de la ausencia de depuración de aguas residuales procedentes de usos urbanos o de la industria agropecuaria. Otra fuente de contaminación, en las regiones costeras semiáridas es la intrusión de agua marina en los acuíferos debido a su sobreexplotación y a otros procesos de salinización superpuestos como son los flujos regionales salinos y la salinidad secundaria debida a las actividades agrícolas fundamentalmente.

P- *¿Conocemos realmente la calidad de las aguas que consumimos?*

R- Con relación a algunas cuestiones disponemos de buena información sobre la calidad de las aguas, como ocurre en el caso de nitratos o de la salinización, pero en otros casos la información oficial es casi inexistente. Por ejemplo, un problema grave es el de los plaguicidas. Es cierto que entre los diferentes tipos de contaminantes orgánicos existentes en la actualidad posiblemente son los plaguicidas los que han recibido mayor atención mundial. Su demostrada toxicidad y elevado uso en todo el planeta, así como las posibilidades de contaminación de distintos tipos de muestras (suelos, agua, aire, productos alimenticios, etc.) son, sin duda, las causas de que reciban una atención prioritaria por parte de diversos organismos medioambientales, como la EPA americana o las Administraciones competentes de diversos países europeos. Sin embargo, España no parece encontrarse entre ellos, ya que apenas se dispone de datos sobre su presencia en las aguas subterráneas. Igual ocurre en la Comunidad Valenciana, en la que apenas existen datos, aunque nuestras investigaciones indican que diversos plaguicidas pueden llegar a encontrar-

se en concentraciones muy superiores a las máximas permitidas en aguas potables, por ejemplo. Las principales dificultades para llevar a cabo este control se derivan de la enorme complejidad de los análisis. El elevado número de plaguicidas existentes (mas de 800 en una lista que se encuentra en continuo aumento con la aparición de nuevas sustancias cada vez más sofisticadas y complejas), la dificultad de los análisis, el elevado precio y sus diferentes propiedades físico-químicas son las principales causas de la ausencia de datos fiables.

P- *Ante esta situación ¿qué medidas se pueden tomar?*

R- En primer lugar, y en relación con la Comunidad Valenciana, aunque las situaciones son particulares en las diferentes zonas, habrá que asumir que sobra demanda de agua, que se han generado actividades que sobrepasan la capacidad de acogida del territorio, de ahí la sobreexplotación de los acuíferos. Es evidente que este análisis es rebatido con el argumento de que es difícil cambiar las cosas en la situación actual sin embargo conviene no despreciar esta línea de pensamiento porque si nos cuesta aceptar que los recursos hídricos son finitos, si falta esa visión global, se pueden tolerar demandas puntuales aparentemente poco relevantes, que en su conjunto pueden suponer graves descompensaciones. Hay que asumir que los problemas hídricos son complejos y que varían mucho espacial y temporalmente. Con esta perspectiva no parece razonable juzgar la situación de acuerdo a percepciones o sensaciones, sino que ese juicio debe basarse en el conocimiento y en la información veraz. Quizás pueda sorprender que a estas alturas, cuando existe una sensación generalizada de falta de agua, no conozcamos con precisión ninguno de los dos parámetros que configuran el estado de equilibrio o desequilibrio hídrico: los recursos disponibles y el consumo en sentido amplio y detallado. Podemos decir que el grado de conocimiento que se tiene de los recursos de agua superficial es bueno, pero no existe control suficiente sobre los acuíferos, que se consideran como cajas negras, de las que sólo interesa obtener un resultado sin calibrar si ese resultado es el más adecuado, y lo que es peor, sin conocer las consecuencias que de ello se pueden derivar. Da la sensación de que se explotan los acuíferos como si fuera la última vez que hicieran falta, y se asume, casi de manera oficial que su destino es la contaminación, la salinización y la sobreexplotación. Además de un mayor conocimiento sobre cuáles son nuestros recursos y cómo los utilizamos es necesario ajustar el consumo, tanto en el sector agrícola como en el urbano y en el industrial, en el primero a través de la introducción de prácticas más respetuosas con el medio ambiente, en el segundo, en el núcleo urbano además de las campañas de concienciación del usuario es necesario evitar las pérdidas en la red de distribución que en algunos núcleos llegan a superar el 50%. En el sector industrial la tendencia hacia el reciclaje y la reutilización va en aumento más como consecuencia de la prohibición de los vertidos que por la propia necesidad de reciclar. En cuanto a los usos turísticos está claro que hay que ordenar estas actividades de acuerdo con las posibilidades hídricas, y no al revés, como ocurre con frecuencia. Respecto a la contaminación de las aguas que nos ha preocupado especialmente, la mejor manera de luchar contra ella es evitar que se produzca. La contaminación tiene un precio muy elevado, que sólo puede traducirse en pesetas cuando sea posible la descontaminación, pero a menudo tiene un coste ambiental irreversible, al menos a corto y medio plazo, que hipoteca la garantía de suministro afectando notablemente las diversas actividades. Parece evidente que sólo se podrán tomar medidas correctoras a partir del conocimiento veraz de los hechos, para lo cual debe disponerse de datos fiables, obtenidos en programas de control bien planificados. Por citar un ejemplo significativo, es inadmisible que en una región eminentemente agrícola como la valenciana, no haya programas oficiales de control de residuos de plaguicidas y que éste no sea un tema prioritario de control e investigación.

«La sobreexplotación de aguas subterráneas soporta el desfase entre disponibilidades escasas y demandas desmesuradas».

Los usos del Agua

Entrevista con ANTONIO M. RICO AMOROS
Doctor en Geografía. Universidad de Alicante

EL DEBATE ACTUAL EN TORNO AL PROBLEMA del agua ¿qué elementos le parecen más importantes?

R- La cuestión del agua plantea aspectos diversos de gran importancia, que abarcan desde la optimización de recursos a la gestión de la demanda. Es difícil primar unos sobre otros, aunque quizás me decantaría por destacar los cambios cualitativos y cuantitativos de las diferentes demandas del agua en la Comunidad Valenciana producidos durante las últimas décadas. El incremento del consumo y la configuración de usos de gran valor económico y social otorga al agua condición de bien escaso y de incalculable valor para el desarrollo regional valenciano. En este caso es necesario considerar la diversidad de situaciones que se dan en nuestra región, debido a condicionantes de tipo climático e hidrográfico. La realidad de Alicante y Castellón, no es la de Valencia. Podemos decir que el balance hidráulico regional muestra un equilibrio global pero un profundo desequilibrio espacial entre disponibilidades y demandas de recursos hídricos. Los ríos alóctonos valencianos (Júcar, Turia y Segura) dependen de aportaciones "llovidas" en otras regiones vecinas, lo que complica las posibilidades de explotación. Ahí está, por ejemplo, la sobreexplotación del acuífero nº 18 de la Mancha Oriental y la disminución de aportaciones del Júcar. La escasez de recursos motiva que los trasvases Tajo-Segura y Júcar-Turia resulten vitales para la Comunidad Valenciana, de hecho más de millón y medio de personas beben agua potable gracias a esas infraestructuras.

P- *¿Podría dar algunos datos sobre esos cambios cualitatitivos y cuantitativos en la demanda de agua?*

R- Durante las últimas décadas las demandas de agua se han multiplicado debido a los procesos de urbanización, industrialización, expansión del turismo y difusión de la agricultura de regadío. El cambio de los modos de vida del hombre ha ido más allá del límite de las ciudades hasta alcanzar zonas rurales que hace apenas dos lustros carecían de agua potable. La expansión demográfica no es nada despreciable, de las 430.924 viviendas existentes en la Comunidad Valenciana en 1910 hemos pasado a 2.087.236 en 1991. En 1910, el consumo medio por habitante era de 10 litros al día, mientras que en 1991, con una población que duplica con creces la de principios de siglo el consumo medio por habitante ha ascendido a 250l/día. Además no sólo se hace uso del agua para tareas domésticas, sino que agua de gran calidad es ahora utilizada para otros fines como la limpieza de calles, riego de jardines e instalaciones de ocio. En ciudades como Alicante o Valencia, para el riego de zonas verdes y baldeo de sus calles se precisa más del 22 % del consumo total de la ciudad, unos 60 litros diarios por cada habitante. Son consumos que deberían ser atendidos con aguas residuales tratadas con sistemas avanzados.

En los usos agrarios también se han producido cambios cualitativos y cuantitativos importantes. Los cultivos tradicionales fueron sustituidos por otros de mayor venta en los mercados, sobre todo frutas y hortalizas con carácter forzado y con periodos de producción que abarcan todo el año. Son regadíos muy productivos social y económicamente. Además, de idéntica forma que en los usos urbanos, en lo agrarios también se han producido mutaciones cuantitativas muy grandes, ya que las 182.000 hectáreas de regadío existentes en la región a principios de siglo, han aumentado a unas 377.000 en 1999. La expansión de las superficies regadas se ha producido con múltiples disfuncionalidades ya

que las demandas han superado con creces las disponibilidades naturales de recursos de agua. Semenjante desfase entre exigencias y recursos, resulta mucho más grave en Alicante y Castellón, donde se ha recurrido a la sobreexplotación de aguas subterráneas, que son las que en definitiva soportan todo el desfase existente entre disponibilidades y demandas.

P- *No hemos comentado nada en relación con el uso turístico, desplazamientos de población etc, que sin duda también han influido...*

R- Efectivamente, mientras en 1910 el 59% de la población de la Comunidad Valenciana vivía en las comarcas costeras, en los años noventa ese porcentaje ha ascendido a más del 76 %, a lo que habría que añadir los incrementos poblaciones debidos al turismo. Lo que ha provocado que los niveles de gasto de agua potable hayan aumentado incesantemente no sólo ha sido la potenciación de un turismo masivo sino también la ausencia de planificación y la especulación inmobiliaria. No faltan ejemplos de conjuntos residenciales puestos la venta sin escrúpulos de ningún tipo, sin las debidas garantías de suministro de agua potable y con redes de saneamiento inexistentes o reducidas a pozos negros. Son desmanes urbanísticos de enorme gravedad que han tenido que ser subsanados por la Administración, al igual que la consecución de los recursos necesarios para garantizar el suministro de agua potable. Por el contrario, las comarcas de interior, con peores condiciones de accesibilidad y alejadas de las posibilidades de desarrollo que se ofrecían en las planas costeras han padecido continuas sangrías migratorias que han acabado por convertirlas en zonas desfavorecidas de la Unión Europea. Lo más grave en este sentido es que, lejos de moderar esta producción de espacio urbanizado adecuándose a la escasez de suelo y a los recursos de agua, las previsiones de planeamiento urbanístico de los municipios costeros apuntan incrementos espectaculares en el número de viviendas.

P- *Con este panorama, ¿podría indicar brevemente por dónde han de ir las líneas de futuro?*

R- En primer lugar conviene desterrar el mito de que el Plan Hidrológico Nacional va a solucionar todos los problemas del agua en la Comunidad Valenciana. Acceder a aguas trasvasadas desde otras cuencas es una condición estratégica y necesaria para nuestra región pero no es suficiente. Se debe propiciar una mayor diversificación de las fuentes de suministro de agua, con presencia de recursos no convencionales, acompañada de actuaciones para la gestión racional de la demanda. La prohibición de nuevos regadíos debería apoyarse en otras medidas como la contención de los consumos urbano-turísticos, la educación ambiental sobre el agua o la participación responsable de las comunidades de usuarios en la gestión. Otro reto de gran transcendencia será afianzar el liderazgo que ocupa la región a escala nacional en la reutilización de residuales depuradas. Será obligado mejorar la calidad de los tratamientos de depuración y la implantación de mecanismos de solidaridad económica entre los usuarios urbano-turísticos y los agrarios para abaratar los costes de reutilización e incrementar su consumo. La desalación de aguas marinas, que en modo alguno constituye una panacea para la solución de déficits de agua, todavía requiere costes de producción superiores a 100 ptas/m^3. Pese a ello, la Comunidad Valènciana debería crear un parque de desaladoras ubicadas en zonas de alto consumo para garantizar suministros estratégicos como los asociados al turismo. Éstos, entre otros muchos, son algunos de los retos de gestión que cabe plantear para la primera década del siglo XXI.

«La Confederació Hidrogràfica del Xúquer no té mitjans per a controlar les extraccions il·legals d'aigua».

Qui controla l'ús de l'Aigua?

Entrevista amb JOSÉ RAMON ÚRBAN
Responsable de Recursos Hídrics
Unió de Llauradors i Ramaders

LA MAJORIA D'ENTREVISTES QUE HEM FET EN aquesta carpeta assenyalen el consum tan important d'aigua que fa l'agricultura i les seues pràctiques contaminants, potser vosté vulga començar per ací...

R- Sí, és veritat que un 80 per cent de l'aigua es consumeix a l'agricultura, però és que l'agricultura –al menys per a mi– és un sector primari estratègic, com pot ser la sanitat i l'educació, sectors que sense el suport de l'Estat no serien accessibles per a la gran majoria. Cal dir que abans ser agricultor era un forma digna de guanyar-se la vida i que hui és una aventura. Cal tindre en compte que s'haurà de preparar un projecte de futur per a l'agricultura si volem que un sector primari estratègic com aquest no desaparega. És clar que l'agrícola és un sector estratègic que necessita de l'element aigua. A nosaltres com agricultors ens preocupa la quantitat i qualitat de l'aigua. I també és cert que hi ha una manca de control sobre l'ús de l'aigua. El que caldria fer és una ordenació del territori que diguera què s'ha de cultivar, què s'ha d'urbanitzar, què es pot industrialitzar i què ha de ser reserva o secà. Clar, aquesta ordenació del territori no es fa, i com en aquest moment, determinats sectors econòmics (ceràmic, construcció, etc.), estan obtenint grans beneficis de dubtosa fiscalitat, hi ha una especulació molt gran amb la compra i posterior transformació de terres en explotacions agrícoles de regadiu; i principalment de cítrics, que consumeixen bastant aigua. Clar aquests inversors no inverteixen en el cultiu de la ceba, sinó que inverteixen en mandarines que tenen una bona rendibilitat. A més per la grandària de les explotacions es poden permetre un ús intensiu de la tecnologia, suprimint mà d'obra i obtenen uns costos molt econòmics amb els que no pot competir el llaurador de tota la vida.

P- *Aquestes transformacions a regadiu són legals?*

R- Si parlem del que diu la llei actualment, totes les noves transformacions són il·legals, no tenen concessió d'aigua i ens consta que estan així catalogades per la Comissaria d'Aigües de la Confederació Hidrogràfica del Xúquer. Què passarà en un futur?. Hi haurà una llei que pose "punt final" a això?. No ho sabem. De moment estan fent una competència deslleial, perquè al no tindre concessió estan agafant aigua de l'aqüífer i estan llevant-li-la a uns altres agricultors que sí en tenen. Ens consta que en aquest moment s'està fent un gran esforç, però encara la pressió que existeix per part del capital és molt forta i per part de la Confederació Hidrogràfica del Xúquer els mitjans de control són molt limitats. Per exemple, guardes de riu, que són els que haurien de controlar els sondejos, la Confederació en té tres o quatre només, per a tot el territori de la conca. Tota la zona de Castelló fins a la Tinença de Benifassà, en té només un.

P- *Com es fan les transformacions il·legals?*

R- Es fan emparant-se en l'article 52.2 de la Llei d'Aigua de 1985 que permet fer xicotets sondejos per a que cap granja xicoteta o cap explotació d'agricultura ecològica quede sense aigua. Aquest article permet sondejos que no poden traure més de 7.000 metres cúbics d'aigua, quantitat que dona per al rec d'una hectàrea i poc més. El problema que hi ha és que

aquesta gent que està invertint en transformacions fa els pous i de sobte apareixen 300 o 1.000 fanecades. El guarda de riu veu que hi han moltes hectàrees per al volum d'aigua i fins i tot ho comunica a la Confederació del Xúquer, però clar, el permís per a fer la transformació l'ha donat la Conselleria de Medi Ambient... La Confederació pertany al Ministeri i la Conselleria a la Generalitat i no hi ha coordinació. El que cal plantejar-se amb les Confederacions Hidrogràfiques és si s'eliminen o es potencien al màxim. Nosaltres som partidaris de que es potencien, però seriosament, que es gestionen com cal. Si hi haguera coordinació i voluntat de control es podria controlar. Per exemple, si quan un agricultor va a la Conselleria de Medi Ambient, o la d'Agricultura a presentar el projecte, se li demanara quanta aigua té, i emparant-se en quin article a fet el seu sondeig, es veuria clarament que no pot fer una transformació de tantes hectàrees perquè no en té prou aigua. Si uns funcionaris i altres es parlaren de seguida – "Escolta tal senyor està demanant una transformació de tantes fanecades, vosaltres li doneu aigua per a fer això?"- es podria controlar.

Una altra forma de control és veure quina quantitat de llum es demana a Hidroelèctrica, perquè no és el mateix transformador el que es necessita per traure 7.000 metres cúbics que per a traure 140.000. El que passa és que si es munta un grup electrogen ningú no sap res del pou, i hi ha molts pous que estan així.

P- *On s'estan produint les transformacions a regadiu?*

R- Estan fent-se transformacions per tota la Comunitat Valenciana. A Alacant tal volta menys, el que passa és que sí s'estan fent a la Confederació Hidrogràfica del Segura i tampoc no hi ha aigua. Les transformacions estan fent-se per tot arreu: a la Vall d'Uixó no podem dir que no s'estan fent, a la zona d'Algar, a la d'Algímia d'Alfara, a la província de València s'estan fent grans transformacions. A la Comunitat Valenciana haurà hagut un creixement de 9.000 a 12.000 ha de regadiu en els darrers deu anys encara que també cal dir que molt de terreny s'està deixant de cultivar, bé per turisme, bé per carreteres. El que pense és que no hauríem d'anar a més regadiu si no a consolidar el que ja hi ha. I el que tampoc es pot crear, encara que siga en altres sectors –construcció, turisme, oci, etc.– són nous usos d'aigua, perquè si creem nous usos arribarem a un cul-de-sac, a un túnel fosc sense futur.

P- *Què em pot dir de la contaminació d'aqüífers per l'ús de fertilitzants agrícoles?*

R- Nosaltres hem tingut unes pràctiques molt contaminants, llançant excessives unitats de fertilitzants, principalment nitrogen, que no venia del subproducte de les ramaderies sinó de derivats del petroli. Aquest és un nitrogen que no es fitxa bé a les nostres argiles perquè són pobres en matèria orgànica i al final amb una pluja van a parar a l'aqüífer. Pense que ara ha canviat això per part del llaurador però el que pense és que som una part de tot un sistema econòmic contaminant: els cotxes, les cases, etc. Potser nosaltres per manca d'informació li hem fet el joc a certes multinacionals que tenien molts interessos ficats en els fertilitzants. Això poc a poc va canviant –si abans s'abocaven 600 unitats de fertilitzants per hectárea ara se n'estan tirant 200 ó 180– però cal dir que hi han molts sectors implicats. No anem a culpar només al llaurador, perquè si maten el sector, es quedarà només gent inversionista que farà els productes que li done la gana i perdrem la nostra dieta mediterrània que tant estem defensant.
Fa falta a més que la investigació arribe als agricultors. S'ha invertit molt en formació dels llauradors. Els estudis no es poden quedar només a les biblioteques han d'arribar al Llaurador. I no es val només amb què es publique en anglés. I a més de publicar-ho en un idioma que puga llegir el llaurador, cal donar conferències, cal difondre la informació de dalt a baix.

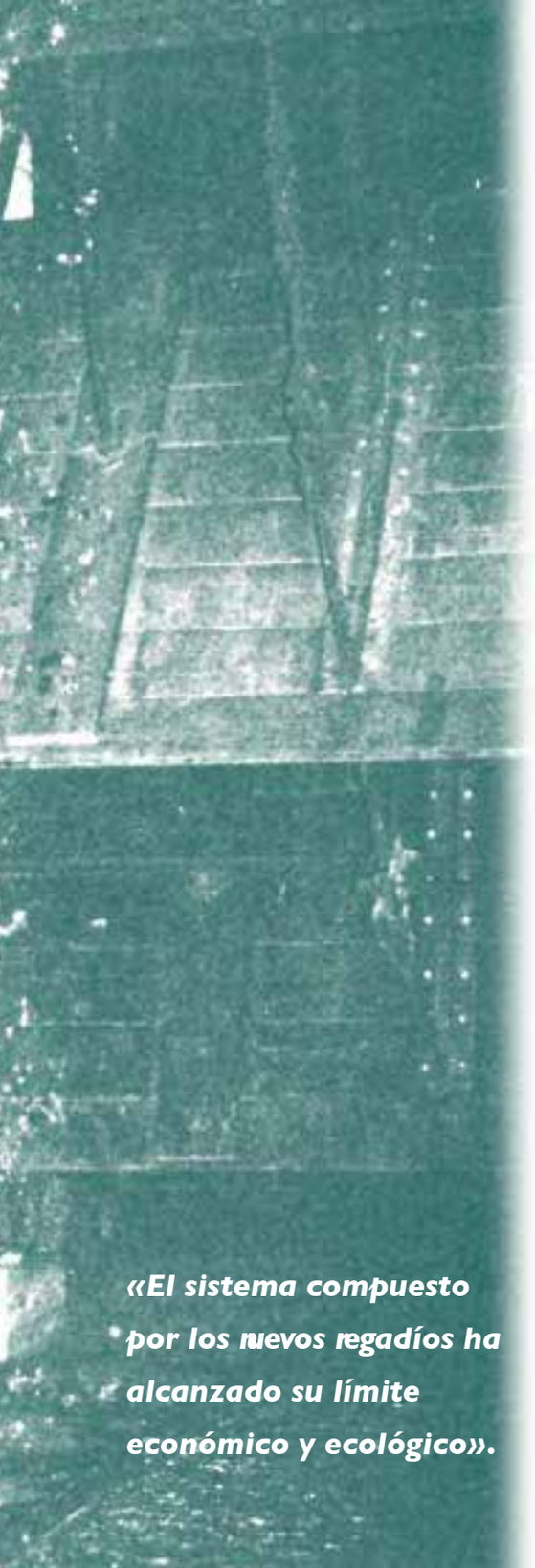

«El sistema compuesto por los nuevos regadíos ha alcanzado su límite económico y ecológico».

De la Agricultura al Agronegocio

LA HISTORIA DEL AGUA

Entrevista con Mª Teresa Pérez Picazo
Catedrática de Historia Económica
Universidad de Murcia

La demanda de agua para regadios tiene un protagonismo indudable en el actual debate sobre el agua y hemos pensado que quizás usted podría contarnos como hemos llegado a la situación actual...

R. Podemos partir del 1500, en los albores de la época moderna, pues entonces la economía agraria mediterránea era lógicamente bien distinta a la actual. Respecto a los regadíos, los dos conjuntos que forman por una parte las huertas de Valencia y por otra las Huertas de Murcia y Orihuela, era una excepción en el panorama hidráulico español, por su alimentación a partir de un rio, por la complejidad de su sistema de captación y distribución de agua y por su extensión. Incluso en estos casos descomunales conviene observar que los rios aprovechados no son los más caudalosos (Turia y Segura en vez de Júcar) y que buena parte de las superficies de estos regadíos no estaba ocupada sino abandonada a su estado pantanoso natural. En conjunto lo que predominaba eran unos sistemas de pequeña y mediana hidráulica que captaban recursos ya sean superficiales (fuentes o arroyos), estancados (por medio de fosos de drenaje), torrenciales (boqueras), o subterráneos (pozos). Se realizaron infraestructuras de almacenamiento y depuración, estanques o aljibes, pero en sus manifestaciones mínimas los regadíos de pequeña y mediana hidráulica consisten simplemente en pequeños perímetros en torno a unos pozos provistos de artes elevadoras. Este conjunto de técnicas se emplea con prioridad en el medio montañoso, pues la vida agrícola se concentra en las pendientes, especialmente en las solanas, cuando los fondos y muchas llanuras costeras quedan prácticamente abandonadas al desorden hidrológico y a la inseguridad. En este sistema nada era gratuito: el hábito de la gratuidad de los aprovechamientos hidráulicos, considerado hoy como una de las causas del mal uso del agua, es un fenómeno reciente. En los regadíos históricos, por el contrario, los cultivadores debían pagar todos los gastos de la administración y mantenimiento, además de las obras nuevas, a lo que era preciso añadir el precio de los derechos de riego en las áreas deficitarias.

P- *¿Cómo se produce el tránsito de la agricultura de montaña a los grandes regadíos litorales y sublitorales?*

R- Es un proceso largo, con etapas bien diferenciadas y en el que iniciden multiples factores, aunque, el aprovechamiento de agua a través de lo que ya empezamos a identificar como gran hidráulica juega un papel fundamental junto con el tirón que ejerce la introducción de diferentes cultivos destinados al comercio nacional y exterior. Estaba claro que los regadío litorales o sublitorales, siempre que gozaran de recursos hídricos suficientes jugaban con ventaja, tanto por la benignidad del clima como por la posibilidad de exportar su producción por mar. En algunos puntos de la costa es donde encontramos los primeros indicios de especialización: Caña de Azúcar en Castellón, Gandía y Motril, arroz en los marjales de la costa valenciana, y vid en el Baix Maestrat. Alrededor de Valencia, Alzira, Orihuela y Murcia empiezan a extenderse las plantaciones de moreras fundamentales para la industria de la seda. Trantando de simplificar podemos decir que entre 1500 y 1800 se inician los intentos de control de los grandes

ríos: se construyen acequias y se proyectan trasvases que dan lugar a agrias polémicas y que muchas veces no se llevan a cabo. También se restaura y se trata de mantener con efectivos humanos los amplios regadíos abandonados por la expulsión de los moriscos. Una de las principales novedades de esta fase es el drenaje y posterior irrigación de zonas húmedas, sobre todo en la Albufera de Valencia y en el curso inferior del Segura. Las décadas centrales de siglos XIX y XX pueden contemplarse como el momento culminante de una larga historia de transformación de las estructuras agrarias tanto desde el punto de vista de la extensión de la superficie como de la tecnología empleada con la introducción de la gran hidráulica y y la regulación de las aguas superficiales. Nos encontramos en un sistema donde se combina una elevada concentración de la propiedad de la tierra con arrendamientos que pasan de padres a hijos en un regimen de gestión indirecta apoyado en explotaciones familiares de pequeño y mediano tamaño. En contra de lo que podría pensarse son las familias campensinas con sistemas financieros precarios pero una gran capacidad de trabajo las que se lanzan a la especialización y el comercio hortofrutícola. A finales del XIX ya se estaban alcanzando los límites naturales de expansión del sistema de riegos, y los nuevo regadíos demandan una mayor cantidad y regularidad en el aprovisionamiento de agua. Para superar estos límites se adoptan dos tipos de medidas. Una de carácter privado, que es el recurso creciente a caudales subterráneos mediante la excavación de pozos, y otra de carácter público con la construcción masiva de embalses.En esta nueva coyuntura se debilitan los poderes hidraúlicos de alcance local, y la intervención del Estado se ve propiciada por el despliegue de inversiones hidráulicas. El hito fundamental al respecto es la aparición en 1926 de las Confederaciones Hidrográficas (Ebro y Segura). Paradójicamente, el éxito económico de las pequeñas y medianas explotaciones campesinas provoca su decandencia. El hecho tuvo que ver con una nueva hornada de propietarios procedentes de las clases medias urbanas que en 1960 acceden masivamente a las parcelas que sus antepasados habían cultivado desde tiempo inmemorial. En la década 1950-1960 encontramos ya un tipo de regadio radicalmente distinto que denominamos agronegocio, por su pertenencia al ámbito de la agricultura empresarial, que se apoya en el trabajo asalariado y en el uso creciente de inputs cada vez más caros.

P- *En la situación actual, ¿tiene sentido incrementar las dotaciones de agua que exige esa agricultura empresarial?*

R- Pienso que no. El sistema agrario constituido por lo nuevos regadios parece haber alcanzado sus límites ecológicos y económicos. Económicos por el endeudamiento crónico que padece hoy el agronegocio atribuible al elevado precio de los inputs y ecológico por el déficit hídrico de las cuencas y el agotamiento de los acuíferos, además otros sectores como el abastecimiento urbano y turístico y la industria, también aumentan la demanda de agua. Respecto al modelo de gestión, el paradigma dominante desde finales del XIX ha estado dominado por la idea de que la demanda de caudales de agua debía ser satisfecha por el Estado mediante una oferta generosa de obras hidráulicas cada vez más costosas, al margen de toda consideración medioambiental. Esta concepción hoy está totalmente desfasada. Incluso desde el punto de vista teórico no se puede seguir utilizando el concepto de demanda tal y como se ha hecho hasta ahora. Ello supone mezclar los derechos colectivos (al Medio Ambiente, el uso de los servicios públicos) con las aspiraciones –legítimas por otra parte– de unos agentes, los regantes, que aspiran a utilizar un recurso natural, y a extraer de él plusvalías privadas. Mi opinión personal, sin embargo, es que en el caso del agua lo más importante no debería ser calcular el precio de equilibrio sino la cantidad de equilibrio, algo que exigiría rebajar automáticamente las peticiones desorbitadas de aumento de las infraestructuras de oferta.

«No es correcto hablar de demandade agua cuando el consumo no está relacionadocon el precio».

¿Qué precio tiene el Agua?

FEDERICO AGUILERA KLINK
Catedrático de Economía Aplicada
Universidad de la Laguna

EL DEBATE SOBRE EL AGUA, ¿QUÉ ES LO que más le llama la atención?

R- Continuamente oímos hablar de la demanda de agua, cuando el agua es mucho más que un bien escaso, es un activo ecosocial que satisface unas funciones ambientales básicas para la vida, satisfacción de la que depende, entre otras cuestiones, la posibilidad de llevar a cabo las actividades económicas. Ahora bien, incluso aceptando reducir esa idea de activo ecosocial a la de bien escaso, en términos economicistas, si estuviésemos ante un auténtico problema de demanda y oferta, siendo la primera mayor que la segunda, se supone que subirían los precios del agua y se eliminaría el exceso de demanda. Pero en España no es correcto hablar de demanda de agua puesto que el consumo que se realiza no está relacionado, en la mayoría de los usos, con un precio. Tampoco es correcto hablar de oferta ya que no existen oferentes de agua como tales. Es cierto que los precios pueden jugar un importante papel para reducir el consumo o los usos de agua, aplicando la gestión de la demanda de agua, pero la realidad es que todavía no ha habido tiempo –o no se ha dejado el tiempo necesario– para ver los resultados que provoca la reforma de la Ley de Aguas en relación con la cesión concesional.

***P-** ¿Piensa que el precio del agua ha de ser el mismo para todos?*

R- La electricidad tiene diferentes precios que no son fijados por el mercado sino por decisiones políticas, se llaman tarifas, aparecen publicados en el Boletín Oficial del Estado y son diferentes para distintos usos y horas de consumo. El agua superficial para riego tiene un precio político pero es muy bajo, de hecho es simbólico y, además, casi nadie lo paga. Junto a esta situación hay agricultores en Canarias, Almería, Murcia y otros sitios que pagan un precio elevado por el agua y su agricultura es rentable, dejando de lado los costes ambientales de las prácticas agrícolas, que es fundamental considerar. Los agricultores tienen que acostumbrarse a pagar el agua aunque se pueda discriminar en la aplicación del precio por zonas, cultivos o tipos de agriculturas y agricultores (pequeños agricultores a tiempo completo, a tiempo parcial, inversores agrarios,...etc). Pero carece de sentido practicar una agricultura orientada, en buena medida, por las subvenciones europeas, con un agua subvencionada y que además es muy contaminante, lo que significa que también es subvencionada desde el punto de vista ambiental. Es necesario cambiar esta situación y los instrumentos económicos pueden aplicarse con seriedad, no como ahora, para reorientar la agricultura y su uso despilfarrador del agua. Lo mismo debería ocurrir en las ciudades pues resulta inadmisible que el agua se pierda, bien porque los usuarios no son cuidadosos o bien porque los gestores urbanos no se preocupan por conservar y mejorar el estado de las redes. Ahora bien, el precio irrisorio al que algunas ciudades compran a las Confederaciones correspondientes el agua para uso urbano refleja un comportamiento irresponsable de éstas que ignora que el coste real de oportunidad del agua –no reflejado en ese precio– consiste en el coste económico de la construcción de más pantanos, con todos los costes sociales y ambientales que esa construcción conlleva. Por otro lado,

ese precio tan bajo supone un desincentivo para los gestores urbanos a la hora de abordar la mejora de la red de distribución con la excusa de que no es rentable. Desde mi punto de vista, este es el principal problema del agua en España, la combinación de irresponsabilidad entre usuarios y gestores de agua, sea para uso agrícola o urbano, y este es el problema que la construcción de más embalses y trasvases no va a resolver ya que no lo considera como el más importante. En cualquier caso, hay muchas funciones ambientales del agua que no pueden dejarse al capricho de los precios o de la disposición a pagar porque, sencillamente, son ignoradas por la mayoría de las personas, debiendo decidir el gobierno en este caso desde el punto de vista del bienestar de la sociedad, algo que habitualmente tampoco hace.

P- *¿Estamos ante un problema de escasez o de mala gestión?*

R- Podemos decir que no estamos ante un problema de escasez física sino de escasez social y económicamente condicionada. No es serio mencionar la solidaridad interterritorial o hablar de escasez de agua si las redes de distribución de la cuenca que pide esa solidaridad pierden un porcentaje elevado, cerca de un 80 por ciento, como ocurre en la Acequia Real del Júcar. Estamos ante una gestión muy deficiente del agua en la que los consumos agrícolas son, en general, muy elevados; las infraestructuras de distribución están en muy mal estado con unas pérdidas desproporcionadas, especialmente las de uso agrícola pero también las redes urbanas, y nadie asume responsabilidades por esta deficiente gestión. Una mejora en la gestión del agua llevaría a un replanteamiento total del Plan Hidrológico Nacional. EL PHN empieza la casa por el tejado. Si no se abordan con claridad los exagerados consumos, incorrectamente calificados como demandas, que además incluyen las pérdidas en las redes, el resultado tautológico no es otro que el de "necesitar" más embalses y trasvases. Eso no tiene ningún mérito.

P- *¿Es posible un Plan hidrológico sin trasvases?*

R- Si se toma en serio el objetivo de recuperar el agua que actualmente se pierde en las redes de distribución y si se aborda la gestión de la demanda de agua, se puede afirmar que es posible realizar un Plan Hidrológico sin trasvases. Es más, se puede afirmar que los trasvases no van a resolver el problema de la más que deficiente gestión del agua en España, sólo van a agravarlo al no hacer frente a sus causas más directas. El mejor Plan Hidrológico Nacional consistiría en una gestión sostenible cuenca por cuenca, en la que no se despilfarre el agua, no se sobreexploten los acuíferos, no se contamine impunemente como hacen la mayoría de las industrias y agricultores y en la que estos últimos inicien una transición hacia una agricultura ecológica y compatible con el medio.

«No podem mantenir els mateixosplantejaments que a finals del segle XIX».

Cal canviar el model de gestió

WILLIAM COLOM
Comissió de Territori. Acció Ecologista-Agró

QUE ÉS EL PRIMER QUE ET CRIDA L'ATENCIO sobre la qüestió de l'aigua?

R- El més cridaner és que es plantege el País Valencià com un exemple de bona gestió de l'aigua i al mateix temps hi haja una demanda permanent de recursos hídrics externs. No deixa de ser curiós que es parle d'un bon sistema de gestió de l'aigua quan tenim aqüífers sobreexplotats, o greument salinitzats, o quan tenim aqüífers i cursos d'aigua superficials totalment contaminats, quan, en definitiva, sembla ser que no tenim mai prou aigua. Quan, tot i no tenir prou aigua, es continua urbanitzant desmesuradament, especialment al litoral, o no es posa fre a les contínues transformacions agrícoles, tot i ser en molts casos manifestament il·legals. Jo no sé quin tipus de model és eixe que es fica com a exemple i que està basat en el malbaratament i exhauriment d'un recurs primordial com és l'aigua. Crec que ens fa falta una reflexió urgent i profunda que ens mostre per què hem arribat fins ací, i plantejar-nos seriosament que cal canviar el model de gestió, ja que el que tenim fins ara ens ha dut a una situació absolutament insostenible, amb greus conseqüències socials i mediambientals.

P- *Com definiries la situació actual i els seus orígens?*

R- A finals del segle XIX es planteja un model d'infrastructures d'embassaments i regulació de rius que té com a finalitat captar la màxima quantitat d'aigua possible per tal de garantir el proveïment necessari, sota criteris gairebé merament hidràulics. Eixa visió, basada en certa manera en que "l'aigua que arriba a la mar es perd", era relativament comprensible en aquell moment, quan la majoria de la gent no tenia aigua a les cases, el que ocasionava en molts casos fins i tot problemes de salubritat. A hores d'ara, més de cent anys després, la situació tant pel que fa a comoditats que gaudim a la nostra societat com a nivell de coneixements hídrics, hidrogeològics, ecològics, etc. que tenim és molt diferent, i el que no podem fer és mantenir els mateixos plantejaments. Actualment, l'Estat espanyol és el tercer país més regulat del món, i disposem del dubtós honor d'ostentar el record mundial en el percentatge de superfície ocupada per embassaments. El nivell de demanda d'aigua per part de la població al País Valencià ha assolit ja pràcticament la meitat dels recursos del sistema, és a dir podem gairebé recollir tota l'aigua que plou que, el més segur, és que no en tindrem prou a la mínima sequera. Si tenim tot això i continuem patint de manca d'aigua, no serà més bé que ne gastem més de la que podem emprar-ne?. Voler continuar amb la dinàmica d'abastar quanta demanda es genere, quan ja són més que evidents els efectes d'eixa planificació, no deixa de ser un destrellat. Des d'eixe punt de vista no hi ha cap ordenació del territori, i qualsevol plantejament d'estalvi, eficiència i limitacions en els usos és directament rebutjat. Tenim unes xarxes de distribució amb unes pèrdues entre el 40 i el 50 per cent si som optimistes, que en alguns llocs arriba fins al 60 per cent. Tenim un aprovisionament urbà sense comptadors en molts llocs, tenim uns regadius on no es controla el consum d'aigua i uns usos industrials i agrícoles molt contaminants. Partint de tot açò, com es pot dir que necessitem més aigua?. En definitiva jo definiria la situació actual com totalment caòtica, i fins que no ho adrecem no podem ni tan sols saber si tenim prou aigua.

P- *Al principi has comentat el tema de les transformacions agrícoles com un dels causants de la problemàtica actualment generada. Quin increment del consum d'aigua suposen eixes actuacions?*

R- A hores d'ara és absolutament impossible saber-ho donat que el tema està descontrolat. Hi ha moltes transformacions il·legals així com moltíssims pous il·legals i fins i tot desconeguts oficialment. Es pot fer una pregunta molt senzilla a la Confederació Hidrogràfica del Xúquer que és qui ha de donar els permisos i les autoritzacions per fer els pous i qui hauria de vigilar els usos i aprofitaments de l'aigua. Tan sols cal preguntar-los quants pous hi han al País Valencià, i no et poden contestar. Possiblement hi haja més pous il·legals que legals. Avui en dia fer un pou no té un cost massa elevat, ni en diners ni en temps. No fa molt em contaven uns llauradors que en un matí varen veure fer un pou de 60 metres en una finca veïna. A més a més el pou pràcticament no es nota sinó es veu el motor , ja que al estar tancat en una caseta i ser "de gas-oil" (grup electrogen) no hi ha fils de la llum que el "delaten". Així que allí està fet, i, si no s'ha demanat autorització, no s'assabenta ningú que està el pou. Quants pous hi haurà en la mateixa situació? La Llei d'Aigües de 1985 estableix que l'aigua és un bé públic i fixa uns períodes per a registrar tots els pous. Això no s'ha acabat de produir mai. Per tant, en aquests moments, per tal de conéixer quins consums reals tenim caldria recórrer el territori on s'han produït transformacions a regadiu i registrar els pous i els seus cabals. O, si més no, estimar els consums a partir de la superfície i segons el tipus de cultiu implantat. Res de tot això s'està fent.

P- *Front a eixe problema hi ha qui defensa que, donada la rendibilitat econòmica que té cada litre d'aigua emprat en sectors com el turístic, cal atendre prioritàriament eixes demandes i consolidar almenys el que hi ha.*

R- Ja, i per a la qual cosa és imprescindible comptar amb recursos externs, no?. Un dels problemes "clàssics" al litoral mediterrani espanyol és la sobreexplotació i/o salinització dels aqüífers. Açò el que indica, evidentment, és que en cap cas estan equilibrats els usos de l'aigua amb els recursos disponibles. Per tant ens trobem, una vegada més, que el que es pretén amb eixa actitud és perpetuar un model absolutament insostenible, no ja a llarg termini, sinó, fins i tot, a curt termini. Si el que es vol és consolidar l'estat actual de coses això implica, ineludiblement, continuar exhaurint els aqüífers. Fins on pretenen arribar? És que no pensen aturar-se fins que ja no hi haja cap possibilitat de solució? Són ja molts els senyals d'alarma, moltes les veus reconegudes discrepants amb eixa política (també ací al País Valencià), per tot arreu s'està reculant (fins i tot s'estan enderrocant preses o revisant concessions amb fortes reduccions com als Estat Units) i ací es continua com si es sentira ploure. Mentrestant tot un seguit d'informes (com l'Informe Dobris de 1995 Medi Ambient en Europa) o programes europeus com el VI Programa d'Acció de Medi Ambient estableixen que no s'ha de permetre que el consum d'aigua supere la recàrrega natural durant llargs períodes de temps. O que cal mantenir els recursos hídrics adequats per a la protecció biològica, sense arribar en cap cas a l'exhauriment dels recursos.

Es tracta ja tan sols d'una qüestió de sentit comú, cal canviar el model i plantejar-se una gestió integral de l'aigua que contemple no sols els aspectes socioeconòmics sinó també els aspectes ambientals. Cal que les premisses bàsiques siguen la reducció del consum basada en l'estalvi i l'eficiència. I cal concedir prioritats a la millora de la qualitat dels recursos hídrics i no a pensar en "projectes emblemàtics" absolutament dilapidadors de recursos. Ja no és temps d'això.

Monogràfic
Zona PRODER
"LA VALL D'ALBAIDA"

La Vall d'Albaida

Semblança de l'àrea III
Entrevista IX
Recursos naturals XI
Iniciatives XIV
Cultura XIX
Col·lectius XXIII
Persones XXVI
Punts de vista XXIX
Bibliografia XXXII

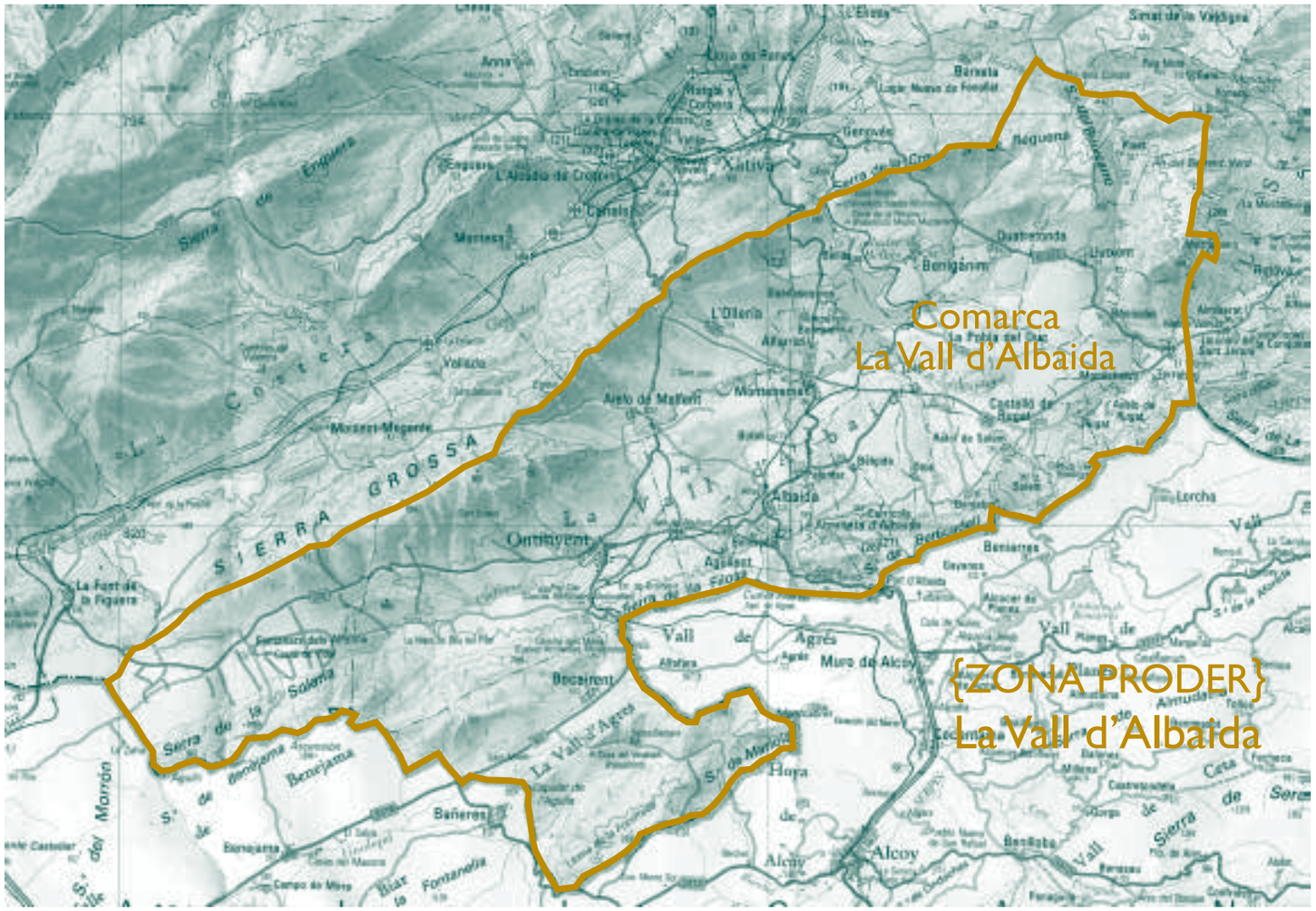
Comarca
La Vall d'Albaida
{ZONA PRODER}
La Vall d'Albaida
SIERRA GROSSA
Serra de Benicadell
Serra de Benjama
Serra de la Solana
Serra de Enguera
Serra Mariola
Serra de Mondúber
Serra Grossa
Serra de Salinas
Serra de Crevillent
Serra del Morrón
Serra de Fontanella
Serra de Sant Jaume
Serra de Sant Antoni
Serra de Sant Cristòfol
Serra de Sant Vicent
Serra de Sant Miquel
Serra de Sant Joan
Serra de Sant Pere
Serra de Sant Bernat
Serra de Sant Roc
Serra de Sant Llorenç
Serra de Sant Martí
Serra de Sant Pau
Serra de Sant Andreu
Serra de Sant Esteve
Serra de Sant Francesc
Serra de Sant Agustí
Serra de Sant Ramon
Serra de Sant Nicolau
Serra de Sant Tomàs
Serra de Sant Vicent
Serra de Sant Miquel
Serra de Sant Joan
Serra de Sant Pere
Serra de Sant Bernat
Serra de Sant Roc
Serra de Sant Llorenç
Serra de Sant Martí
Serra de Sant Pau
Serra de Sant Andreu
Serra de Sant Esteve
Serra de Sant Francesc
Serra de Sant Agustí
Serra de Sant Ramon
Serra de Sant Nicolau
Serra de Sant Tomàs
Serra de Sant Vicent
Serra de Sant Miquel
Serra de Sant Joan
Serra de Sant Pere
Serra de Sant Bernat
Serra de Sant Roc
Serra de Sant Llorenç
Serra de Sant Martí
Serra de Sant Pau
Serra de Sant Andreu
Serra de Sant Esteve
Serra de Sant Francesc
Serra de Sant Agustí
Serra de Sant Ramon
Serra de Sant Nicolau
Serra de Sant Tomàs

Comunitat
Valenciana

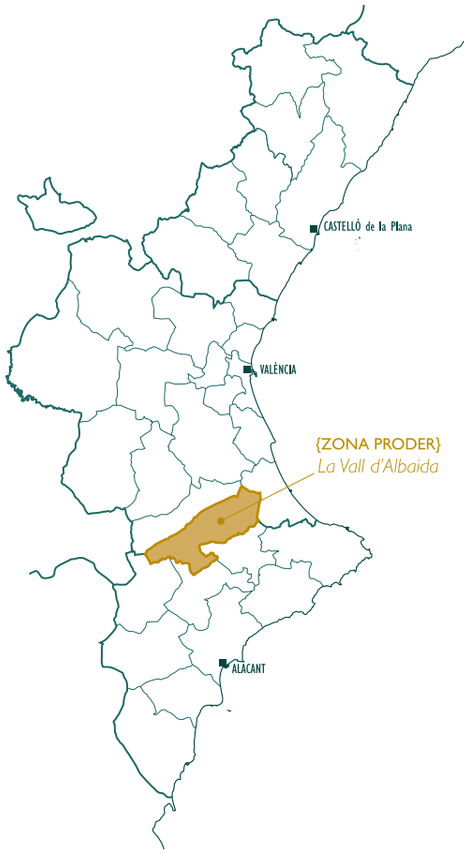
CASTELLÓ de la Plana
VALÈNCIA
{ZONA PRODER}
La Vall d'Albaida
ALACANT

Sobre el terreny

JAVIER DELGADO FRANCO
Geògraf

La Vall d'Albaida gaudeix d'una forta identitat comarcal des de ben antic. Deu de ser el resultat d'un relleu que afavoreix molt el contacte entre els pobles de la comarca, però dificulta l'accés als territoris veïns. Tot i això, no hi ha una única vall, hi ha moltes superposades, gairebé tantes com habitants té la comarca. Hi ha una vall agrària i altra industrial que es superposen l'una damunt de l'altra des de ben antic i ens sorprenen amb l'aparició de polígons industrials a pobles ben menuts. Hi ha, a més, una vall de secà en contracció sobre la qual creix una vall de regadiu gràcies al reg per degoteig. Hi ha, també, una vall on es poden observar amb una ullada ràpida els efectes del creixement econòmic, demogràfic i social sense control dels anys 60 i 70 i una vall on tret d'alguna granja "d'integració" i alguna gasolinera podem contemplar paisatges molt similars als que van veure els nostres avis.

UNA VALL DE TERRA I AIGUA

El propi nom de la comarca revela la importància que el relleu ha tingut en la seua configuració històrica i humana. Este relleu segueix una orientació Sudoest-Nordest i es conforma en una sèrie de franges paral·leles de muntanyes esquerpes que s'enlairen de manera vertiginosa i de valls de fons pla. La primera d'estes franges es composaria de les muntanyes de la serra grossa, on trobem altituds que varien entre els cinc cents i els mil metres, i que arriba des de la Font de la Figuera fins a les serres de Buscarró i la Marxuquera a l'est, sent tallada en dos pel riu Albaida al terme de Bellús.

Més al sud s'estén, en primer lloc, els Alforins, una plana elevada d'uns sis cent metres d'altitud mitjana i amb un paisatge molt similar al de les properes terres de Castella. Si continuem cap a l'est el nostre viatge, trobarem una sèrie d'elevacions de menor entitat que són ramals de serres veïnes més importants. I encara més al llevant

Palau dels Marquessos d'Albaida

d'estes ondulacions s'estén la Vall d'Albaida pròpiament dita, amb una forma triangular que s'eixampla cap al llevant. El fons de la vall està cobert pels materials aportats durant el terciari i quaternari per les muntanyes veïnes i pels sediments enlairats de l'antiga mar de Thetys, destacant el "tap" (també nomenat "Albarís") una barreja de margues i argila de colors blanquinosos que arriba a tenir una fondària de 700 metres al centre de la vall. Les altituds es situen entre els 150 i els 300 metres, domina un paisatge agrari, de secà tot i que hi ha alguns regadius que s'estenen cada vegada més gràcies a noves tecnologies com el degoteig. La vall es tancada a la banda de llevant per les serres del Buscarró, famosa des de ben antic per la qualitat dels seus marbres de color caramel, i la Marxuquera.

Més al sud trobem una nova franja de muntanyes composta per les serres de l'Ombria, d'Agullent i Benicadell amb altituds que es situen entre els sis cents i els mil metres i on trobem el pic Benicadell que amb els seus mil cent quatre metres és considerat com el sostre comarcal per molts dels habitants

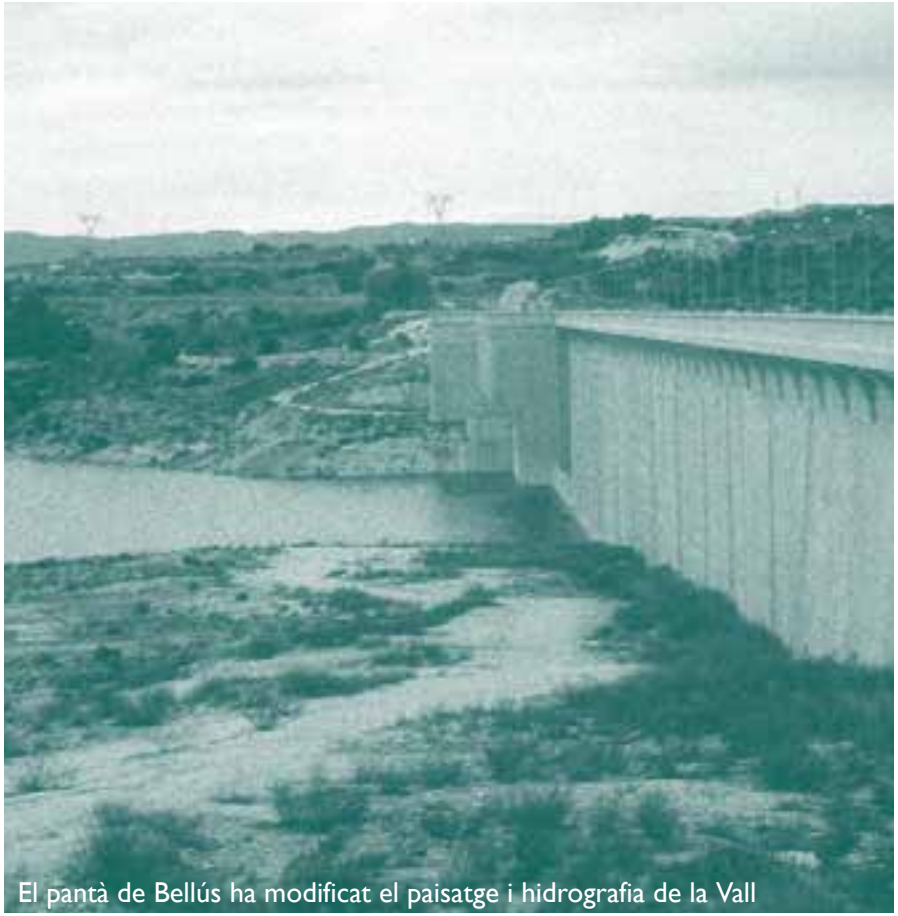

El pantà de Bellús ha modificat el paisatge i hidrografia de la Vall

de la Vall, tot i que l'alt de Mariola (mil cent cinquanta-quatre metres li supera en altura).

Al sud-oest trobem un apèndix que s'endinsa en les terres d'Alacant. Este apèndix es correspon amb les terres del municipi de Bocairent, la adscripció del qual a esta comarca és encara el centre d'algunes polèmiques entre científics. En este apèndix es manté la disposició del relleu en franges: les serres de la Filosa i Beneixama al nord, la Vall d'Agres, les muntanyes de Santa Bàrbera i el Capolet de l'Àguila més al sud i més enllà d'estes, si continuem marxant cap al sud, la vall on neix el riu Vinalopó i la Serra de Mariola que té un paper tan important en l'imaginari colectiu valencià i que és ben coneguda per l'abundància i qualitat de les seues herbes aromàtiques.

La vegetació vegetació originària de la vall composada de carrascars i rouredes de galer ha minvat molt i s'ha vist substituïda per pinedes en el millor dels casos i maquis i garrigues en el pitjor. A banda de les aromàtiques esmentades al paràgraf anterior, també podem trobar espècies com la coscolla, el llentiscle, estepes, brucs o arbocers. Menció a banda mereixen les taques de sureres que apareixen a alguns indrets orientals de la vall on gaudeixen d'algunes zones de sols arenosos.

La xarxa hidrogràfica s'organitza a la vall pròpiament dita al voltant del riu Albaida i del seu principal afluent el Clariano. Durant el passat decenni es va construir la presa de Bellús, amb la finalitat de reduir l'efecte de les revingudes del riu Albaida sobre la Ribera. El resultat és que a hores d'ara és este pantà el centre on conflueix gran part de la xarxa hidrogràfica de l'àrea. Més enllà de la presa l'Albaida passa a les terres de la Costera en travessar l'estret de les aigües. Als Alforins trobem alguns barrancs i rierols tributaris del riu Cànyoles que corren cap a la Vall de Montesa i al terme de Bocairent cal fer esment del naixement del riu Vinalopó, a la cova del mateix nom.

El clima segueix una gradació de ponent a llevant, essent més sec i fred cap a l'oest que cap a l'est. De fet, a la plana dels Alforins podríem parlar d'un clima continentalitzat, on la temperatura mitjana anual es situa per davall dels 14°C. Pel que fa a la resta de la vall esta mitjana es situaria al voltant dels 16°C. En parlar de precipitacions trobem un clima prou humit si l'ubiquem dins el context valencià, ja que les precipitacions mitjanes es situen en quasibé tots els casos per damunt dels 500 mm per any i a alguns llocs de la banda de llevant de la vall es situen al voltant dels 800 mm per any, quedant sempre clar que al nostre context té més pes la llargària de la sequera estival que els litres acumulats per tal de definir si l'any ha estat sec o no. Un dels trets climàtics fonamentals de la Vall són les seues freqüents boires i boirines. Esta humitat ambiental és molt important per als vegetals i també per a les reserves hídriques de la zona.

UNA VALL DE PERSONES

La Vall d'Albaida humana es composa de poc més de 80.000 habitants dividits en 34 municipis -tots

integrats a l'àrea coberta pel PRODER- i s'estén per una superfície de 72.155 hectàrees (721'6 Km2) amb una densitat mitjana de 112'3 habitants per quilòmetre quadrat. No s'hi troba el desequilibri entre sexes que pateixen altres àrees de l'interior valencià i la població sembla estancada amb una lleugera tendència a la disminució des de fa més d'un decenni (tot i que encara no gaudim de dades estadístiques que mostren l'impacte de l'arribada massiva d'inmigrants durant els darrers anys).

Els pobles no es distribueixen de manera uniforme sinó que formen una sèrie de constel·lacions de localitats amb alguns buits. El poblament és prou concentrat als municipis i la rica xarxa de masos, alqueries i casetes del passat s'ha transformat en el millor dels casos en vivendes de segona residència o magatzem agrari i en el pitjor en runes testimoni d'un passat que ja comença a ser llunyà. Tot i això la expansió de les segones residències, les "casetes" i xalets, ha omplit d'edificis gran part del terme agrari i és un problema a certes àrees. A la part més occidental de la Vall, Fontanars dels Alforins i les quasi adjacents Cases de Vidal són els únics assentaments d'una certa entitat en molts quilòmetres a la

Zona PRODER, datos básicos: [FUENTE: PRODER]

MUNICIPI	EXTENSIÓ	POBLACIÓ	DENSITAT
AGULLENT	16,53	2.404	145,43
AIELO DE MALFERIT	27,08	3.953	145,97
AIELO DE RUGAT	7,66	193	25,20
ALBAIDA	35,26	5.782	163,98
ALFARRASI	6,36	1.225	192,61
ATZENETA D'ALBAIDA	6,04	1.232	203,97
BELGIDA	17,39	674	38,76
BELLUS	9,66	391	40,48
BENIATJAR	11,35	240	21,15
BENICOLET	11,44	489	42,74
BENIGANIM	33,12	5.614	169,50
BENISSODA	4,23	298	70,45
BENISSUERA	1,99	191	95,98
BOCAIRENT	97,34	4.586	47,11
BUFALI	3,26	215	65,95
CARRICOLA	4,48	78	17,41
CASTELLO DE RUGAT	19,04	2.050	107,67
FONTANARS	73,8	986	13,36
GUADASSEQUIES	3,26	395	121,17
LLUTXENT	39,14	2.418	61,78
MONTAVERNER	7,47	1.662	222,49
MONTITXELVO	8,3	601	72,41
OLLERIA	31,75	7.005	220,63
ONTINYENT	126,83	31.343	247,13
OTOS	11,24	524	46,62
PALOMAR	8,1	493	60,86
PINET	11,67	228	19,54
POBLA DEL DUC	18,48	2.439	131,98
QUATRETONDA	43,1	2.511	58,26
RAFOL DE SALEM	4,39	372	84,74
RUGAT	3,03	194	64,03
SALEM	8,53	469	54,98
SEMPERE	3,74	31	8,29
TERRATEIG	6,6	206	31,21
TOTAL	721,66 km²	81.492 habitants	112,92 hb/km²

rodona. És la translació en termes humans d'un paisatge físic més semblant al de la Meseta o la Manxa que al de la resta del territori valencià, on les vinyes i els camps de cereal s'estenen sobre planes elevades i colines i on dominen els aprofitaments extensius de l'espai.
La part central de la Vall és la més poblada de la comarca i és on trobem les localitats de més grandària (Ontinyent, Albaida, L'Olleria...). En esta àrea els asentaments s'organitzen al voltant dels eixos viaris que creuen la comarca de nord a sud (la Ctra. Nacional 340, la CV 40 i la CV 611) i dels rius Albaida i Clariano. Les localitats s'organitzen una mena de quadre amb Bocairent i Adzaneta d'Albaida com a extrems meridionals i L'Olleria i Bellús com extrems septentrionals. Cap a l'Est d'Adzeneta s'estén un rosari de localitats menudes que arriba fins Terrateig i que s'assenten sobre el vessant nord del Benicadell per tal de traure profit dels nombrosos rierols i barrancs que baixen d'esta serra. La més important d'estes localitats es Castelló de Rugat que conta amb poc més de 2.000 habitants, la resta amb prou feines tenen poc més d'uns centenars de veïns.

A la part més oriental de la Vall, amb un paisatge més secà i sense grans eixos viaris tret de la CV 610, disminueix la densitat de població, tot i que els nuclis de població són prou grans (localitats com Benigànim, Quatretonda, La Pobla del Duc i Llutxent que passen dels 2.000 habitants cadascuna).

Camp de fruiters a la Vall

LA VALL AGRÀRIA

Un dels trets fonamentals de la Vall és el seu marcat caràcter agrari, allà on mirem els camps de llavor dominen el paisatge. La disponibilitat de bones terres en pla i d'un cert nivell d'humitat va permetre el desenvolupament d'una agricultura de secà molt rendible des de ben antic i basada en els productes típics de la Mediterrània. El regadiu tradicional es limitava a àrees menudes a les rodalies dels cursos d'aigua. Tot i això, en les darreres dècades la introducció del rec per degoteig ha donat un fort impuls a l'expansió de nous conreus irrigats com ara el taronger. Dels camps de cereal que abastien antigament a un gran nombre de molins no queda gairebé res, fora dels Alforins. Més sort han tingut la olivera i les vinyes que semblen viure una segona joventut, després d'alguns anys de disminució constant, gràcies a la seua facilitat per al conreu a temps parcial, les ajudes europees i a polítiques de promoció de la qualitat. Entre les vinyes cal assenyalar que el raïm de taula té un paper destacat i el fet de la especialització dels agricultors d'Aielo de Malferit en la producció de planters de vinya. Si parlem del vi a la Vall d'Albaida hem de parlar de Fontanars, el poble que més bodegues concentra i on s'ha fet una política de promoció de la qualitat més clara. Les fruites d'os són la producció dominant i una de les forces motrius de la expansió del regadiu. Els cítrics no gaudeixen de la importància que tenen a altres zones valencianes, tot i que el regadiu cada vegada més extens ha facilitat la seua introducció en àrees de secà on era desconegut fins fa ben poc. Tot i que podem parlar d'una vall agrària, és molt difícil parlar d'una vall de llauradors. Les darreres crisis han fet que molta gent abandone el sector i les explotacions, a hores d'ara el contingent més gran és els dels llauradors a temps parcial que mantenen les seues explotacions com a una activitat de caire secundari.

El sector ramader va tenir una certa importància en el passat, especialment l'oví, el caprí i l'apicultura, produccions a les quals s'associaven algunes manufactures com les

de cera, sabó i òbviament el tèxtil. Dins el ramat cal remarcar que la Vall ha estat un dels centres tradicionals de la ovella guirra, raça autòctona valenciana que es pot conèixer fàcilment pel color roig que té la seua llana. Actualment la Vall és un dels darrers reductes de la guirra i Quatretonda el seu principal nucli. La ramaderia actual és ben diferent de la de fà unes dècades i es basa en granges "integradores" intensives que es dediquen a la cria d'aus i porcí per a carn i d'aus per a la posta d'ous. Com a tret anecdòtic podem assenyalar la presència d'alguna ramaderia de bous braus per a les festes de carrer.

La estructura de les explotacions ens mostra un paisatge ben conegut per aquells que passegen a sovint pel camp valencià, predominen les explotacions menudes (més d'un 40% tenen menys d'una hectàrea) i els agricultors a temps parcial, tot i que l'agricultura manté encara un cert pes a la distribució del mercat laboral. Vora un 20% de l'empleament local depèn d'este sector i a alguns casos com Llutxent, Benicolet, Terateig o Beniatjar es situa en xifres que passen el 45% de la població activa. Pràcticament tots els municipis de la vall d'Albaida conten amb alguna cooperativa de caràcter agrari.

Tot i que no és una activitat agrària, voldriem fer esment ací de la xarxa de neveres que al Benicadell i Mariola eren el centre d'un actiu comerç i ara són part del ric patrimoni de la Vall.

LA VALL INDUSTRIAL

La indústria té des de ben antic un pes específic molt important a la Vall, una bona prova es que a hores d'ara este sector dona treball a prop d'un 45% de la població activa de la Vall, trobant-se casos extrems com Benissoda, Salem, Sant Pere o Agullent on aquesta xifra es situa a les rodalies o depassa el 70%. Els tradicionals molins fariners i de paper i les fàbriques d'aiguardents i licors, de cera, sabó o les manufactures de l'espart i d'un producte tan valencià com l'arrop i tallaetes han donat pas a les fàbriques de vidre, plàstic, mobles i altres manufactures. Tot i que el sector dominant dins la indústria és des de ben antic el tèxtil i de confecció i Ontinyent i Albaida els principals nuclis d'unes empreses que han fet de la manta i el tèxtil per a la llar els seus productes estels. La indústria té una sèrie de centres sectorials. Ontinyent i Albaida serien els nuclis principals del tèxtil, l'Olleria i alguns pobles de les seues rodalies (Alfarrassí, Bellús, Montaberner, Aielo de Malferit...) el del vidre i el plàstic i Aielo recull els darrers representants de les antigues empreses aiguardenteres. Menys importància tenen altres sectors com ara el ceràmic (Benigànim; Castelló de rugat, l'antic Castelló de les Gerres), els cartrons (Quatretonda) o la elaboració de productes càrnics (Ontinyent).

LA VALL DE SERVEIS

Els serveis principal sector econòmic a la major part del nostre país, són a la Vall prou secundaris. Tret d'alguns centres com ara Ontinyent i Albaida que pel seu caràcter de capçaleres comarcals concentren gran part del comerç, serveis públics i resta de serveis. Aquest sector és responsable de aproximadament el 25% de les ocupacions comarcals front al 59% de la mitjana valenciana. Esta realitat es deu en part al gran pes i tradició de la indústria i l'agricultura en la comarca, però també a que la Vall és vorejada per comarques amb capitals que tenen un gran pes específic històric, demogràfic i econòmic (Alcoi, Cocentaina, Gandia,

Segones residències a Ontinyent

La Pobla del Duc, al fons.

Les carreters CV 610 i 611 tenen la funció d'enllaçar cap al nord el recorregut de la CV 60.

En estes quatre ratlles hem intentat fer un dibuix, que com tots els dibuixos no és més que una representació real i imperfecta de la realitat, de la Vall d'Albaida i les seues persones. Ara es a vosaltres a qui us pertoca animar-vos a conèixer-la.

Villena i Xàtiva,) i que acaben usurpant part del paper de prestadores de serveis a les capçaleres comarcals.

La construcció a la Vall té una importància molt similar a la mitjana valenciana (ambdues es situen al voltant del 10% de la creació d'empleament), però no arriba a tenir el pes específic que té a altres àrees de l'interior valencià on la construcció de segones residències és un dels principals motors (i de vegades l'únic) de la economia local. És el resultat d'una economia més diversificada que la d'altres zones d'interior valencianes.

ELS EIXOS VIARIS

A la vall es pot arribar des de diversos punts i per diversos mitjans de transport. El ferrocarril gairebé mort per dècades d'abandó per part de RENFE i les autoritats competents en la matèria pateix de manca d'electrificació i de manteniment en les vies que travessen de nord a sud la vall per unir Xàtiva amb Alcoi. D'ací uns anys serà tota una paradoxa que, a pocs quilometres d'un dels múltiples traçats de l'AVE cap a Madrid, esta via de rodalies es mantindrà agonitzant o serà morta sense poder aprofitar el seu potencial vertebrador a escala local, comarcal i regional.

Per altra banda, si que s'ha apostat per augmentar la importància de les infrastructures viàries i en breu la Vall d'Albaida es podrà comunicar per autovia amb València. La Carretera Nacional 340 i la CV 40 (a hores d'ara en plena transformació per les obres de la futura Autovia Central que unirà Xàtiva, Alcoi i Alacant) travessen de nord a sud la comarca pel seu centre i la uneixen amb les veïnes terres de la Costera, l'Alcoià i l'Alt Vinalopó. Aquestos dos eixos es veuen complementats per la CV 60 que travessa la comarca de ponent a llevant unint la Costera i la Safor per les terres de la Vall, essent hereva de l'antic Camí Reial de Gandia.

Entrevista

"Cal continuar els processos que ha encetat PRODER"

MIGUELBENTEL
GERENT DELPROGRAMA
PRODERA LA VALL D'ALBAIDA

RURALIA

MIQUEL BENTEL ÉS llicenciat en dret que ha treballat sempre al sector públic com a tècnic d'administració municipal, secretari de jutjat de pau... Els seus vincles amb el PRODER van començar el 1995 quan va ser requerit per tal de redactar els estatuts de l'associació i d'organitzar-la i per redactar el propi programa en col·laboració amb un tècnic. El 1997 va ser triat per a que fora el gerent del programa pel coneixement que tenia del tema.

P. *Quina és la seua valoració del PRODER?*

R. Crec que el PRODER ha estat bé. Tots diuen que ha donat millors resultats que els que s'esperava, va néixer com un germà menut de LEADER II, a totes aquelles zones que no van poder accedir a l'ideal que era LEADER es va crear el PRODER i crec que ningú en aquell moment pensava que donaria els resultats que ha donat. Potser perquè no pateix algunes de les rigideses de LEADER al no ser una simple còpia... PRODER també busca l'efecte demostratiu i la innovació amb uns criteris més flexibles que permeten aproximar-se a la realitat a la que es viu. Crec que els resultats qualitatius i quantitatius han estat bons, és una experiència que s'ha aplicat primer al nostre estat, però altres estan seguint-lo amb molt d'interés per tal de fer alguna cosa semblant.

P. *Com valora l'aplicació de PRODER a la comarca?*

R. A nivell comarcal, PRODER ha estat molt novedós perquè per primera vegada s'ha aplicat un programa d'este tipus que ha treballat amb una visió de conjunt sobre el territori que s'aplicava. A més a més la formula de gestió descentralitzada i autónoma i amb participació del sector públic i privat en peu d'igualtat per tal de posar-se d'acord sobre el que cal fer. Crec que ha estat molt enriquidor per a tots, el balanç ha superat en molt el que eren les espectatives inicials. Alguns projectes no han estat del tot com voldriem que foren, però ens ha faltat temps per-

Vista del llit del Clariano a Ontinyent

què el PRODER va començar amb retard. Però en conjunt ha estat molt positiu.

P. *Quins objectius o línies s'han prioritzat en l'aplicació del programa en la zona?*

R. La idea inicial del programa era, per una part equilibrar internament la comarca, que està molt dividida en dos zones. Una industrialitzada on viu la major part de la gent, la situació econòmica és molt millor i altra que depèn més de l'activitat agrícola i de serveis i clar, hi ha una diferència substancial econòmica, demogràfica i social. Calia diversificar la activitat econòmica de la zona i augmentar la renda i benestar dels habitants de cada municipi. No podem dir que en un programa de quatre anys, que en realitat han estat dos anys i mig, i una inversió de 1.200 milions de pessetes que hem aconseguit estos objectius de manera definitiva, si ho haguérem fet no diríem que es un bon programa sinó un autèntic xollo. Hem aconseguit avançar en estos àmbits, no tot el que ens hauria agradat. Per això reclamem la continuïtat d'estes iniciatives perquè un inversió puntual per molt important que siga no pot solucionar tots els problemes i desequilibris d'una comarca que són molt diversos. Crec que en agricultura s'ha fet un pas endavant en algunes qüestions que calien i que el sector demandava. El turisme rural és complicat

però hem iniciat una trajectòria que esperem que done bons resultats. En la recuperació de patrimoni s'ha fet prou més del que havien fet les administracions durant molt de temps. Crec que el PRODER si que ha servit per al que volíem en un primer moment.

P. *Quins han estat els principals problemes en l'aplicació del programa en la zona?*

R. El principal problema ha estat la falta de temps. Ha marcat l'aplicació d'este primer programa, que va començar amb dos anys de retard, el qual limitava molt que es presentaren projectes de qualitat, que poguérem seleccionar de manera adequada i que la execució es poguera fer amb el ritme pausat que requereixen estes coses. Tampoc ha estat al final un entrebanc tan gran com per a impedir que poguérem comprometre tots els fons dins de termini i que la execució es desenvolupe de manera normal. Això ens ha obligat a nosaltres a l'hora de tramitar i resoldre i als beneficiaris a l'hora d'aplicar a anar a un ritme excessivament forçat. La part administrativa no és tan problemàtica, però que els beneficiaris tinguen que fer l'esforç econòmic i a tots els nivells amb presses és té que valorar també quan s'avaluen els resultats del PRODER.

P. *Quins són els resultats més visibles?*

R. Crec que a banda de les actuacions que es fan, que són materials i objectives, un dels beneficis majors que PRODER ha aportat és una manera diferent de veure les coses, d'encarar-les. Des d'una manera distinta de percebre el territori, com una unitat amb una visió general i plantejar-se una sèrie d'objectius i estratègies a nivell global fins la pròpia gestió més pròxima al beneficiari i més pareguda a la gestió d'una empresa privada en quant a tracte i tramitació.

P. *I a curt i mig termini, com es presenta el desenvolupament de l'àrea?*

R. Espere, estem empenyats en que contimue l'aplicació del programa a la zona amb el recolzament de tots els ajuntaments, associacions, etc... en que continue este procés de desenvolupament que s'ha iniciat amb el PRODER, perquè si no este servirà de poc, serà una goteta en el mar, i perquè s'han creat moltes expectatives gràcies a esta primera intervenció. La gent ja coneix el programa i l'identifica amb determinat tipus de projectes, el que obliga a plantejar les coses d'una manera diferent tant al sector públic com al privat. La recuperació del patrimoni històrica o natural, la millora de la qualitat de vida han començat a ser percebudes com a necessitats per molts municipis... Els particulars han començat a treballar a nous àmbits com l'agricultura ecològica, els residus, etc... Estes qüestions estan ara ací i si no continua el programa serà una pèrdua de recursos i una decepció. Crec que de cara al futur la qualitat dels projectes serà millor perquè la gent coneixerà millor el programa i nosaltres tindrem més temps per a poder treballar estos aspectes.

Inversiones del PRODER VALL D'ALBAIDA

MEDIDAS		Aportación PRODER	Aportación PRIVADA
MEDIDA 1 VALORIZACIÓN DEL PATRIMONIO RURAL Nº de Proyectos: 25		595.660.368	
MEDIDA 2 VALORIZACIÓN DEL PATRIMONIO LOCAL Nº de Proyectos: 7		72.491.027	
MEDIDA 3 AGROTURISMO Nº de Proyectos: 4		45.365.010	51.736.630
MEDIDA 4 TURISMO LOCAL Nº de Proyectos: 25		105.999.684	176.885.124
MEDIDA 5 PYMES Y ARTESANÍA Nº de Proyectos: 47		160.060.494	967.915.306
MEDIDA 6 SERVICIO A EMPRESAS Nº de Proyectos: 19		102.915.624	1.145.260
MEDIDA 7 REVALORIZACIÓN POTENCIAL PRODUCTIVO AGRARIO Y FORESTAL Nº de Proyectos: 41		413.853.040	418.201.641
MEDIDA 8 FORMACIÓN Nº de Proyectos: 12		68.778.280	1.405.151
INVERSIÓNTOTAL	3.182.412.639	1.346.214.986	1.836.197.653

Les vinyes, raïm de taula i vi: un futur incert

RURALIA, amb la col·laboració d'ESTHER BAÑULS, J. R. MOLLÀ i IGNASI PEÑARROCHA

EL VI A LA VALL

EL VI, I QUIN VI!, HA estat una de les produccions tradicionals de Vall d'Albaida des de temps immemorials. Sembla que ni els valencians musulmans de la Edat Mitjana van ser capaços de fugir de la temptació i van conrear vinyes i produir vi al igual que havien fet els seus avantpassats a les nostres terres i al igual que han continuat fent els llauradors moltes generacions després. Diuen els que entenen d'això que la prohibició coràmica al voltant de l'alcohol no és tan forta com vulguem creure i que no passa d'una crítica als ebris. Prohibit o no, el que ens interessa és que els musulmans que vivien a les nostres terres fa vuit segles van ser prou intel·ligents com per a no renunciar a una de les millors produccions que els podien oferir les terres sobre les que s'assentaven.

Malauradament fa dues o tres dècades els llauradors de la Vall no tenien les mateixes opcions i van haver arrencar moltes de les seues vinyes empentats per unes forces dels mercats que no volien entendre ni d'arrels, ni de tradició, ni d'història. És ben cert que calia reestructurar el sector i millorar la qualitat de part dels vins que oferia la Vall, és ben cert que calia invertir en la millora de les explotacions. El que no és tan clar és que calguera que el sector, un sector amb unes fortes arrels tant a la història i a la societat com a l'imaginari col·lectiu, desaparegués a gairebé tots els municipis. Diguem gairebé perquè hi hagué un focus de resistència des del primer moment: Fontanars i les

seues terres, on el vi mai ha perdut la importància que tenia des de temps immemorial i on la viticultura assoleix característiques pròpies com ara el conreu de la varietat "Verdil" de caràcter local junt a altres varietats locals més conegudes i d'altres foranies amb bona eixida als mercats internacionals o la preocupació per la producció de vins de qualitat (fins i tot ecològics!) des de fa dècades. A hores d'ara el vi i el seu conreu i producció recuperen part del terreny perdut. Diguem part, perquè l'abandó d'explotacions en dècades passades ha fet que es perden drets de replantació de vinyes. Tot i això cada dia són més les explotacions a les terres de la Vall que es dediquen a l'art de produir vi. Tot i que la situació no és tal i com seria desitjable. Les menudes dimensions de la explotació mitjana a la Vall d'Albaida no permeten a la majoria dels llauradors professionals viure del vi i per tant dediquen més atenció a altres conreus i collites. El que trobem és una producció complementaria de raïm de vi per tal d'arrodonir els ingressos familiars, que en moltes ocasions no són d'origen agrari, amb un conreu que requereix menys esforç que altres i que permet no abandonar de moment les terres que conformen el patrimoni familiar. Aquesta realitat fa que el futur del sector es mire amb preocupació. Les va-

rietats conreades tot i que són locals i ben adaptades a les condicions del medi, tampoc són les idònies. La "Garnatxa" i la "Tintorera" són varietats per a fer vins de mixtura i que per tant tenen preus baixos ja que es compren per a fer barreges amb altres vins. El "Tempranillo" podria gaudir d'un futur més interessant però la poca producció de la majoria dels pobles i cooperatives dificulta molt la elaboració d'un vi de qualitat "unificat" que hom poda diferenciar pel seu paladar.

La xarxa comercialitzadora d'estos vins tampoc és la més adequada, fora de Fontanars on els cellers tenen una gran experiència comercial, a la resta de la comarca esta xarxa es composa de les cooperatives i alguns cellers. La producció a la majoria de les cooperatives és prou baixa com per a que la comercialització sia rendible. Caldria unificar la producció de varies poblacions per a que l'embotellament sia rendible i també per a crear un vi unificat reconegut pels consumidors. Algunes cooperatives han optat per portar les seues produccions a la cooperativa COVIVEX de Xiva, però això dificulta la millora de la qualitat local perquè a esta entitat es treball principalment amb vi negre, mentre que a la Vall domina la producció de vi negre. A algunes cooperatives com la de Quatretonda, hom s'enfronta a hores d'ara al problema de triar que fer de cara al futur, si invertir per tal de portar als mercats un ví propi de qualitat o per contra conformarse amb produir caldos d'importància menor per tal de fer mixtures o per tal de que els embotellen altres com COVIVEX.

EL RAIM DE TAULA

El raïm de taula ha estat una de les produccions tradicionals de les nostres terres. Va haver un temps a finals del segle passat quan la pansa valenciana es consumia per tot arreu del món i quan este producte assolia una importància similar al de la taronja avuí. Tot i això l'origen de les plantacions de raïm de taula que trobem a hores d'ara a la Vall d'Albaida és més recent. A finals dels anys cinquanta el raïm de vi i altres conreus com els cereals van entrar a una crisi que els va portar gairebé fins la seua desaparició en poques dècades. A la Vall es va plantejar la introducció de tres varietats de raïm de taula per tal de fer front a la nova situació dels mercats la "Rosetti", la "Cardinal" i la "Alphonse Lavallée". La introducció d'estes varietats va estar un èxit i el principal mercat al qual s'adreçava el producte era el de la exportació cap als països del nord d'Europa, especialment Alemanya. Avui la situació és molt diferent. Sols el raïm Lavallée continua tenint importància als camps, mentre que varietats com la Red Globe, amb ós però de gran tamany, o la Apirena, sense ós, comencen a tenir cada dia més pes. Tot i això, el raïm de taula té que fer front a la seua pròpia crisi. Cada dia són més els països competidors que porten produccions més barates als mercats, mentre el preu de la mà d'obra continua creixent el qual encareix molt els costos de producció en un sector com este que requereix un ús intensiu de la força de treball. Per altra banda hi ha altres problemàtiques més específiques com les tècniques de conreu més productives emprades a Múrcia per al Red Globe o les dificultats per a la millora necessària de la qualitat de la Apirena que ha de fer front a la poca adaptació a les condicions de les nostres terres de les varietats emprades pels nostres agricultors. Altre problema afegit al sector és el fet de que les multinacionals es reserven les varietats més rendibles per als seus camps a altres països i bloquegen la seua introducció als nostres camps. Per altra banda quan s'aconsegueixen plantes d'estes noves varietats el tràmit burocràtic que permet la seua introducció i conreu és tan complex i llarg que quan les vinyes comencen a produir es troben amb que els mercats han estat ocupats ja per raïms d'altres països.

Malgrat el que acabem de dir, també estan prenent-se mesures des del propi sector per tal de solventar estos greus problemes. A la Pobla del Duc, la Cooperativa Vitivinícola ha posat en marxa un camp d'experimentació per tal de provar noves varietats i tècniques de conreu que done als agricultors eixides diferents de l'abandó de l'activitat o la substitució del raïm per qualsevol altre conreu. En aquest camp d'experimentació es treballa amb trenta-cinc noves varietats de raïm de taula sense os per tal d'identificar les que s'adapten millor a les condicions i necessitats de la zona i afavorir l'adaptació de les ja existents.

A hores d'ara el raïm, tant se val siga de taula o de vi, s'enfronta a una de les crisis més fortes de la seua història a la Vall d'Albaida. En moltes zones com la banda oriental de la Vall el taronger ocupa moltes terres que abans eren de raïm i en altres zones és el fruiter d'os qui usurpa el terreny de les vinyes. Els agricultors de la Vall s'enfronten a un dilema complex que esperem que sàpiguen resoldre de manera adequada amb el recolzament de la societat i autoritats competents per tal de crear les condicions necessaris per a que no es produeixen més abandons de terres ni explotacions sense que sia necessari abandonar un conreu mil·lenari a estes terres.

Arrooop i Tallaetes!!!

RURALIA

FINS FA BEN POC EL crit "*Arroooop i tallaeeetes*" omplia de plaer els pits dels xiquets de les nostres terres. En un món on encara no existien els milers de llepolies que tinguem avui hom devia de gaudir de productes força més senzills i naturals. En aquell temps previ als edulcorants i aditius artificials, l'arrop i tallaetes era una de les llepolies més conegudes i que es podia trobar a gairebé totes les festes, fires i porrats de les nostres terres. I si parlem d'arrop i tallaetes hem de parlar de la Vall d'Albaida i de Benigànim on des de ben antic es troba un dels principals centres de producció d'este dolç. Cavanilles, al seu meticulós recull de tot el que s'hi podia trobar a les nostres terres, va fer esment de la producció d'esta confitura en les terres de Benigànim i també del raïm, el meló i la carabassa que calen per a la seua producció i que sembla que eren els productes principals de la zona.

L'arrop, per aquells que no el coneixen, consisteix en una confitura que conté peces de diverses fruites. Per a fer l'arrop i tallaetes calen coses abundoses a la Vall, els melons, les carabasses, les figues seques i altres fruites de qualitat, les terres margoses calcàries i el most (suc raïm al que uns simpàtics ferments encara no han estat capaços de transformar en vi). La seua elaboració pot seguir diferent receptes, la que a hores d'ara es fa a Benigànim empra figues seques, carabassa de la varietat local "porquina" (pot ser Benigànim és el darrer reducte d'aquesta varietat local) i el sucre natural de la pròpia fruïta. Aquesta confitura i les peces de fruita es podien consumir directament o ser aprofitades com a un afegit més per altres plats i receptes, com per exemple les coques cobertes d'arrop que es degusten encara avui a moltes llars valencianes. També solia afegir-se a la llet per tal d'endolçar-la. En aquell temps, l'arrop i tallaetes era un menjar molt comú per esmorzar, berenar i fins i tot per a sopar a les taules dels valencians.

La tradició confitera de Benigànim i de la Vall, anava més enllà de l'arrop i tallaetes estenent-se cap a altres productes de reconeguda qualitat com els codonyats, si fem una passejada encara podem veure codonyers plantats a alguns marges de bancals de la comarca, dels que els nostres avantpassats gaudien tant i que malauradament a hores d'ara s'han vist substituïts per altres que resulten d'un procés industrial i amb una menor qualitat.

A les darreres dècades els bollycaos semblaven haver guanyat gairebé definitivament la seua batalla amb el dolç tradicional, però d'uns anys ençà sembla que els nostres productes tornen amb força de la mà del reconeixement de la seua qualitat, tant culinària com dietética. L'arrop i tallaetes que semblava haver quedat restringit a la elaboració i consum dins de l'àmbit domèstic ha tornat a ser l'objecte d'una distribució més comercial i trobar-se a establiments que ofereixen productes d'una certa qualitat i a ser un dels productes estels a les parades de les nostres festes, fires i porrats. A hores d'ara són varis els artesans i empreses que tornen a elaborar este dolç tradicional tant a Benigànim com a altres indrets del territori valencià.

MOSTRA DE TITELLES DE LA VALL D'ALBAIDA

Esta mostra es celebra a Albaida des de l'any 1985 la primera quinzena de desembre de cada any. Els organitzadors, que conten amb la col·laboració de molts dels municipis de les rodalies, programen per a cada mostra una ampla oferta d'activitats, espectacles, projeccions, tallers, cursos, conferències, etc..., amb l'objectiu d'obrir esta forma d'expressió plàstica i teatral a un públic més ample. Tot i que els xiquets són el públic central de la mostra, la programació no oblida al públic adult i es presenta cada any una selecció d'actuacions més d'avantguarda adreçades als majors.

APROTUR

APROTUR, Associació per a la Promoció del Turisme Rural a Castelló de Rugat, treballa des de fa temps a aquest municipi que es troba als peus del Benicadell. L'objectiu principal d'APROTUR es treballar amb tots els agents i grups socials implicats en el turisme i l'allotjament rural a este municipi i els de les rodalies, per tal de conèixer millor la realitat del sector en la zona i transformar esta informació en una font de recursos de cara al futur. Tot i que el nom pot suggerir el contrari, l'associació estén les seues activitats més enllà dels límits del terme municipal de Castelló i conta amb socis de municipis veïns com el Ràfol o Montitxelvo.

La Pasqua de 1998, APROTUR va organitzar un sèrie d'activitats complementàries a l'allotjament per tal de conèixer millor amb quina realitat s'enfrontava el sector, tant des de la banda de la oferta com des de la banda de la demanda. És per això que es van organitzar una sèries de tallers que abastaven àmbits molt diversos (des de la tradicional ceràmica del municipi fins els balls populars). Els resultats d'estos tallers es van reflectir en un quadern que resta a la disposició de tot aquell que vullga consultar-lo a la biblioteca pública de Castelló de Rugat. A més a més, APROTUR organitza cada any unes jornades que fan coincidir amb l'assemblea general de l'associació. A les darreres jornades, quatre conferenciants, entre els que es trobava el conegut etnobotànic Joaquim Pellicer, van tractar la relació entre el medi ambient i el turisme. L'objectiu d'estes jornades és complementar el treball de l'associació que busca crear una oferta de qualitat relacionada amb molts factors més enllà del pur allotjament i per tant en elles es treballen, al igual que en la resta d'activitats que organitza l'associació, temes tan diversos com el manteniment i la recuperació del valencià, la restauració del mobiliari, la valorització del patrimoni històric i natural local o la relació amb els visitants.

EL TALLER DELS MAJORS D'AIELO DE MALFERIT

La oferta de formació ocupacional és cada vegada més important a les nostres terres. Cada cop són més els agents socials que reconeixen que una mà d'obra ben formada és tan important per tal de combatre l'atur com qualsevol altre àmbit d'inversió. Les escoles tallers adreçades a joves de setze a vint-i-cinc anys són ja comunes a les nostres terres. El que ja no és tan comú són les experiències adreçades a persones de més d'esta edat. A Aielo han començat a treballar en aquest sentit. Després d'haver realitzat dues escoles taller, s'ha fet un canvi en la direcció de treball. El "Taller dels Majors" és la concreció d'aquest canvi, una acció formativa dirigida a gent de més de vint-i-cinc anys, que pretén donar la preparació o pràctica suficient per a que posteriorment es puguen integrar al món laboral en oficis amb una demanda creixent. Les dones, un dels col·lectius que

"Quan Benicadell porta capell..."

Establiment industrial tradicional d'Aielo de Malferit

més problemes troba a l'hora d'insertar-se laboralment és un dels objectius d'este projecte. Esta iniciativa no es desenvoluparà a soles, sinò que és una més d'un paquet conformat per accions d'informació per l'autoempleament, ajuda a la recerca de treball, promoció industrial que el municipi ha desenvolupat per tal de millorar les condicions del mercat laboral local. El projecte ha rebut recolzament econòmic de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació, el Fons Social Europeu i del propi Ajuntament d'Aielo de Malferit.

El "Taller dels Majors" contarà amb dues línies de treball principals, una d'auxiliars d'infermeria en geriatria i altra de restauradors de fusta. Cada línia s'adreça a 10 alumnes de ambdós sexes. El taller tindrà una durada d'un any dividit en dues fases de 6 mesos cadascuna. Des del primer moment els alumnes són treballadors de l'ajuntament amb un contracte de formació per tal de que adquireixen els coneixements i la experiència necessària que facilite la seua posterior integració al mercat laboral.

Aquells que acudeixen al mòdul d'auxiliar d'infermeria en geriatria dependran com atendre les necessitats de persones majors (programació d'activitats, promoció de la salut, control d'infermeria, etc...). Els que entren al mòdul de restaurador en fusta s'ensenyaran a restaurar mobles i objectes de fusta (reproducció de peces, recuperació, acabats, etc...). El seu treball a l'ajuntament es concretarà en dos línies principals, una integrada en un programa d'activitas i de control sanitari per als majors del poble i altra que es centrarà en la restauració de les peces de fusta del Palau de Malferit, dels edificis municipals i de la resta d'edificis històrics del municipi.

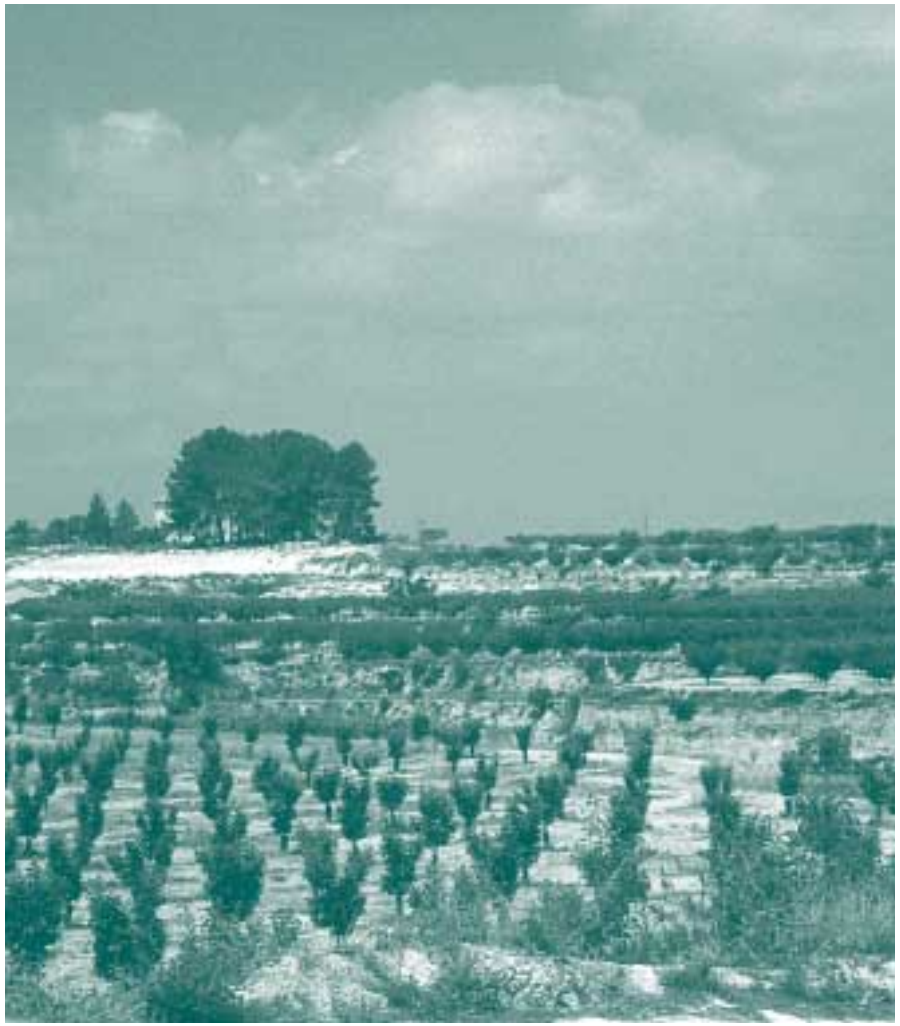

"LA VALL BIO" SOCIETAT AGRARIA DE TRANSFORMACIÓ

A començaments dels vuitanta l'Associació "Vida Sana" buscava productes ecològics pel territori valencià i es va posar en contacte amb tècnics de la Conselleria de Agricultura. Estos tècnics van pensar que Carrícola pel seu entorn natural i per l'agricultura poc intensiva que s'aplicava al municipi. Des de la Conselleria es va contactar amb alguns agricultors de l'àrea interessats en desenvolupar una agricultura diferent. Uns tècnics de "Vida Sana" van examinar el lloc i les seues condicions i van proporcionar la formació necessària per a que els agricultors pogueren començar a treballar. La primera producció ecològica que van fer va ser de taronges, però poc després ja estaven treballant amb fruiters d'estiu i al cap d'uns anys el seu ventall de productes abastava també les hortalisses. En els primers anys la producció d'estos agricultors es venia mitjançant una cooperativa situada en el municipi veí de Bèlgida. Ara fa cinc anys que alguns d'ells van decidir donar un pas endavant i fundar la seua pròpia Societat Agrària de Transformació per tal de vendre els seus les seues produccions amb la marca pròpia de la "La Vall Bio".

Les persones de la Vall Bio gestionen unes cinquanta fanecades d'horta, vint de fruiters i quinze de cítrics les collites de les quals es venen principalment als mercats del nord d'Europa. Tot i que el seu ampli ventall d'oferta els estalvia molts problemes, tant a nivell agronòmic com comercial, els tres treballadors fixes de "La Vall Bio" a hores d'ara, són conscients de que a l'hora de prendre decisions han d'anar amb molta cura, perquè els seus clients del nord d'Europa encomanen sols aquells productes que no estan en condicions de produir ells mateixos, ocasionant que determinades produccions d'estiu tinguen problemes en la seua comercialització. Malgrat el que acabem de dir, la gent de "La Vall Bio" veu el futur amb optimisme ja que cada vegada són més les persones i empreses que busquen i encomanen els seus productes i també els agricultors de la zona que es passen al sector ecològic i que podran comercialitzar les seues produccions mitjançant esta empresa.

INFOVALL

INFOVALL és un projecte empresarial amb seu a Ontinyent que està donant les seues primeres passes a hores d'ara. Aquest projecte pretén integrar persones, associacions i empreses de la Vall d'Albaida i de les comarques veïnes tenint com a bases les noves tecnologies de la informació i la comunicació, que han trobat en Internet el seu principal vehicle d'expressió.

Riu Albaida

INFOVALL, que és un projecte que creu que poder accedir a la informació i expressar opinions són drets democràtics dels que ningú s'ha de veure privat i que tant les característiques de població de la vall i les necessitats de les empreses en matèria de comunicacions permeten creure que el seu viatge acabarà en bon port s'-ha marcat com objectius:

- Oferir informació actualitzada de totes estes comarques: Serveis, activitats, esports, oci, música, etc...
- Servir com a plataforma d'expressió pública per a qualsevol persona o associació.
- Difondre les activitats culturals de cada municipi.
- Oferir i mantenir una bossa de treball i fornir d'informació sobre propostes de formació a empreses i ofertes de serveis.
- Motivar a les empreses de la zona per tal de que recolzen iniciatives en el camp de les telecomunicacions i assimilen els avantatges d'esta mena de tecnologies.
- Facilitar l'accés a xarxes i directoris similars a altres comarques i ciutats.
- Facilitar que els ciutadans adquireixen costums i usos propis de la present i futura societat de la informació.

PLA DE MINIMITZACIÓ DE RESIDUS SÒLIDS

La Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida amb el recolzament del PRODER ha presentat un projecte innovador de recollida selectiva i tractament de residus. Aquest projecte, que va més enllà en la separació dels diferents tipus de fem que els quatre tipus de contenidors als que estem acostumant en estos moments, pretén separar residus com els orgànics, llaunes, etc... que a hores d'ara van junts als contenidors.

Esta separació, que és molt interessant a qualsevol indret, ho és especialment a la Vall d'Albaida, que pel marcat caràcter industrial d'alguns dels seus municipis genera una ampli ventall de residus. Actualment els promotors dels projectes estan buscant el finançament necessari per tal d'implementar-lo i poder posar-lo en marxa. Esperem que tinguen sort.

BIBLIOTECA QUATRETONDENCA

Que un municipi conte amb una col·lecció pròpia de publicacions que es perllongue per més de dues dècades oferint la possibilitat de publicar de manera regular estudis sobre l'àmbit local no és una cosa gens comuna. Encara ho és menys si el municipi té poc més de dos mil habitants. La Biblioteca Quatretondenca és la prova de que el que hem dit és possible. A hores d'ara esta col·lecció es composa de més de vint publicacions que tracten temes tan diferents com la història natural del municipi a estudis sobre els costums locals.

Especialment interessant és l'estudi dedicat a l'Avenc, un dels paratges naturals més coneguts de Quatretonda. Des d'ací volem rendir un petit homenatge a l'ajuntament i la cooperativa de Quatretonda que des de fa molts anys han fet un esforç molt gran per tal de millorar els coneixements sobre la seua realitat local.

(D)ESCRIURE LA VALL D'ALBAIDA

En estos tiempos de amenazadoras globalizaciones las acciones de los que estiman –estimamos– el mundo rural han de tener también un punto de globalización. Al menos para entender de manera conjunta los problemas de la gente rural y ¿por qué no? aportar soluciones. Así parece que lo ha entendido buena parte de la administración local de la Vall d'Albaida y la cooperativa Paleta d'Ocres. En 1998 la Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida se embarcó en un ambicioso proyecto de carácter medioambiental, cultural y turístico. Tal vez podría resumirse como un proyecto de sentido común territorial.

Uno de los ejes ha sido la preparación de una ecoguía, titulada La comarca de la Vall d'Albaida. Paisatges, cultura i medi ambient, publicada en el verano de 2000 y con autoría de Paco Tortosa, diferentes especialistas de la comarca y el equipo de Paleta d'Ocres. La primera parte de la obra presenta el medio físico y humano mediante una serie de artículos redactados por conocedores y, sobre todo, amantes de la comarca y expertos en los diversos temas que abordan. La segunda parte propone seis itinerarios apropiados (al menos así lo recomienda el autor)

para recorrer a pie, bicicleta o caballería que permiten conocer la comarca des de un punto de vista renovador (descriptivo, crítico y reflexivo). El resultado es un libro de gran calado y espléndida factura que tanto sirve para el turismo rural, como para conocer la situación ambiental o los recursos culturales de la Vall d'Albaida. Sin duda hay diversidad de enfoques y de temáticas –mezcolanza, puede que digan algunos– pero una mirada común por parte de los autores ha unificado armónicamente el conjunto pese a la pluralidad de voces. La obra ha contado con la financiación del Proder de la Vall d'Albaida y la colaboración de diversas entidades, entre ellas la Caixa d'Estalvis d'Ontinyent, l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida, o l'Agència Valenciana del Turisme.

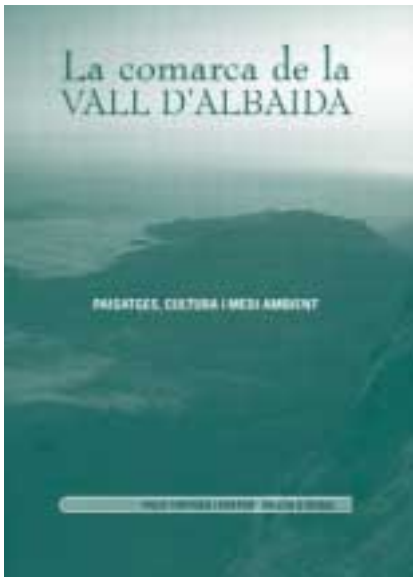

La cooperativa Paleta d'Ocres, con sede en Carcaixent, también ha desarrollado otras parcelas del proyecto, como la elaboración de un inventario de recursos culturales, ambientales y paisajísticos de la Vall d'Albaida que complementa otro trabajo anterior financiado por la Caixa d'Ontinyent. El inventario constituye una herramienta para la toma de decisiones por parte de los responsables comarcales. En la actualidad la Mancomunidad de Municipis de la Vall d'Albaida trabaja en la segunda fase del proyecto global: creación de una marca de calidad (Vallblanca. La Vall d'Albaida) con su correspondiente logotipo, la señalización física sobre el terreno de los itinerarios de la ecoguía, la realización de un audiovisual y CD sobre la comarca (además de la inclusión de la ecoguia en Internet) o un programa de formación de guías-monitores. En suma, un proyecto de carácter integral que pretende proporcionar claves de reflexión sobre la comarca a sus propios habitantes –protagonistas primeros y últimos de su futuro– así como explicar la Vall d'Albaida a quienes se acerquen a conocerla de manera respetuosa y curiosa.

Castell de Carrícola

El Museu Internacional de Titelles d'Albaida

MALHAURADAMENT LA gent tendeix a creure que sols es poden fer museus i exposicions sobre uns certs temes molt concrets (restes arqueològiques i etnogràfiques, obres d'art, etc...) Afortunadament cada dia són més les persones que trenquen amb esta visió i estan disposades a crear i visitar exposicions amb temes d'allò més divers. A Albaida trobem un d'estos museus, únic al nostre entorn: El Museu Internacional de Titelles d'Albaida. Este museu es va crear l'any 1997 i té la seua seu al Palau dels Marquesos d'Albaida. La seua existència es relaciona amb dos fets que no podem deixar de banda, la companyia Bambalina Titelles, una de les més importants al nostre àmbit i que es va crear a Albaida, i la Mostra de Titelles de la Vall d'Albaida (de la que parlem en este monogràfic). Estos dos factors han ajudat a que molta gent de la Vall se'n adone que la cultura, a banda de ser una necessitat, potser un motor de futur per a la zona i que les titelles i el teatre poden ser pilars molt importants de cara al desenvolupament futur.

La exposició del MITA es composa de titelles de europees, asiàtiques, africanes i americanes i on podem trobar titelles de procedències tan diverses com Xina, Turquia, Romania o Mali. Les titlles valencianes i espanyoles gaudeixen d'una planta pròpia on es diferencien les titelles que venen de la tradició popular i les que pertanyen a companyies que treballen actualment. La exposició es complementa amb un espai dedicat a la venda i a la investigació on podem trobar una tenda, una videoteca i una biblioteca que giren al voltant del món de les titelles.

Casa Museu José Segrelles

JOSÉ G. SEGRELLES Albert (1885-1969) ha estat un dels pintors, ilustradors i cartellistes més important del segle XX, tant al nostre país com a la resta del món. El 1943 després d'haver desenvolupat una profitosa carrera que l'havia portat primer a Barcelona i després a New York, Segrelles va decidir tornar a la seua terra i el seu poble. La tornada es va concretar en la construcció d'una casa on ubicar el seu estudi.

Este edifici, amb motius decoratius d'estil morú, va estar més que una casa i un estudi des de'l primer moment. La biblioteca, amb més d'onze mil volums, estava oberta al públic i sovint s'organitzaven tertúlies i altres actes. El 1969, després de la mort de l'ar-

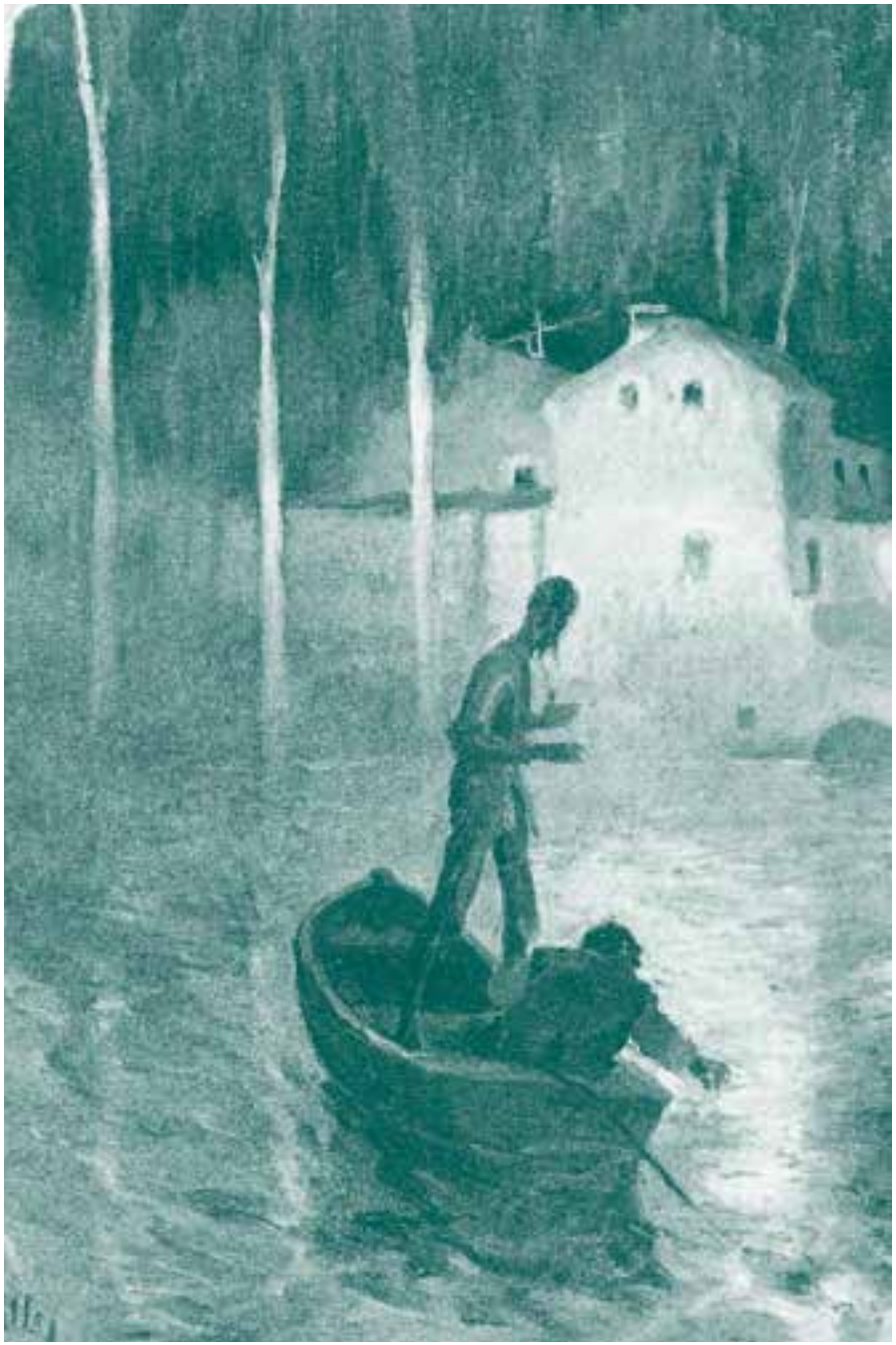

Il·lustració de José Segrelles per a El Quijote de Cervantes.

tista, la família va decidir transformar el seu llegat i la seua llar en un museu on tothom poguera conèixer millor la seua obra. Havia naixcut la Casa Museu José Segrelles on podem trobar més de dues-centes obres de totes les èpoques de l'autor. Una de les fites més importants en la història del museu és el trasllat de tota la exposició –mobiliari de la casa inclós– al Camp Nou amb motiu del centenari del Futbol Club Barcelona, del que Segrelles havia estat el primer cartellista. L'Abril de 1999 la col·lecció va arribar a Can Barça on més de vuit-centes mil persones van poder gaudir de l'obra d'este fill d'Albaida durant els sis mesos que les obres es van quedar per aquelles terres. No ha estat esta la única vegada que obres del museu han eixit fora, a hores d'ara dos dels seus quadres es troben a Corunya per una exposició sobre el preciosisme valencià, però si que ha estat la més espectacular.

Actualment els gestors del museu, dirigit per Fernando Tormo que és nebot de l'artista, estan treballant per tal d'agrandir la col·lecció d'obres del artista i estan a punt de reobrir la biblioteca al públic de bell nou i oferir un nou servei amb un fons bibliogràfic informatitzat que simplifique la gestió dels llibres.

Museu Arqueològic de Bocairent

El Museu arqueològic de Bocairent va començar la seua tasca divulgadora del ric patrimoni històric del municipi allà pel 1970. La col·lecció es composa de peces que abasten el període que va des del Paleolític Superior fins el periode cristià de l'època medieval.

El cos de la exposició està format per les peces recollides al jaciment de la Cova de la Sarsa, de periode neolític, tot i que podem trobar altres peces interessants d'altres periodes com ara peces de ceràmica de tots els períodes històrics que abasta el museu, reproduccions del Lleó de Bocairent (una escultura del Segle Primer abans de Crist, trobada a Bocairent però que a hores d'ara podem admirar-la acabada de restaurar al Sant Pius V de València) o una maqueta de les Covetes dels Moros, un dels espais emblemàtics de Bocairent composat per unes quantes desenes de cavitats excavades en parets de roca i que semblen ser sitges d'època islàmica.

Museu Arqueològic de Ontinyent

A ONTINYENT TAMBÉ podem trobar un interessant museu arqueològic que té com a àmbit d'estudi el municipi d'Ontinyent i la Vall d'Albaida. El museu a banda de contar amb una exposició permanent, també té d'altres puntuals que poden ser per mostrar peces sobre un tema concret o els resultats d'una excavació. Per altra banda el museu funciona com a centre d'investigació i conservació.

Altres Museus

LA XARXA MUSEISTICA de la Vall d'Albaida es completa amb altres exposicions de caire menor com el Museu de Betlems d'Albaida, la exposició arqueològica de la Casa de la Cultura de Bèlgida, les pintures de Marziali que junt a algunes peces de vidre es poden veure al convent dels caputxins de l'Olleria, el museu dels pares franciscans d'Ontinyent que mostra peces arqueològiques, etnogràfiques o d'història natural americanes i alguns museus parroquials com ara els de Bocairent i Palomar.

Per altra banda i de cara al futur hi ha alguns museus i exposicions en preparació que està previst que obrin portes en un termini més o menys breu. És el cas del futur Museu Valencià del Tèxtil (Ontinyent), el Museu Fester i Etnològic (Ontinyent), el Museu Valencià – Centre Internacional d'Estudis del Vidre (L'Olleria), el Museu Etnològic "Casa del Llaurador" (Benissoda) o el Museu de les Gerres (Castelló de Rugat).

El Lleó de Bocairent

Publicacions

EL CRÒNICA

Amb la col·laboració de
SERGI CASTILLO I JOAN MICO

El Crònica és un periòdic que actualment és distribueix per tota la Vall d'Albaida amb una periodicitat setmanal i una tirada de 2.000 exemplars, tot i que arriba fins els 3.500 exemplars en algunes ocasions especials. L'origen del Crònica és un butlletí informatiu municipal que hi havia a Ontinyent. El desig de que aquell butlletí anara a més va a portar a fer una revisió dels continguts generals per tal d'incloure més informació a banda de la municipal amb articles d'opinió, esports, notícies d'actualitat... El divuit de desembre de mil nou-cents vuitanta-set va eixir el primer número d'esta publicació. El Crònica donava les seues primeres passes. La periodicitat era en aquell moment quinzenal i la plantilla es composava de dues persones. El Crònica actual conta amb una plantilla de set persones i te una xarxa de col·laboradors i corresponsals que s'estén per tota la comarca.

VILAWEB ONTINYENT LA VALL D'ALBAIDA EN XARXA

LLUIS M. SEGRELLES

http://vilaweb.com/ontinyent
Ontinyent@vilaweb.com

Si coneixeu la Vall d'Albaida suposse que endevinareu les dificultats que secularment hi ha hagut per comunicar-se entre els trenta-quatre pobles que la formen, i, sobretot, per comunicar-se més enllà de la Serra Grossa o la del Benicadell.

A més, la distància de la Vall dels centres de poder provincials, han forjat un caràcter humà de comarca interior aïllada. La societat valldalbaidina (les bandes, les escoles d'ensenyament en valencià, rurals, les danses, l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida, l'AMPA, els empresaris, etc.) va a hores d'ara per da-

vant dels tímids intents com el de la Mancomunitat de Municipis, en què els polítics de la terra, obedients a les directrius dels seus partits, no van més enllà de compartir serveis. I si afegim el paper dels mitjans de comunicació convencionals, que venien a mostrar i reforçar l'esquema comunicatiu radial, d'incomunicació amb el veí, podeu fer-vos una idea de la necessitat de dotar-nos amb mitjans de comunicació d'ací, que informaren dels fets d'ací, que donaren la veu als opinadors i ciutadans d'ací i que en parlaren dels seus delers i problemes.

En aqueixa cruïlla va nàixer el febrer de 1998 Vilaweb Ontinyent, fruit d'una conjunció de necessitats i d'interessos, però amb la idea clara de fer comarca des de la comarca. I amb fidelitat a la llengua nostrada. Els membres de la redacció i l'equip tècnic aportem el coneixement plural de distints àmbits socials i de localitats diferents, i amb un coneixement extens i intens de la Vall. L'objectiu: convertir-nos en mitjà de referència, per la immediatesa i la fidelitat dels continguts, per la proximitat i la universalitat dels coneixements transmesos.

Vilaweb Ontinyent ha anat guanyant-se la confiança dels valldalbaidins. Bona mostra d'açò va ser la celebració de la festa dels tres anys, o ho és l'accés diari de prop de 200 lectors i lectores, que han ascendit a més de 450 amb motiu d'informacions o entrevistes a personalitats rellevants de la Vall. També ha crescut la participació i opinions al fòrum, als debats proposats a partir dels articles d'opinió dels nostres col·laboradors habituals i puntuals, al xat recentment estrenat. La possibilitat d'incloure molta informació complementària, amb links a les pàgines webs de la comarca i del món, i l'ús de l'hipertext, que permet combinar text, imatge (estàtica o en moviment) i so, ens fa albirar grans possibilitats al mitjà.

Sense ànim de pecar d'exagerats ni de presumptuosos, podem dir que

la Vall d'Albaida és cada vegada més real a la xarxa. I a aqueixa intercomunicació necessària, Vilaweb Ontinyent està aportant un granet si no imprescindible, important almenys.

A la xarxa ens veiem

SERVEI DE PUBLICACIONS DE L'OBRA SOCIAL DE CAIXA ONTINYENT

El model actual del Servei de Publicacions de Caixa Ontinyent va ser creat en 1994,quan el Consell d'Administració va impulsar un programa de publicacions en forma de "goteig" continuat sobre temes d'interés en la zona. Cal considerar que Caixa Ontinyent desenrotlla la seua activitat bàsicament en les comarques de la Vall d'Albaida i la Costera.

Amb este model, es pretenia un triple objectiu: d'una banda, motivar la investigació sobre temes autòctons; d'un altra, afavorir la divulgació i coneixement de la riquesa cultural, històrica o natural de la zona; i, finalment, potenciar la difusió i lectura del valencià, idioma en què es realitzen quasi totes les publicacions.

En l'actualitat, el fons editorial de Caixa Ontinyent està compost per uns 60 títols entre llibres i produccions fonogràfiques, encara que algunes edicions estan esgotades. A disposició del públic hi han, hui, 42 títols. Com a iniciatives més destacables, pot citar-se:

- "Cadireta de Boga", col·lecció amb cinc títols editats, que arreplega contes infantils típics en la més pura tradició del "contacontes".
- Lectura juvenil com "Hector 2000" o "Rondalles dels comarques centrals valencianes".
- Temes comarcals de gastronomia (dos títols de "Menjar i gaudir a la Vall d'Albaida"), de botànica (dos títols de "Bolets a la Vall d'Albaida i altres muntanyes valencianes"), de fotografia ("Ahir i hui. Imatges de la Vall), i d'altres ("Rellotges i calendaris solars" i "Molins d'aigua").
- Monografies locals com "Història de la ciutat d'Ontinyent", "Xàtiva. Història breu", "La vila de Canals", "El Palomar", o "Castelló de Rugat".
- Les produccions fonogràfiques ressalten el folklore autócton, amb música festera interpretada per diverses Bandes i grups de percussió; música antiga amb grups com Menestrils o Capella de Ministrers; i cants i balls a càrrec de grups com Cardaors de Bocairent o l'Escola de Danses de Xàtiva.

Caixa Ontinyent procura la millor distribució de les seues publicacions entre el públic, i per això aplica preus populars i faciltia el accés tant a través de les seues oficines com d'altres establiments dins i fora de la Comunitat Valenciana. Les publicacions també estan a l'abast de tots per comerç electrònic a la pàgina Web de Caixa Ontinyent. Com a projecte més immediat, Caixa Ontinyent té en impremta el llibre "Aus dels comarques centrals valencianes".

La xarxa de treball associatiu a La Vall

Mari Carmen Caballero Rioja i
Javier Delgado Franco

Als trenta-quatre municipis i més de vuitanta mil habitants amb els que conta la Vall d'Albaida és un ric planter per a que hom puga trobar associacions, col·lectius i entitats gairebé de totes les menes possibles. Ací farem un repàs molt lleuger i presentarem algunes de les més conegudes o de les que ens han semblat més interessants. En tot cas, l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (al directori trobareu les seues dades de contacte) disposa d'un directori informatitzat al que podeu trobar el cens d'associacions de la comarca amb les dades de contacte de cada col·lectiu.

Tot i això, voldríem ací fer esment d'algunes que no hem pogut presentar a les nostres pàgines, però que mereixen ser anomenades per la qualitat i quantitat de treball que estan desenvolupant com serien ara:

El Col·lectiu Cultural Dorresment de Quatretonda que organitza entre altres actes un festival cultural. L'Associació d'Amics del Benicadell, amb seu a Castelló de Rugat, que organitza activitats i actes al voltant de la muntanya més emblemàtica de la comarca. El Grup Cultural "La Morca" d'Albaida ben conegut ha tota la comarca. L'Associació de Betlemistes d'Albaida que disposa d'un museu on es reprodueixen paratges coneguts de les rodalies. Els Campaners d'Albaida que han organitzat alguns concerts i diverses activitats al voltant de campanes i campanars. El Centre Excursionista d'Ontinyent, important tant per la quantitat dels seus membres com per la qualitat dels treballs que desenvolupa. El Centre Excursionista i el Grup de Muntanya de Bocairent que agrupen a enamorats del camp i la muntanya. L'Associació Cultural Bekirent de Bocairent que ha desenvolupat un paper importantíssim en la declaració de Mariola com a Parc Natural i la Fundació del Museu del Tèxtil de la Comunitat Valenciana i la Fundació del Museu del Vidre de la Comunitat Valenciana, que treballen per la creació de museus sobre estos temes a Ontinyent i l'Olleria.

Paisatge tradicional

Per altra banda, a la Vall trobem incomptables col·lectius dedicats a promocionar formes de cultura popular com ara grups de teatre, colles de xirimiters, colles de gegants i cabets, grups de ball o associacions musicals que tant fan per la conservació de les formes més comunes, però no menys importants de la nostra cultura popular.

Colla Castellera "Ball dels locos"

L'OLLERIA

El costum de fer balls acompanyats de castells humans és una de les manifestacions més antigues de la nostra cultura. A Penyíscola, Algemesí i Titaguas encara en trobem i a altres localitats com a Sueca van desaparèixer al

llarg del present segle. Sembla, que estos "balls de valencians" són l'origen dels actuals castells que es fan al Principat. A l'Olleria la dansa que es representava a l'hora de fer el castell consistia en un ball amb unes "samarres" o "carxots", a l'estil dels balls de bastons, a les acaballes de la qual els participants feien la "figuereta", que és el nom que es donava a la torre tradicional que alçaven els castellers. Esta representació rebia el nom popular de "Ball dels locos" i es va perdre amb tantes altres coses cap a la meitat d'este segle. L'any 1996 una associació local que va prendre el nom del ball va començar a reviscolar de bell nou esta tradició per tal de crear una colla castellera que en tragués profit de la tradició al voltant del tema, però afegint nous elements com pilars i castells que s'alcen a la vora de la "figuereta". La primera actuació de la colla va ser el 19 de Juliol d'aquell mateix any junt al grup de danses "Rèvol" que havia naixcut al mateix temps. Des d'aquell moment la colla ha pres com a festivitat pròpia el dia 22 de Juliol, dia de Maria Magdalena, per tal de recuperar la festa tradicional que es feia aquell dia. La colla actual conta amb més de 60 components dispostos a construir castells i a gaudir i fer gaudir recuperant les tradicions locals.

Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida

L'Institu d'Estudis de la Vall d'Albaida va nàixer el gener de 1997. La celebració en Aielo de Malferit del I Congrés d'Estudis de la Vall va ser la empenta definitiva per a que es desenvolupara este projecte resultant per un grup de valldalbaidins que desitjava fomentar la creació i la difusió de la cultura de la comarca i la relació amb altres comarques i cultures.

A hores d'ara l'IEVA conta amb més de dos-cents socis (tant persones com col·lectius) de diferents sectors de la societat en un ventall que va des de el món acadèmic al professional i que agrupa també a algunes entitats tant públiques com privades.

L'IEVA va nàixer amb la vocació de fer comarca perquè els seus integrants són part de la comarca en la que viuen. Per això volen coordinar esforços i evitar que es dupliquen tasques o es creen competències amb treballs desenvolupats per altres. La xarxa d'associacions de tot tipus que ja han establert serveix per a que l'associació funcione com un punt de trobada tant d'idees com de persones.

Per tal d'impulsar els estudis sobre la Vall, l'IEVA recull tota la informació al seu abast, la analitza i elabora i després li dona divulgació.

A hores d'ara l'IEVA està estructurat en huit àrees de treball:

- Llengua i literatura.
- Festes i gastronomia.
- Educació.
- Comunicació social.
- Artística.
- Història i Patrimoni.
- Economia i ordenació del territori.
- Sanitat i Medi ambient.

L'associació es manté amb els recursos que generen les quotes aportades pels seus socis i, per altra banda, compta amb el patronatge de la Mancomunitats de Municipis de la Vall d'Albaida, de la Caixa d'Ontinyent i l'Ajuntament d'Ontinyent.

Entre les actuacions que ha desenvolupat l'IEVA es troba la promoció de la investigació mitjançant premis i ajudes i la publicació i difusió de llibres i altres materials multimèdia. Per altra banda, s'han desenvolupat accions de defensa del patrimoni monumental emblemàtic de la comarca com el palau dels Bellvís de Bellús, l'església de la Mare de Deu de l'Esperança de Guadasséquies, el Cine Cervantes de l'Olleria i el Castell Palau de Llutxent. L'IEVA ha organitzat també diverses jornades de reflexió i debat sobre temes d'interés per a la comarca en temes tan diversos com la economia, el medi ambient, la història, la llengua, la literatura o la educació.

Fundació Universitària Vall d'Albaida

L'octubre de 1998 un sèrie d'entitats amb una forta implantació a la Vall d'Albaida (Ajuntament d'Ontinyent, Caixa Ontinyent, Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida, la Confederació Empresarial de la Vall d'Albaida, CC.OO., UGT i la Universitat de València) van crear la Fundació Universitària de la Vall d'Albaida amb l'objectiu social de possibilitar la implantació i manteniment de les activitats de la Universitat de València a Ontinyent i la Vall d'Albaida. La llunyania i les males comunicacions mitjançant transport públic cap a les ciutats

de València i Alacant, el desig de reduir els costos de les famílies per a que no tingueren que suportar el pagament del desplaçament de part dels seus membres a eixes ciutats, l'interés per crear la posibilitat de fer compatible treball i estudi en la comarca i per organitzar formació de postgrau en temes relacionats amb la realitat de la Comarca van ser els principals motors per a la creació d'esta fundació gràcies a la qual ja es poden cursar a la Vall d'Albaida alguns estudis com els de Ciències Econòmiques i Empresarials. Entre els avantatges de la extensió universitària a la Vall, a banda dels originats per la major proximitat, es troben els de la possibilitat de triar assignatures optatives relacionades amb les activitats desenvolupades a la zona i de fer pràctiques a empreses de les rodalies.

La formació universitària a la Vall d'Albaida s'arrodoneix amb el centre que la UNED (Universitat Española a Distancia) gestiona també a Ontinyent des de 1989 i que ha format ja a moltes promocions d'universitaris de la Vall i les comarques veïnes en diverses matèries.

Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida

CEVA

A LA VALL D'ALBAIDA acaba de néixer la Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida (CEVA) amb la intenció de crear una perspectiva de treball comarcal per tal de resoldre els problemes ambientals als que s'enfronta la Vall d'Albaida. Les primeres passes d'esta coordinadora es van donar ara fa tres anys quan col·lectius de tota la Vall van acoseguir fer prou pressió per a que es retirarà el pla previst de construcció d'una planta de compostatge que es va veure substituïda per un pla de minimització de residus que acaba de presentar la Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida. La dinàmica de treball creada va servir per a que tres associacions i grups ecologistes, "Les Tosquetes" (Albaida), "Gaia" (Atzeneta d'Albaida) i "Balarma" (Ontinyent) crearen esta coordinadora oberta a tots aquells de la comarca que desitgen participar i que conta ja amb més de cent cinquanta socis. Entre els projectes de futur de la coordinadora es troben la edició d'una revista ecologista de coordinació comarcal hereva d'una que publica ara el grup "Les Tosquetes", resoldre els problemes de les pedreres ilegals que apareixen a la Vall, de la implantació d'una macroplanta de processat de marbre al Ràfol de Salem o de la construcció de la pressa de Terrateig. Altre dels grans cavalls de batalla de la CEVA és la creació d'una taula sectorial comarcal per tal de fer un seguiment acurat de totes les etapes d'implementació, posada en marxa i desenvolupament del pla comarcal de minimització de residus.

El pantà ha estat un dels impactes ambientals a la Vall

ESTHER BAÑULS (QUATRETONDA)

Esther Bañuls viu a Quatretonda, un municipi de poc més de dos mil cinc-cents habitants al nord-est de la Vall d'Albaida que té un marcat caràcter agrari.

La vida d'Esther Bañuls va fer un canvi radical ara fa vint anys quan un amic pioner de la Unió de Llauradors en la comarca li va oferir un treball a temps parcial a aquella jove mare de dos fills. Fins aquell moment Esther havia viscut el camp com moltes joves d'aquella època, col·laborant en la explotació familiar o en diferents treballs temporals, però el temps ha passat i roda que roda les coses han canviat molt. El treball de "quatre ratos" s'ha transformat en una ocupació a jornada completa com a delegada tècnica comarcal de la Unió a la Comarca per tal de poder respondre a totes les necessitats que tenien els afiliats i llauradors de la zona. Un treball que li ha servit per a desenvolupar-se com a persona a més de com a professional. El seu treball no es queda en un les tasques de gestió i va més enllà fins esdevenir també una dinamitzadora i enllaç entre els afiliats al sindicat, desenvolupat treball en àmbits tan diversos com els joves per tal de que s'interessen per la realitat política i sindical o accions d'informació sobre sanitat animal. Una de les tasques més importants que està fent a hores d'ara té com a objectiu a un dels col·lectius que més pateix a hores d'ara en el medi rural: Les dones. Un treball que va més enllà de l'agricultura, on creu que la dona està més integrada, per tal d'abastar a totes les dones del medi rural i tot el ventall de rols que interpreten. Integrada en Sàlvia, Esther treballa per aconseguir una millora integral de la situació de les dones al medi rural.

Ermita de Sant Martí a Quatretonda

JUAN CHAFER (CARRICOLA)

Juan Chàfer viu a Carrícola, un dels municipis més menuts de la vall d'un marcat caràcter agrari que tot i que conta amb menys de 100 habitants ha aconseguit que el seu nom siga ben conegut per tots el que es relacionen amb el sector agrícola ecològic al territori valencià.

Segur que molts van pensar que Juan Cháfer havia tornat a nàixer després de recuperar-se d'un accident que va patir a la seua explotació. El que pocs s'imaginaven és com d'encertades eren les seues paraules. Ara fa més de 20 anys Juan ruixava un bancal de bresquilleres, un hort d'arbres molt tancats, amb atomitzador i des de'l seu tractor. En aquella època no es prenien, ni gairebé eren conegudes pels llauradors, mesures de protecció en estes aplicacions fitosanitàries. La reacció de Juan en respirar els productes amb els que ruixava va ser tan forta que va perdre el sentit i es va despertar quan ja era a l'hospital.

A hores d'ara Juan encara s'ofega quan entra en camps on algú tracta amb fitosanitaris com a seqüela d'aquell accident. En recuperar-se del seu greu accident Juan va decidir deixar de banda tots estos productes perillosos i buscar altres formes de conreu menys perilloses per a ell i es consumidors. Poc després un tècnic de la Conselleria de Agricultura li va recomanar que es posara en contacte amb una entitat catalana que treballava en el camp de l'agricultura ecològica. Juan va iniciar un procés d'aprenentatge que el va portar a esdevindre un dels primers agricultors ecològics del territori valencià. El ésser agricultor ecològic li permet treballar amb productes menys perillosos i que de vegades elabora ell mateix com el polisulfur de calç que fabrica amb "la calç i el sofre groc que compre en Llutxent" i que li permeten oferir un producte d'elevada quali-

tat i sense cap risc ambiental o sanitari. A hores d'ara Juan és, a banda d'agricultor, soci d'una Societat Agrària de Transformació que ven les seues produccions i les d'altres agricultors ecológics de la zona.

GONZALO TORTOSA (ONTINYENT)

Gonzalo Tortosa Enguix viu i treballa Ontinyent la capital comarcal de la Vall, un centre industrial de primer ordre al context valencià tant per volum com per tradició i que conta amb més de 30.000 habitants.

Gonzalo va néixer a Ontinyent l'any 1937. Quan tenia 14 anys va marxar cap a València per tal d'estudiar al conservatori i és allà on va encetar la seua carrera com a compositor al grup musical "Los Ches de España". A hores d'ara Gonzalo treballa a un estudi a Ontinyent on té tot allò que li cal per a compondre música per a cinema i televisió (de fet algunes de les sintonies que hem sentit a Canal 9 són seues), temes centrals, música per a cantants i grups, etc... El seu darrer projecte i en el que ara està completament implicat consisteix en l'enregistrament d'un CD de música ambiental amb temes que podrien servir com a sintonies o per a bandes sonores.

Cases tradicionals a Carrícola

SALVADOR BATALLER I MONTAÑÉS (CASTELLO DE RUGAT)

Castelló de Rugat és el municipi que conta amb més habitants de tots els que es situen als peus del Benicadell. Antigament el poble era conegut com a Castelló de les Gerres per la importància de l'artesania ceràmica local, ara resten com hereus d'aquella tradició alguna indústria ceràmica de rajoles i un ric patrimoni que es recollirà a un museu que obrirà les seues portes en breu.

Salvador treballa com a gestor i és titulat en econòmiques. Tot i que el que ell realment és va molt més enllà. La part de la seua vida que tractarem ací va començar quan la seua família va començar a raonar al voltant de que fer amb una casa vella a la que no sabien exactament quin ús donar-li. A Salvador li va agradar el só de les campanes del turisme rural que en aquell moment començaven a picar per les nostres terres d'interior. L'interés inicial de Salvador es va veure molt afavorit per l'aposta que l'ajuntament de Castelló de Rugat s'havia decidit a apostar també per un turisme de qualitat com a un dels motors de futur del poble. Amb el recolzament de la regidoria de turisme del municipi, Salvador i la seua família van esdevenir propietaris d'una casa rural. Esta casa va suposar molt més per a Salvador que un simple negoci. Salvador va descobrir un tresor ocult al seu poble. Salvador es va trobar amb que les coses que formaven part de la seua vida quotidiana i la seua manera de viure, i que, potser justament per això, la gent del seu poble minusvalorava en moltes ocasions, eren per altra banda molt estimades pels visitants. Que el seu poble a banda d'un espai on viure, treballar i gaudir, era el centre d'un ric patrimoni humà i natural que calia conservar, però també gaudir. A poc a poc Salvador va trobar més persones amb el mateix sentiment i amb ganes de millorar la qualitat de vida de la zona mitjançant el recurs del turisme i l'allotjament rural. A hores d'ara este treball s'ha traduït en la creació de l'Associació per a la Promoció del Turisme (APROTUR) de la que Salvador és president.

MANUEL TORMO ORTIZ "EL MANYO" (BENIGÀNIM)

Benigànim és el municipi que conta amb més habitants de la banda nord oriental de la Vall, a hores d'ara l'economia es basa en la indústria i l'agricultura. La indústria és basa en una tradició manufactu-

rera secular on l'arrop i tallaetes, les espardenyes i la ceràmica han estat les principals produccions.

La Família de Manuel porta més de set generacions fent arrop i tallaetes. Ara és un dels darrers representants d'esta activitat que fins els anys cinquanta havia estat la principal font d'activitat en Benigànim junt a l'agricultura. Després la indústria, el calcer i altres, li va prendre davantera i va causar que molts dels artesans de l'arrop abandonaren l'activitat.

Manuel va començar a fer i vendre arrop ara fa quasi quaranta anys. Tenia deu o onze anys i li cridava més anar de poble en poble amb el carro tirat per "matxos" i rucs venent l'arrop i tallaetes que anar a l'escola. En aquells anys, tot i els primitius medis de transport que s'empraven, el radi d'acció dels venedors de Benigànim arribava a llocs tan llunyans com Múrcia, Albacete, Alacant o Elx, que Manuel considera com el millor mercat per a l'arrop.

A hores d'ara Manuel elabora l'arrop amb l'ajut de la seua família i ell mateix s'encarrega de distribuir-lo pels carrers de tot el territori valencià al crit "Arrop i tallaetes". Els seus viatges encara arriben de vegades a comunitats autònomes veïnes com Castella – La Manxa o Múrcia. La seua principal queixa és que a moltes localitats miren mal el seu negoci de carrer i els crits que fa per tal d'anunciar el seu producte a la manera tradicional. De vegades, estes males mirades de les autoritats locals van a més i acaben negant-li els permisos de venda o requisant-li les mercaderies en els pitjors dels casos.

VICENT BALDOVÍ BORRÀS "BALDO" (OTOS)

Otos és un dels municipis menuts i agraris que s'assenten als peus del Benicadell. La rica i diversa agricultura del passat està a poc a poc deixant pas a un monocultiu de cítric del que ningú sap ben bé com acavarà.

Vicent Baldoví, "Baldo" va néixer i créixer a Cullera i treballa com a tècnic ambiental. És allò que alguns nomenen "neo-rural" ja que un dia va decidir deixar la ciutat per tornar a viure al camp. Ara fa un temps es va trobar amb que per motius d'estudis i treballs havia de fer viatges continus a Alacant, València o altres municipis. El més normal seria haver triat qualsevol capital per les facilitats de comunicació que ofereixen. "Baldo" va optar per tornar a la vella casa familiar d'Otos que "no està tan lluny, és meua i està al costat del Benicadell".

Taulell de la Beata Inés a Benigànim

Parc Natural de Mariola: El part de les muntanyes

M. Montañés

La Mariola, la serra de Mariola, és un dels espais més emblemàtics de les nostres terres. La seua fama com a lloc paradisiac, ple de flors i plantes aromàtiques, reducte de verdor entre el secà, s'ha mantés al llarg de la història tant entre autors literaris com en el costumari popular. El passat dos d'abril de 2001 el govern valencià va aprovar el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals (PORN) que suposa la protecció efectiva d'este espai que té un alt valor ambiental i cultural. Tot i això esta declaració no ha estat exempta d'una forta polèmica i no són pocs els problemes als que s'enfronta este espai protegit. Als següents paràgrafs farem un breu repàs al procés de declaració del parc i també als principals problemes ambientals als que s'enfronta.

Per aquells que encara no coneguen esta serra farem ara una breu presentació de Mariola. La Serra és una alineació muntanyenca que té una extensió de més de setze mil hectàrees que s'estén entre el límit meridional de la província de València i el septentrional d'Alacant per les comarques de la Vall d'Albaida, l'Alcoià i el Comtat. Sobre el ric patrimoni natural compost per un ample ventall de paisatges vegetals que van des de les conegudes brolles d'aromàtiques als carrascars ombròfils i les rouredes de galler, s'assenten nombroses espècies animals i un ric patrimoni social que inclou des de el paisatge cultural dels bancals, neveres i masos que poblen la serra fins els jaciments arqueològics que abasten tots els períodes des del paleolític fins l'actualitat.

Des dels primers pobladors prehistòrics fins l'actualitat han estat nombroses les formes d'explotació i habitatge a la serra, però mantenint sempre un delicat equilibri que permetia la explotació continuada dels espais sense generar greus problemes que amenaçaren la continuació de dit equilibri en l'espai de les muntanyes de Mariola. Als antics recolectors de plantes i fongs, als llenyaters, pastors, masovers, caçadors, nevaters, llauradors i carboners els han succeït uns nous usos i usuaris que en moltes ocasions esdevenen agressors que poden acabar amb el medi sobre el que s'assenten.

Un dels primers problemes dels que cal fer esment és l'abundosa presència de segones residències que trenca l'estètica natural dels paisatges a més de requerir abundoses infrastructures que augmenten este impacte (camins asfaltats, línies elèctriques...), augmentar la demanda d'aigua (en moltes ocasions s'obté mitjançant perforacions i captacions ilegals) i multiplicar els riscos d'incendi... La proliferació de les casetes per la Vall d'Albaida i les comarques veïnes a les darreres dècades ha estat un fenomen sorprenent per als forans i suposa un greu problema des del moment en que un elevat contingent de població decideix pasar dos o tres mesos a l'any fora del casc urbà però requerint al temps conservar gran part dels serveis dels que gaudeixen a la seua residència primària. Per a fer l'assumpte encara més greu, la major part d'estes "casetes" careixen de permisos de construcció i s'assenten sobre sols no urbanitzables i per tant careixen del dret d'accedir a les xarxes públiques d'aigua potable i clavegueram. El resultat és que les perforacions i captacions ilegals d'aigua i els pous negres i abocaments sense permís han acabat per danyar el ric patrimoni hidrològic de Mariola. A més a més les segones residències han estat l'origen d'alguns dels abocadors ilegals que taquen la serra amb la seua brutícia.

Altre dels grans problemes de Mariola són els incendis, que han estat vora cent des de 1975 i han cremat més de 7.000 hectàrees. D'estos incendis la major part han tingut un origen humà, molts d'ells per negligències però també trobem els preocupants incendis intencionats i als que la vox populi relaciona amb l'interés per urbanitzar determinades àrees de la serra.

L'aigua ha estat altre dels trets fonamentals que han observat els visitants de Mariola al llarg de la història. La serra dona aigua als rius Serpis, Clariano i Vinalopó a més d'una gran quantitat de rierols, barrancs i fonts que omplin de frescor la muntanya i les seues rodalies. Tot i això el patrimoni hídric també està amenaçat. A les captacions ilegals i contaminació generades per les segones residències cal afegir l'augment de les demandes industrials, agràries i dels serveis que s'han traduit també en captacions i legals i en abocaments descontrolats que

han acabat per ferir els aqüífers i reserves hídriques de la zona.

A estes agresions de caràcter general cal afegir altres impactes de caràcter més local com la construcció del gasoducte Paterna–Callosa de Segura que en travessar de nord a sud les terres valencianes deixa una cicatriu sobre el nostre país de la que no s'ha lliurat un espai natural tan important com el de Mariola, les pedreres que foraden la serra a la recerca dels seus materials calcaris o les carreteres que tallen la serra en bocins.

En estes estava la cosa quan, durant els vuitanta, l'ecologisme que portava vàries dècades fent voltes pel territori valencià va donar la seua empenta definitiva i es va assentar a les nostres terres. A les rodalies de Mariola este fenomen també es va fer patent i a la primera meitat dels 80 ja trobem alguns grups ecologistes i ambientalistes a l'entorn de Mariola. El 1987 l'Associació Cultural Bekirent de Bocairent es va adreçar a la resta de grups de la zona per tal de que donaren suport a un manifest que s'havia redactat en pro i en defensa de la serra. L'abril d'eixe any es va fer públic el manifest amb el suport de vora una desena de col·lectius i associacions de la zona. La dinàmica de treball generada pel manifest es va traduir en la organització a l'abril següent del I Encontre d'Entitats al Voltant de la Serra de Mariola al palau comtal de Cocentaina i que va servir per a traure a la llum la necessitat de coordinar els esforços que fins el moment s'havien fet a la zona per tal de protegir les muntanyes de Mariola. El resultat més visible d'esta nova coordinació va ser la creació de la Coordinadora per a la Defensa de Mariola que a hores d'ara està formada per entitats de la Vall d'Albaida, el Comtat, l'Alcoià i l'Alt Vinalopó.

El 30 de Maig de 1995 al Diari Oficial de la Generalitat Valenciana va aparèixer una ordre de la Conselleria de Medi Ambient. L'ordre, que tenia com a data el 30 de març, comunicava que havia començat el procediment d'elaboració i aprovació del Pla d'Ordenació de Recursos Naturals de la Serra de Mariola. En aquell moment, pocs imaginaven que s'estava donant a llum un procés tan llarg.

El PORN, és l'eina legal que, seguint el Títol II de la llei 4/1989 de 27 de març de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna silvestre, serveix com a instrument planificador dels recursos naturals de la zona a protegir. L'objectiu del PORN és conèixer l'estat de conservació dels recursos i ecosistemes del territori a protegir, determinar les limitacions d'usos necessàries en funció de l'estat en que es troben, proposar règims de protecció, promoure l'aplicació de mesures de conservació, restaurar i millorar els recursos naturals i donar criteris a les polítiques sectorials i d'ordenació de les activitats econòmiques i socials. El PORN és considerat com a superior a qualsevol altre instrument planificador del territori i com a tal té un domini que, en teoria, li permet durant la seua elaboració atorgar a la zona en qüestió un règim de protecció preventiva que impedeix les actuacions que puguen transformar el medi i que permet prohibir la concessió de llicències per activitats que puguen alterar l'espai a protegir.

Adhesiu del 1986 de l'Associació Cultural Bekirent reivindicant la declaració

Tot i això, esta declaració no va suposar l'inici d'un període de col·laboració entre els sectors implicats per tal de protegir este espai emblemàtic el més ràpidament possible, sinó l'inici d'un seguit d'enfrontaments entre l'administració i els diferents grups d'interés per les contínues agressions que patia Mariola durant el seu interminable procés de declaració com a espai protegit.

En els sis anys que ha durat este procés hem assistit a denúncies relatives a captacions ilegals d'aigües tant per us humà com industrial i agrari, a acusacions d'intents de l'administració per tal de legalitzar urbanitzacions i transformacions agràries abans de la declaració definitiva de protecció, a denúncies d'abocaments incontrolats amb el consentiment tàcit de les administracions implicades, els actes en contra de la construcció del gaso-

ducte o les protestes de Mariola Verda (una entitat que agrupa tant a voluntaris mediambientals com a propietaris de terrenys a Mariola) per la manca de participació en el procés del PORN.

Durant el 1997 es va desenvolupar una de les fites en la lluita per la protecció de Mariola, la campanya "Mariola, Parc Natural Ara!". Esta campanya presentada a finals d'any tenia com objectiu l'aprovació definitiva del PORN i que Mariola fos reconeguda definitivament com a Parc Natural. La campanya va consistir en la edició de més de 10.000 tríptics, de més 12.000 targetes postals i de més de 5.000 adhesius. A més a més es van fer samarretes i jocs de taula. A més a més es van organitzar exposicions, acompanyades d'un llibret, a la Fira de Tots Sants de Cocentaina i la Mostra sobre Ecologia i Desenvolupament Sostenible cap al Segle XXI organitzada per la Gerència de Medi Ambient de l'Ajuntament d'Alcoi.

Després de gairebé sis anys d'acords i desacords, de reclamacions i campanyes; el govern valencià va aprovar de manera definitiva el parc... El més sorprenent és que malgrat tot el que hem comentat a este article, Mariola s'ha preservat. Totes les agresions, els enfrontaments, els retardaments i els oblits no han pogut acabar amb el fràgil equilibri d'estes muntanyes emblemàtiques de la nostra terra. Hem tingut molta sort, potser tota la sort possible. En les nostres mans està que els nostres hereus reben el patrimoni d'estes muntanyes, un patrimoni corregit i augmentat, igual que nosaltres l'hem rebut dels nostres majors i sense que la sort tinga res a veure en eixa conservació.

Ens arriben notícies de que a hores d'ara diversos col·lectius de la Vall estan iniciant una sèrie d'accions per tal de que es done també protecció a l'altra muntanya emblemàtica de la comarca, el Benicadell. Esperem que sia un procés més ràpid i senzill. Bona sort.

L'ermita de Sta. Bàrbara, al cor de la Serra Mariola.

Bibliografia

- Benavent, R. (1995): Fotografies. *Gent del Poble*. Ed. Biblioteca Quatretondenca.

- Col·lectiu Balarma (1987): *La meua comarca: La Vall d'Albaida*. Ed. Gregal.

- Conca, A. (1996): *Plantes Medicinals de la Vall d'Albaida*. Ed. Caixa Ontinyent.

- Frances, R. (1988): *Carpeta de mapes de la Vall d'Albaida*. Ed. Gregal.

- Nebot, J. (1999): *Mariola: Sendes de nevaters*. Ed. Tàndem

- Sendra, F. (1998): *Molins d'aigua a la Vall d'Albaida*. Ed. Caixa Ontinyent.

- Soler, A. (1996): *La Vall d'Albaida*, Volum 5 de la Geografia de les Comarques Valencianes dir. Piqueras, J. Ed. Foro.

- Tortosa, F. (2000): *La Comarca de la Vall d'Albaida. Paisatges, Cultura i Medi Ambient*. Ed. Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida.

DIRECTORI

APROTUR
C/ Sant Antoni 12
46841 Castelló de Rugat
Tel: 96 288 35 10

Caixa d'Ontinyent Obra Social
(a càrrec del dept. de publicacions)
Plaça de Sant Doménec 24
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 91 00
http://www.caixaontinyent.es

Casa Museu "Pintor José Segrelles"
Plaça Pintor Segrelles 13
46860 Albaida
Tel: 96 239 00 40 / 96 239 01 88

Colla de Castellers "Ball dels Locos"
C/ Pintor Sorolla 6
46850 L'Olleria
Tel: 96 220 04 77 / 651 80 78 12

Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida.
Apartat de correus 158
46860 Albaida
Tel: 96 290 06 94

Diari "El Crònica"
C/ Manuel Simó Marin 10. Planta Baixa
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 50 00

Diari Electrònic "Vilaweb Ontinyent"
46870 Ontinyent
Tel: 654 54 89 21
http://vilaweb.com/ontinyent

Fundació Universitària de la Vall d'Albaida
C/ Joan XXIII 10
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 19 23

Infovall
C/ Manuel Simó Marin 14, 1
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 18 37
http://www.infovall.com

Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida
C/ Sant Francesc 8
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 15 83

La Vall Bio S.A.T.
C/ Carrero 5
46869 Carrícola
Tel: 96 235 62 32

Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida
C/ Sant Francesc 8
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 15 32
http://www.mancovall.com

Manuel Tormo Ortiz "El Manyo" Arrop i tallaetes.
C/ Torres 1
46830 Benigànim
Tel: 96 221 61 22

Museu Arqueològic d'Ontinyent i la Vall d'Albaida
Plaça major 1
46870 Ontinyent
Tel: 96 291 19 55

Museu Arqueològic Municipal de Bocairent
46880 Bocairent
Tel: 96 235 00 14 (Ajuntament)

Museu Internacional de Titelles
Palau dels Marquesos d'Albaida
Plaça Major
46860 Albaida
Tel: 96 239 01 86
Fax: 96 290 06 67
C. electrònic: albaida@xpress.es

Taller d'ocupació "El Taller dels majors"
ADL Aielo de Malferit
C/ Purísima 15. Baix
46812 Aielo de Malferit
Tel: 96 290 43 76

«El nostre món actual ha ficat peu als déus».

L'esperit de l'Aigua

ALFONS LLORENÇ
Periodista i especialista en cultura popular

QUAN ESCOLTA EL DEBAT AL VOLTANT DE L'AIGUA que és el primer que li ve al cap?

R- Així, de sobte, em venen al cap dues coses: una, és que l'aigua és un bé que es furta als pobles rurals de l'interior. Per fer més grans les ciutats i acabar de destruir el nostre litoral, per a construir la monstruosa "terra mítica" dels interessos i dels egoismes, es roba als pobles del secà un element natural com l'aigua que els podrien ajudar a seguir creant riquesa o, al menys, contribuir a la pervivència d'aquell univers harmònic en sí mateix que sempre ha sigut exemplar en l'aprofitament i reciclatge dels recursos. Al nostre pobre secà l'empobreixen més encara. No sols s'emporten les troballes arqueològiques i altres bens del patrimoni històric o artístic a la capital de la província. Als necessitats els ho depreden tot. Aquest és un primer pensament que no puc evitar i l'altra idea és la desgràcia que suposa que el nostre temps als déus els pose preu, que les meravelles antigues siguen convertides en mercaderies. Hui, amb la divina aigua es fan negocis, es compra i es ven, front a tot un món màgic de creences, on no es deixava d'aprofitar saviament l'aigua, però on fins i tot els tabús o els mites ajudaven al progrés i servien per a promoure això que ara denominem desenvolupament sostenible, o ajudaven a les persones a viure més d'acord amb la natura.

P- *M'agradaria que aprofundirem un poc en aquest món de creences ancestrals al voltant de l'aigua que hui, almenys per a certes generacions, és totalment desconegut?*

R- És cert que les darreres generacions han nascut amb l'aixeta a casa i potser tenen un altra visió més utilitaria de l'aigua, però encara hi ha molta gent que ha conegut quan no hi havia aigua potable a les cases. Allò d'haver d'anar a per aigua tots els dies, de racionar-la estrictament, d'en plovent arreplegar-la, d'haver de traure'n rendiment de poqueta quantitat... Gent que hem vist a les mares carregades amb tota la bugada des del llavador llunyà i pujant pesades costeres, perquè els anys de sequera calia anar a buscar la font i el safareig més enllà. Tot un món on, per exemple, estava clar que ningú que tinguera al seu camp una font l'escarbaria per veure si se'n podia traure més aigua, perquè es contava que si tu anaves furgant, allò més normal fóra que perderes la fonteta.

Hi ha una llegenda molt bonica de l'Albufereta d'Anna: el senyor de Cervelló que va perseguint un cérvol entra dins d'una cova i veu tots els màgics sistemes, els aparells prodigiosos i les maquinaries meravelloses que la natura ha creat per a alimentar i regular el llac d'Anna. Esbalaït, impressionat i desconcertat el comte decideix tapar l'entrada de la cova, perquè allò a mans de l'home podia ser molt perillós, si ho manipulara secaria l'Albufereta i podria passar set. Aquesta és com un avís: en tractar-se de manantials, millor no tocar-ho. Altres llegendes i tradicions encara vives manifesten com un residu el culte i el caràcter sagrat de l'aigua. Però tenim el bateig, com a moment i rite d'iniciació, que ressucita, i que és paral·lel al gran mite del Diluvi, on gràcies a les aigües, es recrea el món. Les benedicciones es fan amb aigua. En molts llocs, el

tres maig, Festa de la Santa Creu, es beneeixen els quatre punts cardinals dels termes. Es pensava que durant la Setmana Santa, al estar Jesucrist morint-se i ressuscitant, tenia molta faena i no podia controlar els dimonis i mals esperits que vagaven per tot arreu i calia exorcitzar-los amb aigua beneida. En la primavera es recorre a l'aigua per a protegir-se del mal. El caràcter sagrat es tan vell com la persona humana i es troba tant en les religions pre-cristianes com en les tradicions cristianes. I, a nivell popular, trobem, fins i tot, que alguns déus de l'aigua estan encara presents i vius en determinats llocs màgics.

P- *Parle'ns de ritus i tradicions que ens recorden el caràcter sagrat de l'aigua..*

R- Per exemple, al meu poble, Planes, al Barranc de l'Encantada, està el lloc conegut com el Toll de l'Estret, que segurament és un antic ninfarum, un temple dedicat a les nimfes, esperits protectors de les aigües i allí, segons una llegenda, viu una dona, mig dona i mig peix, que cada cent anys, la nit de San Joan, a les dotze en punt, s'hi apareix. L'última vegada es va aparéixer a un home que anava a moldre al Molí de l'Almadec. La sirena, la "dona d'aigua" li va donar a triar entre quedar-se amb ella -l'esperit de l'aigua- o donar-li una pinteta d'or que li arreplegava els cabells. L´home, mesquí i variciòs, va preferir la pinteta d'or i la nàiade li la donà al temps que li deia: "si m'hagueres preferit a mi, hauríem viscut eternament al palau encantat que tinc ací baix tot plé de riqueses". La primera lectura de la llegenda és allò castellà de que la avarícia rompe el saco, i la segona, podria ser que els coneixements superficials aprofiten per a poc, son fàcils d'adquirir, però que la saviesa de debò costa molt més de buscar, està més amagada i és més enriquidora que l'or.

Cabanilles recull aquesta llegenda, però clar, un home il·lustrat com ell, diu que això són coses pròpies de gent illetrada i rústica. També Cabanilles recull una noticia d'aquell mateix lloc molt interessant. Va veure tres creus amb una data, 1573. Eixes tres creus de la manera que ho conta Cabanilles, segurament indicaven que havien exorcisat allò. Perquè?, perquè les dones, la nit de San Joan, independentment de que els isquera o no la nimfa als homes, anaven allí a rentar-se les seues parts més nobles i íntimes, els pits i la vulva, per afavorir la fecunditat, per a poder engendrar fills, i això vol dir que continuaven un culte antic i per això la Inquisició va intervindre.

Sant Vicent de Llíria és també un lloc màgic relacionat amb l'agua i un antic nimfarum, que, en aquest cas, va ser beneit per Sant Vicent Ferrer, al qual se l'atribueix la invenció d'aquella aigua i la promesa de que no s'assecaria mai. Això també passa en Teulada amb la Font Santa –que es va assecar l'any passat i crec que enguany torna a brollar– on Sant Vicent Ferrer també va profetitzar que sempre rajaria.Sant Vicent és, com veus, un sant protector de les aigües, un sant aiguader, de fet la gent de València ha tingut les aigües de sa casa natalícia com a màgiques, i concretament, es gastaven quan un xiquet tardava molt en parlar. Clar, com ell havia sigut un orador tan excel·lent!.

En Orito, a Montfort (Alacantí) és San Pascual Bailón, el que beneeix una altra font santa. En Algemesí està la Mare de Deu de la Salut, que realment seria la Mare de Deu de la Font de la Salut. En Traiguera també hi ha la Font de la Salut protegida per una Mare de Deu trobada. A Castellfort és impressionant el santuari de la Mare de Deu de la Font, on fan una de les parades emblemàtiques els Peregrins de Catí, una romeria que, entre altres coses, demana aigua, com la dels Pelegrins de les Useres, aigua per als bladars, per a que retorne la vida plena. Entre els llocs que encara mantenen el caràcter sagrat de les aigües i de les fonts, està també el de la Vallivana de Morella, una Mare de Deu trobada en una cova amb una font. La Mare de Deu de la Misericòrdia, de Borriana, va aparèixer en un estany, el "Clot" sota una campana. Un lloc sagrat que és una llacuna, com en els cultes grialics dels druides amb el antiquíssim mite del Grial, el Sant Calze, és a dir, el recipient, que és úter matern que produeix vida.

Queden, doncs, tota una sèrie d'indicis del caràcter màgic i sagrat que sempre ha tingut l'aigua. Els rituals antics també i, molts, d'origen pagà, majoritàriament, es concentren en la primavera, com les grans peregrinacions i romeries, i com Sant Jordi, que porta la pluja -en Alcoi és senyal de bon averany que ploga per sant Jordi- i que ve a ser el vent -el calent i humit Zèfir- que transporta els núvols per a regar els sembrats. A més, la mort del Drac és la mort de l'hivern i el salvament de la donzella és el triomf de la primavera. En tots el mites on s'ofrenaven donzelles el que es pretenia era alimentar les fonts, les donzelles com, les aigües, com la lluna són els símbols de la fertilitat, i el seu sacrifici i el seu culte ens asseguren una bona collita. Les dites populars en açò són molt clares: "Abril mullat de pans ve carregat" o "Aigua de maig, pa per a tot l'any".

COOPERACIÓN TRANSNACIONAL

UNA DEPURADORA QUE DA MUCHO JUEGO

CAMINO DE SIRGA

AGUAS SUBTERRANEAS

AHORRO DE AGUA EN AGRICULTURA

RIOS: VIDA EN MOVIMIENTO

Experiencias con el agua

En 1997, la Comision Europea (Dirección General de Medio Ambiente) publicó una convocatoria de propuestas para tomar medidas generales para educar y aumentar la conciencia en el dominio del medioambiente. Catorce miembros de la Red Europea de Información y Animación Rural -entre ellos el CRIE- y sus socios de nueve países de la Unión Europea presentaron una propuesta común coordinada por el centro Forum Franken (Alemania). Este grupo de colectivos eligieron el tema *"PROTECCIÓN DEL AGUA"* para sus acciones con la intención de educar y acrecentar la conciencia sobre el problema del agua. La meta de este proyecto fue sensibilizar a los difernetes grupos poblacionales concernidos por la protección del agua contra la contaminación y para la utilización sostenible de los recursos acuíferos y presentar soluciones posibles para contribuir a una mejora permanente de las condiciones ecológicas.

La finalidad de cada colectivo fue dar a conocer en su región prácticas de gestión del agua respetuosas con el medio ambiente. Desde el CRIE decidimos centrarnos en dinamizar información sobre "Buenas prácticas agrícolas encaminadas a evitar la contaminación y la escasez del agua". Para llevarlo a cabo se editó una serie de ocho dípticos con buenas prácticas agrícolas, se puso en marcha una página en internet, se organizó una exposición itinerante y se realizaron mesas redondas con los agentes implicados en el tema.

El objetivo de la cooperación transnacional de las catorce regiones participantes fue la transferencia de conocimientos sobre métodos de gestión del agua respetuosos con el medio ambiente que están llevando a cabo en otras regiones europeas y quizá son de aplicación en las restantes. Ahora, con motivo de la carpeta de **RURALIA** dedicada al agua hemos seleccionado algunas de esas experiencias que nos parecen interesantes.

Una depuradora que da mucho juego

CRIT

LOS SISTEMAS DE DEpuración por lagunaje se han extendido durante los últimos años y son cada vez más populares. Estos sistemas, que recogen tradiciones de diferentes puntos del globo, consisten en una serie de lagunas en las que diferentes plantas y filtros consiguen, imitando a la naturaleza, depurar aguas contaminadas con un bajo consumo energético. Además del bajo coste energético de estas instalaciones, existen otras ventajas como son la creación de puntos húmedos útiles para la fauna y flora locales y que en algunos casos pueden generar producciones alternativas de interés económico (limos para abonos, forrajes para animales, cría de animales acuáticos en las balsas finales, etc...)

En 1985 el municipio de Rochefort, en Poitu-Charentes (Oeste de Francia), se encontró con la necesidad de aumentar la capacidad de trabajo de su depuradora de aguas residuales que era por aquel entonces de 4.000 m³ / día (más o menos el volumen de aguas residuales generado por una población de 20.000 personas) hasta 7.000 m³ / día (más o menos el volumen de aguas residuales generadas por una población de 35.000 personas). La depuradora se encontraba además cerca del estuario del rio Charente. Se iniciaron una serie de estudios para determinar cuál era el mejor procedimiento a seguir partiendo de tres criterios básicos de selección: 1) Inversión, 2) Costes de funcionamiento y 3) resultados en materia de tratamientos bacteriológicos (ya que en sus cercanías se encontraba un balneario y varios bancos de producción de ostras). Finalmente se optó por aplicar el lagunaje como método ideal ya que según los encargados del mantenimiento permite dividir por 20 el coste energético y por sus óptimos resultados bacteriológicos.

El hecho de que en la ciudad exista una red que permite separar las aguas de arroyada del resto y que las empresas estén dotadas de sistemas de pretratamiento permite que la contaminación a tratar principalmente sea de origen orgánico.

El equipo de gestión del cercano ecopunto (ecosite) de Mece colaboró en la concepción del proyecto y permitió que se transfiriese tecnología y conocimientos de una experiencia a la otra.

La construcción de la depuradora actual se llevó cabo en los años 1987 y 1988 y comenzó a funcionar el año siguiente, cumpliendo los objetivos ambientales que se le habían marcado. El montaje técnico consiste en 35 hectáreas de lagunas en las que por métodos naturales se depositan o depuran las aguas residuales. El hecho de que se encuentren en las cercanías de un río y las marismas de su estuario permite reducir mucho el impacto paisajístico que de por si ya es bajo en una obra de estas características. Gran parte de la energía eléctrica que consume se elabora a partir de materiales obtenidos de los lodos. Aunque el destino principal de estos lodos, por su origen orgánico, es mayoritariamente servir de abono a los agricultores de la zona. La propia ciudad los mezcla con restos vegetales y los utiliza para el abonado de sus jardines y espacios verdes, causando un nuevo ahorro ya que se evita la compra y transporte de abonos de otras zonas. El ahorro de energía y mantenimiento en la planta permite que el canon por saneamiento que se cobra a los vecinos haya disminuido, manteniéndose el mismo precio de 1994 a 1998.

Sin embargo la depuradora ha comenzado a ejercer funciones más allá de las simplemente depurativas. La existencia de agua y vegetación ha permitido que la zona se transformase en un punto de especial interés ecológico. En 1990 se firmó un acuerdo con la Ligue pour la Protection des Oiseaux (Liga para la protección de las aves) por el cuál ésta pasaba a gestionar dos lagunas para la acogida y protección de aves migratorias. Con esta actividad complementaria se ha generado un empleo a tiempo completo y la posibilidad de que grupos de jóvenes lleven a cabo actividades de voluntariado ambiental.

Sin embargo, esta dinámica de aprovechamiento ambiental de la depuradora no se ha detenido aquí. Las lagunas fueron declaradas polos naturales de Charente – Maritime en 1995. Esta calificación institucional agrupa a doce puntos de interés ambiental en este departamento (equivalente a una provincia española) que constituyen una red de trabajo con publicaciones comunes y una serie de protocolos para la acogida de visitantes. La construcción de una serie de equipamientos complementarios (salas de presentaciones, observatorios, etc...) permiten que la estación de lagunaje sea también un centro pedagógico y de observación ambiental. Los vi-

sitantes reciben información durante las visitas sobre la depuración de aguas, el ahorro energético y sobre las aves. En 1997 el centro vendió 10.000 entradas y desde 1998 existen infraestructuras que permiten las visitas de manera permanente sin la necesidad de una cita previa. Los visitantes son mayoritariamente escolares (un 50% de las visitas son alumnos de primaria y un 30% alumnos de secundaria) aunque el gran público también tiene un cierto peso (20% de las visitas).

En la actualidad se está estudiando como ampliar el rendimiento económico de las balsas de lagunaje, la ciudad de Rochefort y SEMDAC (La Socieda de Economía Mixta para el Desarrollo de la Acuicultura en Charente – Maritime) se han asociado con la cámara de comercio local y otras instituciones científicas y de crédito para estudiar las posibilidades de implantación y viabilidad de empresas de comercialización del plancton de las balsas y de los lodos, construcción de piscifactorias, etc... Para ello se ha contratado un dinamizador que se encarga de esta tarea desde 1998.

La construcción de esta depuradora ha permitido crear un polo de desarrollo en torno a esta zona húmeda, ya que además de las mejoras en las condiciones de vida y descensos en los costes del agua ha permitido la creación y mantenimiento de actividades económicas estrechamente relacionadas con la calidad ambiental (acuicultura, zonas de baño, etc...) y la ampliación y diversificación de la oferta turística de la zona.

Camino de Sirga

FUENTE: CRIT

EL AGUA HA SIDO UTIlizada de muchas formas diferentes a lo largo de la historia. Una de ellas, los caminos de sirga son hoy un recuerdo del pasado en la mayoría de nuestro territorio, pero no hace mucho, antes de la motorización de los transportes y la construcción de grandes presas en los ríos, era un medio bastante común de mover mercancías con poco esfuerzo. Para aquellos que no estén familiarizados con el término debemos de explicar que los caminos de sirga consistían en el arrastre de balsas con mercancías por cursos fluviales mediante tracción animal, con lo cual se conseguía un considerable ahorro de energía gracias a la disminución del rozamiento.

En el departamento de la Manche (Baja Normandía, Norte de Francia) el río Vire había sido el centro de muchas cosas tradicionalmente, un importante camino de sirga hasta los años 20, una importante reserva de pesca y el eje central en torno al que se organizaba una red de muelles, molinos,

esclusas, etc... Sin embargo, desde la construcción del ferrocarril todo este patrimonio permanecía en desuso y había pasado en su mayor parte a manos privadas. Además la zona sufre desde hace años una crisis que se refleja claramente en la alta tasa de envejecimiento del territorio.

En 1994 el consejo general del departamento decidió que había llegado la hora de recuperar este patrimonio con el fin de reforzar el sentimiento de pertenencia de la población respecto a su territorio y de crear un eje de desarrollo turístico en torno al río Vire. El Grupo de Acción Local LEADER II "Valvire" decidió echar el resto en el proyecto y creó de manera informal un equipo de expertos de las diferentes administraciones para que concibiesen un proyecto coherente y con perspectivas de éxito. Los fondos de LEADER permitieron la financiación del proyecto y permitieron reunir a todos los agentes sociales del territorio alrededor del proyecto, ya que el único punto en común de todos ellos y sus municipios es el encontrarse en las riberas del Vire.

El proyecto comenzó rápidamente a concretarse en una serie de áreas paralelas una de las más importantes fue la de la mejora de la calidad de las aguas, ya que se comprendió que difícilmente se podía hacer nada de provecho si no se contaba con un río que cumpliese unos estrictos parámetros de calidad. En este sentido se comenzó a trabajar con las entidades locales, empresas y agricultores para que comprendiesen que junto a la necesidad de un agua de calidad para desarrollar actividades alternativas también cabía disponer de agua limpia para poder disfrutar de una calidad de vida digna. Por ello, se realizaron diversos trabajos de mejora del cauce y de la vegetación de las riberas.

Otro punto importante de trabajo fue la recuperación al completo del antiguo camino de sirga y todas las infraestructuras que le acompañaban. En este campo se señalizó el río y se potenció su papel como vía de desplazamiento y acceso al resto de actividades a desarrollar en el río y sus riberas.
Otras actividades que se han desarrollado se han centrado en torno a la oferta turística de a zona. En este campo se apoyó la creación de infraestructuras de alojamiento mediante la construcción de albergues y el aumento de la oferta de turismo rural en casas particulares. El siguiente campo de acción, muy vinculado al anterior, es el de el apoyo a las actividades de tiempo libre y deportes. Se señalizaron y acondicionaron zonas para kayak y canoa, para equitación y se decidió potenciar especialmente el sector de la pesca deportiva mediante la creación de un observatorio de la pesca y de diversas infraestructuras de apoyo a los pescadores. También se ha optado por la señalización de senderos temáticos y ambientales en torno al río y por la edición de materiales de apoyo. Otra actividad que se ha potenciado es la de la escalada deportiva.

Todas estas actuaciones fueron objeto de un estudio y debate previo por parte de las partes interesadas ya que muchas veces era necesario ofrecer soluciones para intereses contrapuestos, como por ejemplo la separación clara de actividades para que pescadores y remeros no se estorbasen mutuamente.

El resultado es que hoy en día el territorio dispone de una herramienta de desarrollo, el camino de sirga, preparada para funcionar. Por ello se ha comenzado ya a desarrollar las diferentes actividades previstas. Uno de los proyectos más interesantes es el de utilizar el camino de sirga como soporte para actividades deportivas y culturales (iniciación a la pesca, exposiciones, actuaciones musicales, etc...), lugar de educación ambiental para jóvenes.

Actualmente existe una asociación denominada SMVV que se dedica a la gestión de este útil y a coordinar y dinamizar las actuaciones sobre el territorio. El grado de movilización social en torno al proyecto es tan grande y diverso que se ha optado por crear grupos de trabajo específicos para cada área de trabajo y por contratar a una persona para que se dedique exclusivamente a la gestión y control de calidad del agua.

Aguas subterráneas

LOTTE LAURSEN
Carrefour Jelling (Dinamarca)

DURANTE EL AÑO 1998 C.R.I.E. participó junto a otros centros de la red Carrefour en un programa dirigido a difundir información sobre un uso más sostenible del agua. Una de las experiencias más interesantes de dicho programa se desarrolló en los municipios daneses de Hedensted y Vejle. En 1993 estos dos ayuntamientos y las autoridades provinciales decidieron iniciar una serie de actividades encaminadas a la protección de un acuífero subterráneo emplazado bajo ambas localidades. Este acuífero es conocido como el acuífero de Lysholt y el acuerdo firmado entre las tres partes es conocido en Dinamarca como el "Pacto de Lysholt". Este acuerdo es único en la zona porque es un paso muy concreto hacia la protección de las aguas subterráneas y porque en ninguna otra zona de la región las autoridades se han decidido a priorizar la protección de las aguas.

El Pacto de Lysholt tiene tres partes principales. La primera de ellas se centra en la captación de las aguas del acuífero. En este apartado se considera que la protección de las aguas del acuífero es prioritaria frente a posibles usos que comporten riesgos de polución. Cualquier decisión de establecer un nuevo uso en la zona que pueda implicar un riesgo contaminante deberá de ir acompañada de un estudio que demuestre que no existen amenazas para el acuífero y que será posible prevenir y controlar cualquier tipo de contaminación. Otro de los aspectos importantes en este campo es que se da absoluta prioridad a las captaciones de aguas destinadas al consumo humano frente a otros posibles usos como los industriales. Además se ha prohibido que en la zona de captación del acuífero se creen instalaciones que puedan tener cualquier efecto negativo sobre las aguas subterráneas. También se evita que en la zona de captación se instale cualquiera de las siguientes infraestructuras: viviendas, nuevos alcantarillados, tanques de combustible enterrados, tuberías, plantas de percolación, actividades que supongan la remoción de las capas superficiales del suelo y cualquier otra actividad que pueda suponer una amenaza para la calidad de las aguas del acuífero. La monitorización y limpieza de la contaminación que amenaza a las aguas subterráneas son prioritarios al igual que la renovación del sistema de alcantarillado en el área del acuífero de Lysholt.

La segunda parte del pacto se refiere a la serie de medidas

establecidas por parte de las autoridades locales y regionales con el objetivo de proteger el abastecimiento futuro de aguas potables en relación a la instalación de nuevas empresas e industrias en el área de Lysholt. Estas medidas se recogen en los siguientes puntos:

1. Protección catódica de los tanques enterrados e el suelo con un volumen superior a los seis metros cúbicos y con una inspección cada 10 años.
2. Todos los tanques enterrados deben de contar con paredes dobles.
3. Instalación de una membrana bajo las tuberías y tanques con conducciones hacia un tanque de inspección con el fin de detectar posibles vertidos.
4. Sólo se permite que se entierren depósitos subterráneos con una capacidad superior a los 6 metros cúbicos debiéndose emplazar el resto en superficie.
5. Todas las áreas con riesgo de filtraciones de materiales peligrosos para el acuífero deben de estar cubiertas con un material que impida la filtración de los residuos peligrosos al suelo y que asegure un acceso y limpieza sencillos de dichos residuos.
6. En las edificaciones, las líneas de conducción de agua no deben de estar en nunca bajo el suelo.
7. Las tuberías enterradas deben de estar construidas de PVC y deben de disponer de cubiertas removibles a fin de facilitar las inspecciones.

El tercer punto del pacto se refiere a las empresas y granjas existentes antes de la firma del acuerdo de Lysholt. Las autoridades locales fijaron una normativa para estos establecimientos que se basa en los siguientes puntos:

1. Cada año se procede a una inspección de las empresas con riesgos ambientales y de las granjas con animales. Las granjas sin animales se inspeccionan en años alternos.
2. Se efectúan controles separados para garantizar que el uso de pesticidas en las explotaciones agropecuarias está a cargo de personal cualificado y autorizado.
3. Todos los separadores de aceites se deben de vaciar al menos una vez al año.
4. Todas las fosas sépticas se deben de vaciar una vez al año.

La experiencia de Vejle y Hedensted nos muestra que la calidad de las aguas está en función de nuestra capacidad para asumir que son nuestras actividades las que las contaminan y que cualquier política que se desarrolle en este campo debe de tener como leiv motiv principal la prevención de los posibles riesgos.

Ahorro de agua en agricultura

Carla Cavallini y Daniela Addis
Carrefour Emilia

Durante el año 1998 C.R.I.E. participó junto a otros centros de la red Carrefour en un programa dirigido a difundir información sobre un uso más sostenible del agua. Una de las experiencias más interesantes de dicho programa se desarrolló en la región italiana de Regio–Emilia.

El agua es un recurso precioso y limitado. Su uso civil, agrario o industrial esta creciendo de manera muy rápida y con frecuencia en desconocimiento de los despilfarros que se podrían prevenir. En la región de Emilia-Romagna la agricultura es uno de los sectores principales y es bien conocida en el resto de Italia tanto por la importancia de su patrimonio rural como por el elevado grado de compromiso respecto a los problemas ambientales ligados a la agricultura. La ganadería y verduras son a partes iguales las principales producciones regionales, por ello no debe de sorprender que el consumo de agua sea masivo por parte de este sector, llegando a ser el 60% del consumo total regional. Sin embargo, el incremento del uso del agua en agricultura comporta un aumento de la contaminación y una disminución de los recursos.

La abundancia de agua de la que disfruta la región hoy en día es la razón principal de la indiferencia con la que la gente acoge cualquier demanda relativa al ahorro de agua. El hecho de que exista una gran disponibilidad de recursos hídricos hace creer a los agentes implicados en el sector agrario que esta situación va a mantenerse siempre y la malgastan sin ningún tipo de contemplación. Creemos que el uso inadecuado del agua no es fruto del oportunismo sino de la ignorancia y de la poca atención prestada a un problema que parece lejano.

También hubimos de tener en cuenta la diferencia en la información disponible entre las zonas urbanas y las rurales: Mientras que la población urbana dispone de información abundante y constante sobre temas ambientales y conoce métodos de ahorro de agua, en las zonas rurales la mayoría de la población permanece al margen tanto de las publicaciones sobre

temas ambientales como de los métodos de buenas prácticas para el ahorro de agua. Por ello el Carrefour de Emilia decidió no desarrollar acciones experimentales o de demostración, sino poner en marcha una campaña informativa intensiva dirigida a agricultores y demás agentes del sector. Además, muchas de las prácticas tradicionales agrarias en la región, que no han sido actualizadas a la nueva situación tecnológica, no ofrecen resultados ambientales satisfactorios. Por ello era necesario que la agricultura, como el principal consumidor de agua, ahorrase agua mediante medidas de protección y prevención de la contaminación de las aguas; la cual está causada en muchas ocasiones por un uso excesivo de fertilizantes o pesticidas. Los objetivos que se marcó el Carrefour Emilia eran incentivar el interés de la población sobre las políticas comunitarias y el desarrollo sostenible mediante la distribución de información sobre salvaguarda ambiental a las autoridades locales, sindicatos agrarios, agricultores y población rural en general, la promoción de la agricultura y de las oportunidades de apoyo económico que ofrece la U.E. para la solución de problemas ambientales.

El proyecto que desarrolló el Carrefour de Emilia tuvo tres grandes entre abril y diciembre de 1998. En primer lugar la publicación de una investigación titulada "Protección de las aguas superficiales y subterráneas en la política europea" desarrollada por miembros de la plantilla del Carrefour. Los resultados de esta investigación realzan la necesidad de que los ciudadanos y organizaciones medioambientales se impliquen más en el proceso para poder obtener una auténtica protección en términos de ahorro de agua y prevención de su contaminación. En segundo lugar la organización de una serie de siete encuentros de agentes del sector agrario y del medio rural de Reggio – Emilia, Módena y alrededores. El organizador de los encuentros fue Paolo Mannini un experto en el ahorro de agua. Los encuentros tuvieron lugar en diferentes localidades en el área y los temas se relacionaban con la prevención y contención de la contaminación de las aguas. Y finalmente la publicación de un folleto titulado "Ahorremos agua y defendámosla de la contaminación protegiendo el ambiente". Este folleto se distribuyó en los encuentros y fue enviado por correo a más de cuatro mil agricultores de la zona.

Se realizó con el fin de recordar una serie de reglas básicas para buenas prácticas agronómicas generales, aunque prestando una especial atención a aspectos relacio-

nados con el riego y con el manejo de ganados. En este sentido los textos del folleto se centran en presentar la importancia de la preservación del medio y ofrece información de interés y práctica sobre la irrigación: Como ahorrar agua durante el riego, los diferentes métodos de irrigación adaptados a los diferentes escenarios naturales de la región, los caudales de agua a utilizar durante el riego, las combinaciones más adecuadas de fertilizantes y riego, calendarios de cuándo es el mejor momento para el riego atendiendo a criterios de calidad y de ahorro de agua y cuáles son las mejores herramientas para utilizar durante la fertilización.

Puede que estas acciones parezcan simples y genéricas pero el Carrefour Emilia considera que es necesaria una buena educación ambiental, sobre todo si tenemos en cuenta que la población de la zona desconoce aún en gran medida y presta poca atención a las políticas de mejora de la calidad y protección del medio ambiente.

Ríos: Vida en movimiento

PROYECTO DE COOPERACION TRANSNACIONAL

MARIA JOSÉ PAYÀ ADDIS
Equipo de Gerencia de Acción Comarcal
Serranía-Rincón de Ademuz

LOS RIOS, QUE TRADICIONALMENTE han sido un eje de riqueza y de vida, han perdido en las últimas décadas su protagonismo. Los antiguos molinos y norias, que utilizaban la fuerza del agua para realizar su trabajo, han sido reemplazados por industrias que utilizan el río como diluyente de sus desechos contaminantes. La agricultura, que antaño se concentraba en torno a ríos y fuentes, se ve ahora extendida por todas partes gracias a las obras hidráulicas y los pozos, y devuelve al subsuelo y a los ríos el agua contaminada con nitratos y pesticidas. La vida que se desarrollaba alrededor de los ríos se ha visto menguada conforme el progreso avanzaba, y factores como la contaminación y las presas y embalses han sido muy negativos para el mantenimiento de los ecosistemas fluviales.

Las estrategias de desarrollo rural que se están poniendo en marcha en la zonas rurales no pueden dejar de lado esta problemática. El río, su salud, su biodiversidad, su bagaje cultural, sus tradiciones, son aspectos de la vida de nuestras comarcas que necesitan ser recuperados y revalorizados. La población rural cada vez participa más en este proceso de desarrollo sostenible, y en el futuro que ésta quiere para su zona el río desempeña un papel protagonista.

El proyecto de cooperación transnacional "Ríos: vida en movimiento", en el cual participan el Grupo de Acción Comarcal Serranía - Rincón de Ademuz junto con el grupo LEADER británico North Pennines, tiene como objetivo la recuperación de los ríos para integrarlos en la vida de los pueblos. Las acciones se dividen en cuatro capítulos: recuperar la salud del río, su biodiversidad, el vínculo hombre-río y, por último, recuperar el río como lugar de ocio sostenible.

El primer capítulo de acciones corresponde a una problemática concreta: la contaminación del río por vertidos industriales y domésticos, sumada a la poca sensibilidad al respecto por parte de la población y de las autoridades. La línea de trabajo elegida ha sido la de la sensibilización de la población, sobre todo del público infantil y juvenil. Para ello se está editando material educativo y divulgativo sobre el río y las actitudes positivas de cara al medio ambiente: libro ilustrado, juego, fichas didácticas y vídeo (todo el material se edita simultáneamente en inglés y español). También se cuenta con una exposición que puede ser solicitada por colegios y ayuntamientos.

Siguiendo con el tema de la salud del río se ha iniciado una serie de trabajos encaminados a detectar los principales problemas de degradación, destrucción de hábitats, etc. y a subsanarlos en la medida de lo posible. Los campos de trabajo realizados en el Rincón de Ademuz y en Allendale (Inglaterra) han servido para compartir conocimientos y experiencias, y para trabajar conjuntamente en proyectos de estudio y recuperación de ecosistemas fluviales.

Para recuperar la biodiversidad del río se ha comenzado por la realización de estudios científicos sobre diversas especies autóctonas (nutria, trucha autóctona y cangrejo de río), estudios que servirán para planificar posteriores actuaciones de preservación de estas especies. Otra actuación, enca-

minada ésta a la preservación de la vegetación de ribera, es el establecimiento de un vivero de vegetación riparia que pueda ser utilizado en repoblaciones de riberas.

Un aspecto que pensamos es importante valorizar es la relación que el hombre y los asentamientos humanos han tenido tradicionalmente con el río, relación que ha sido intensa pese a que ahora vivamos prácticamente de espaldas a él. Se están recopilando tradiciones, historias, canciones, etc. que hablen del río y el agua, al mismo tiempo que se da valor a elementos como molinos, norias, azudes, acequias, etc.

Por último la recuperación del río como lugar de ocio sostenible es un deseo de todos los participantes en este proyecto, que soñamos con ver nuestros ríos y riberas convertidos en un espacio natural respetado y protegido por todos, y donde se utilicen sus recursos sin degradar el entorno. Para ello se está promocionando la pesca sin muerte, y se proyectan sendas y rutas con el tema del agua y del río.

Más información:
www.grupodeaccioncomarcal.com
apartado LEADER II–proyectos en marcha.

Cosas que pasan. . .

MOVIMIENTO CIUDADANO

LA SERRANÍA SIGUE LUCHANDO POR SU FUTURO

La Coordinadora Por una Serranía Viva, convocó una manifestación el pasado 8 de Junio en la ciudad de Valencia. La concentración se celebró para protestar por la efusión de vertederos de todo tipo y minería a cielo abierto en la comarca. Como rasgo diferencial destacar que pueblos como Aras de Alpuente se quedaron completamente vacíos y con todos los comercios y establecimientos cerrados porque el apoyo a la lucha es prácticamente unánime, así como la presencia de mucha gente de la tercera edad en la manifestación. La Coordinadora ha presentado y animado a los vecinos y demás ciudadanos de la Comunidad Valenciana ha presentar alegaciones contra la reapertura de la actividad extractiva en la mina SANTA AURELIA, localizada en la Muela de SANTA CATALINA de Aras (Valencia). Las alegaciones se basan en que la localidad de Aras de Alpuente está inmersa en un proyecto de potenciación del turismo rural incompatible totalmente con una política de destrucción del paisaje. También se recoge que el impacto visual de la explotación minera desde el núcleo urbano y accesos desde la carretera comarcal CV-35 es total, rompiendo el paisaje de montaña que caracteriza la zona y que lo hace atractivo desde el punto de vista del turismo de interior. La riqueza de este paisaje está favoreciendo la inversión en este tipo de turismo por parte de promotores privados, lo que ayudará al mantenimiento de la población en una zona en gran regresión poblacional. Otros argumentos de la población insisten en que desde el punto de vista ambiental, paisajístico y cultural supone una agresión hacia el pueblo de Aras, por cuanto la Muela de Santa Catalina tiene un gran valor sentimental para los areños y medioambiental para todo aquel que disfruta de su entorno natural. En la zona de la explotación minera se encuentran además numerosos yacimientos arqueológicos de gran valor cultural y sentimental, como son: un poblado de la Edad del Bronce, un poblado ibérico, restos de cerámica árabe e iberoromana, etc; y también se encuentran allí los acuíferos que suministran el agua potable a la localidad de Aras y a la aldea de Losilla pudiendo peligrar su existencia por la acción de la explotación minera en la zona. Otra de las cuestiones que preocupa a los vecinos es que el paso de camiones por las cercanías de la población producirá ruidos, polvo y vibraciones (20 horas al día, 300 días al año) que perturbarán la tranquilidad y el bienestar de los vecinos y visitantes de Aras, y que, al no existir ningún obstáculo físico entre la concesión minera y el pueblo, el continúo trabajo en la explotación provocará que el polvo en suspensión llegue hasta los hogares de los areños, como ocurre en otras localidades de La Serranía, provocando problemas respiratorios y de otras índoles y perjudicando las observaciones astronómicas desde el observatorio que se encuentra situado en la Muela de Santa Catalina, centro de atracción turística y científica de Aras. Así también se verían interrumpidas dichas observaciones si llega el caso de que en la explotación minera se trabaje de noche.

Para cualquier comunicación
o adhesión diríjanse a:
Ayuntamiento de Aras.
Tel. 96 210 20 01
plazeta@teleline.es

PRIMERA INICIATIVA LEGISLATIVA POPULAR EN LA COMUNIDAD VALENCIANA

La Comissió Promotora de la iniciativa legislativa popular “Per L’Horta” ha logrado su objetivo y ya podemos decir que se ha dado un paso más en ese camino democratización de la gestión del territorio en el que se hayan implicados muchas plataformas y movimientos ciudadanos en el medio rural y urbano. La Huerta de Valencia es un patromonio histórico cultural, natural y agrícola de gran valor frente al que se ha desarrollado desde 1960 un crecimiento urbanístico depredador en el área metropolitana de Valencia: en sólo cuarenta años ha desaparecido cerca del 50% de la Huerta. Para frenar esta pérdida irreparable de producción agrícola, paisaje, saberes tradicionales y cultura propia, una parte importante de ciudadanos y ciudadanas de la Comunidad Valenciana se han movilizado recogiendo firmas que solicitan a las Cortes Valencianas la aprobación de una Ley reguladora del proceso de ordenación y protección de la huerta de Valencia como Espacio Natural Protegido, de acuerdo con la Ley 11/1994, de 27 de diciembre, de Espacios Naturales Protegidos de la Comunidad Valenciana. Esta recogida de firmas se ha culminado con éxito: hacían falta 50.000 firmas y la Plataforma PER L’HORTA ya lleva contabilizadas 71.000. Se trata pues de la primera experiencia de promoción de una ley en las Cortes Valencianas por iniciativa popular, desde que en 1993 se aprobara la Ley 5/1993 reguladora de la iniciativa legislativa popular en la Comu-

nidad Valenciana. Estas firmas han salido de los pueblos de L'Horta pero también de muchas comarcas del interior, de plataformas y colectivos sensibles ante esta problemática. Lo cierto es que se ha creado una red, un foro de comunicación entre distintos territorios que promete dar mucho de sí.

DIA INTERNACIONAL DE LA LUCHA CAMPESINA

La PLATAFORMA RURAL –Alianzas por un Medio Rural Vivo– redactó, con la colaboración de otras organizaciones un manifiesto que sirvió de base para la reivindicación en el DIA INTERNACIONAL DE LA LUCHA CAMPESINA (17 de Abril) para exigir el derecho a una alimentación sana y al alcance de todas las personas. El manifiesto recoge intereses como el reconocimiento de las semillas y otros recursos genéticos como patrimonio de la humanidad, el derecho a decidir sobre sus propios sistemas alimentarios, la abolición de las patentes de la vida y la prohibición de las semillas muertas y otras tecnologías que impiden al agricultor reproducir sus propias semillas.

Plataforma Rural del País Valencià.
Tel. 96 147 20 29
plataformarural@teleline.es

ES PREPARA UNA TROBADA DE DONES RURALS

A les darreries de l'any passat, concretament el 21 de novembre del 2000 va tenir lloc, a Requena l'encontre de dones rurals: "Dona i empleament al medi rural", organitzat per Sàlvia, Associació de Dones Rurals vinculada a La Unió de Llauradors i Ramaders-COAG. Ens vam juntar prop de 300 dones y la representació de les diverses comarques va estar possible gràcies a l'organització de tres itineraris d'autobús que feien possible l'arribada des del sud, del nord i de les comarques centrals. Actualment es continua treballant en aquesta línia, i de ben segur que enguany es realitzarà altre encontre en algun indret del nostre territori rural. Per a més informació: Departament de Formació de La Unió de Llaruadors i Ramaders-COA.

Tel. 96 186 16 25 / 14 52
Tesa Giner

DEMOGRAFÍA

LAS COMARCAS DE INTERIOR

Entre el 28 y 23 de septiembre se celebrarán en Segorbe, unas jornadas organizadas por el Seminari d'Estudis sobre la població al País Valencià, en colaboración con el Instituto de Cultura del Alto Palancia que llevan por título "Las Comarcas de Interior: una perspectiva demográfica".El objetivo de las mismas es conocer el pasado y el presente de la población de las comarcas de interior de la Comunidad Valenciana, al tiempo que la búsqueda de alternativas que favorezcan el desarrollo sostenible y aseguren la pervivencia de la población en estas áreas. Las jornadas, que arrancan con una conferencia inagugural del Catedrático de Historia de la Ciencia y de la Medicina, José Mª López Piñero, continua con cuatro ponencias más: "Població, familia i societat a les comarques d'interior: un anàlisis històric" por Manuel Ardit y Serafí Bernat; "Cambios demográficos en las comarcas de interior durante la segunda mitad del siglo XX" por Salvador Palazón, "Un ejemplo demográfico de comarca de interior: la población en el Alto Palancia" por Francisco Guerrero y Vicente Gómez, y finalmente "Alternativas socioeconómicas y Desarrollo Sostenible" por Antonio Martínez Puche.

Más información: ICAP
Tel. 964 71 06 26, sólo los viernes
E-mail: icap@arrakis.es

MANTENER LA ESCUELA

El municipio de Aras de Alpuente ante el riesgo de perder la unidad de infantil de su escuela, decidió tomar medidas para evitarlo, por ello contacto con la ASOCIACION ESPAÑOLA DE MUNICIPIOS CONTRA LA DESPOBLACIÓN cuya sede social se encuentra en Aguaviva (Teruel), que estaba desarrollando un programa de NUEVOS POBLADORES, basicamente argentinos de origen español, se seleccionó el perfil de la familia que se deseaba recibir, en este caso preferentemente con tres hijos en edad escolar, y se puso en marcha el mecanismo de selección de familia por la Asociación, este proceso que ha durado tres meses ha culminado con la llegada de la primera familia a este municipio, un matrimonio con tres niñas: de seis y cuatro años y de tres meses. El compromiso por parte de este Ayuntamiento es facilitarle trabajo al cabeza de familia y una vivienda que asegure una forma de vida digna para todos los miembros de la familia.

DESARROLLO RURAL

CURS DE DIAGNÒSTIC RURAL PARTICIPATIU

En setembre s'inicia un curs de Diagnòstic Rural Participatiu que es celebrarà en quatre jornades al llarge de quatre mesos i en diferents emplaçaments del mon rural valencià. El curs, organitzat per Universitat Jaume I-Vicerectorat de Cultura i Dinamització formará als participants en les tècniques i habilitats necesaries per la realización d'un Diagnòstic Rural Participatiu, un

corrent de pensament sobre el desenvolupament rural iniciat a finals de la dècada dels setanta, que va sorgir per a agilitar l'elaboració dels diagnòstics socials i sobretot accelerar les formes de recollida i processament de dades, amb la finalitat de formular projectes de desenvolupament rural. Es caracteritza per realitzar-se en equips multidisciplinars, per revalorar el coneixement dels habitants de les zones rurals, la participació local i el ràpid procés de síntesi dels resultats en un informe. Situa els habitants rurals com els autèntics protagonistes de l'estudi. Són ells els que interpreten la seua pròpia realitat, amb el suport d'un grup tècnic que proposa i facilita l'autoanàlisi. El treball dels agents externs és el de catalitzar i ordenar tot el procés d'informació, participant en la formació de grups de treball i en la gestió d'accions d'interès col·lectiu, fins a col·locar els habitants locals en la possibilitat de decidir les seues pròpies accions de desenvolupament.

Albert López Monfort
Tel. 964 72 88 72 / 73
amonfort@sg.uji.és

EL FUTURO DE LA AGRICULTURA EN LA SERRANÍA Y RINCÓN DE ADEMUZ

El desarrollo rural tiene que ir de la mano de la agricultura. Esta es una de las conclusiones de las jornadas sobre el Futuro de la Agricultura en las comarcas de La Serranía y del Rincón de Ademuz que el Grupo de Acción Comarcal Serranía - Rincón de Ademuz ha celebrado dentro del proyecto de cooperación transnacional "La Sostenibilidad de los Sistemas Agrarios en las Zonas Rurales del Mediterráneo". La agricultura ha sido, y es todavía, una actividad importante en nuestras comarcas, no sólo desde el punto de vista económico, sino también en su vertiente cultural, social y medioambiental. El objetivo de estas jornadas era, en plena época de globalización, donde prima la rentabilidad económica por encima de otras consideraciones, reflexionar sobre el estado actual de la agricultura en nuestras comarcas, y pensar hacia dónde camina, o hacia dónde nos gustaría que caminase. Algunas de las conclusiones a las que se llegó fueron la gran importancia del capital humano, que estamos perdiendo y hay que recuperar e ilusionar con nuevos proyectos, la simbiosis agricultura-medio ambiente como algo fundamental en nuestros territorios, la apuesta por la agricultura ecológica y los productos de calidad, y la necesidad de transformar y comercializar nuestras producciones, siendo más competitivos con productos sanos y libres. También se destacó la importancia de complementar la agricultura con otras actividades (turismo, gestión forestal...) y la necesidad de trabajar en común. La agricultura va a seguir siendo importante en la Serranía y el Rincón de Ademuz. La producción de plantas aromáticas, la recuperación de variedades locales como la manzana Esperiega, la elaboración de aceite de oliva ecológico y los planes de calidad agroalimentaria son iniciativas que muestran que, de manera lenta pero segura, las cosas están empezando a cambiar.

Maria José Payá
GAC Serranía-Rincón de Ademuz

PLAN ESTRATEGICO PARA LA COMARCA DEL ALTO PALANCIA

La Fundación Bancaja Segorbe ha puesto en marcha un plan para el desarrollo del Alto Palancia que diagnosticará la situación socioeconómica del Alto Palancia y trazará las estrategias a seguir para un desarrollo de la zona. Se pretende analizar cuáles son las características de la comarca, las debilidades que presenta y las fortalezas a explotar para alcanzar una situación idónea de desarrollo. La empresa GPR ideas y proyectos de consultoría S.L. ha sido la delegada por la Fundación Bancaja Segorbe para la redacción del plan estratégico, pero tal y como han destacado los economistas que lideran el proyecto, José Luis Orduña y Agustín Rovira, *"no solamente se trata de que trabajen los expertos, sino que todos los sectores sociales que pueden o quieren decir algo deben estar representados en los distintos grupos de trabajo para determinar la situación de la comarca y decidir por dónde debe pasar el futuro".*

Raul Carbonell

ENGUERA: MEDIO AMBIENTE Y DESARROLLO DEL TERRITORIO

En el mes de mayo se han celebrado *"I encuentro internacional sobre integración del medio natural en el desarrollo del territorio"* organizado por La Agencia de Desarrollo Local del Ayuntamiento de Enguera y la Asociacion para la Promocion Socioeconomica de los Municipios del Macizo del Caroig. La integración del medio ambiente en los procesos de desarrollo no es un título casual para este encuentro internacional, sino una prioridad de carácter transversal a todos los ejes de intervención y programa de desarrollo para territorios como la zona del Macizo del Caroig. Todos los ejes prioritarios de desarrollo planteados: la mejora de la competitividad y desarrollo del eje productivo; la innovación tecnológica y la sociedad de la información; el desarrollo de los recursos humanos; desarrollo local; agricultura y energía entre otros tienen su relación directa con el medio ambiente y en el entorno natural como base para la sostenibilidad de los territorios rurales.El ser capaces de demostrar que el desarrollo rural de estas áre-

as de interior pasa por una gestión integrada de los recursos naturales donde todos los agentes implicados sean participes fue uno de los objetivos de este encuentro.

DISEÑO DE ESPACIOS NATURALES EN ZARRA

La Agencia de Desarrollo Local de Zarra, en colaboración con la Diputación de València y natur-life (Medio Ambiente) organizó el pasado mes de Abril el taller medioambiental "Diseño de espacios naturales". El ayuntamiento de Zarra, tiene como objetivo el promocionar la zona y potenciar el turismo rural como alternativa para el desarrollo económico y social de la localidad, es por ello que es consciente de la importancia en la formación de los recursos humanos en turismo rural y desarrollo sostenible. Para conseguirlo está poniendo en marcha diferentes actividades encaminadas a impulsar el desarrollo local del municipio.

Ayuntamiento de Zarra
Tel. 96 189 30 15
zarra@gva.es

TÉCNICAS PARA EL DESARROLLO LOCAL

Con el título de *"La dimensión técnica del desarrollo territorial, estructuras, profesionales y metodología"*, la Universitat Jaume I, en colaboración con la Diputació de Castelló y el Ajuntament de Sant Mateu ha celebrado en esta población una actividad más de sus *"Jornades d'Estiu"*. El curso partió de una reflexión en torno a la necesidad de actualización continua de las estructuras y de los profesionales que se vinculan con la gestión del desarrollo en la escala local. En esa línea de reflexión, se enfatizó la necesidad de crear estructuras de desarrollo dinámicas y flexibles, que contribuyan a instrumentar de manera adecuada la gestión de los procesos de desarrollo local, incidiendo en la capacitación y en el compromiso activo de los profesionales que se encuentran al frente de las mismas, cuyos retos fundamentales siguen siendo el fomento de la participación y el acercamiento a la realidad territorial.

Albert López Monfort
Tel. 964 72 88 72 / 73
amonfort@sg.uji.es

NUEVAS TECNOLOGÍAS

INFORMACIÓ ETNOLÓGICA EN LA XARXA

L'any 2000 la Diputació de València ha reorganitzat els seus museus, tot integrant-los en la Xarxa de Museus. En aquest procés el Museu de Prehistòria i el Museu d'Etnologia van ser unificats en una nova entitat, el Museu de Prehistòria i de les Cultures de València (MuPCVa). Dues són les àrees d'investigació que la formen: el Servei d'Investigacions Prehistòriques (SIP) i el Servei d'Investigació d'Etnologia i Cultura Tradicional (SIECT). El SIECT s'ha plantejat com un dels seus objectius la col·laboració amb totes les persones i institucions interessades en l'etnologia i la cultura tradicional. Un dels mitjans és un butlletí electrònic amb informació al voltant d'aquest temes que s'envia a tots el que ho demanen. A més es pot consultar a la fulla web:
www.xarxamuseus.com.

Per tal de rebre el butlletí o fer arribar informació contacteu amb Joan Seguí i Seguí. Servei d'Investigació d'Etnologia i Cultura Tradicional.
Museu de Prehistòria
i de les Cultures de València
Tel. 96 388 35 61
joansegui1@hotmail.com

NUEVA WEB DE SEGURIDAD ALIMENTARIA

consumaseguridad.com

Es un web especializado en seguridad alimentaria enfocado desde la perspectiva de los consumidores y promovido por las cooperativas de consumidores, Hispacoop. Trabajan en este web un grupo de periodistas y de profesionales de las diversas áreas relacionadas con la salud y el consumo de alimentos. Es un sitio de actualización diaria, que aborda la seguridad alimentaria desde todas sus vertientes: desde la más divulgativa hasta la científica, con una perspectiva informativa y de rigor técnico. Asimismo, pretendemos ayudar los profesionales relacionados con la Calidad y Seguridad de los alimentos a hacerse con informaciones que les resulten de interés.

MUJERES EN INTERNET

En la red se puede encontrar el texto íntegro del libro "El viaje de las internautas. Una mirada de género a las nuevas tecnologías", de Montserrat Boix, Cristina Fraga y Victoria Sendon editado por AMECO (Asociación Española de Mujeres Profesionales de los Medios de Comunicación). Además de una reflexión sobre la utilización de internet por grupos de mujeres desde una perspectiva feminista incluye un estupendo Manual Práctico para el uso de internet.
www.nodo50.org/ameco/el_viaje_de_las_internautas.html

NUEVA EDICIÓN DE "VERD I NET"

Ya van por la tercera Edición de la Revista "Verd i net" y sus autores nos animan a conocer el nuevo servicio para que resulte más fácil conseguir un alojamiento rural. A través de las muchas páginas dedicadas al Turismo Rural mantenidas por Verdinet, o, desde ésta, podéis acceder a dicho servicio. La dirección es www.verdinet.com/revista

PATRIMONIO RURAL

EL RODET CRIDA A LA COL·LABORACIÓ

L'Associació Valenciana d'Amics dels Molins edita la revista El Rodet. Al llarg del darrer any i mig han distribuit diferents numeros de la revista, amb un esforç important per tal de recollir l'actualitat i la informació que es produeix arreu de tot el País Valencià sobre el nostre patrimoni hidràulic. La catalogació, l'estudi, la conservació i la difusió del patrimoni hidràulic valencià s'ho mereix. El Rodet ha crescut i s'ha consolidat en grandària, però malgrat els esforços encara hi ha buits d'informació. És per això que a l'equip de redacció de El Rodet els agradaria crear una xarxa de corresponsals comarcals que facilite a la revista tot un seguit de notícies, projectes, o articles d'investigació que afecten qualsevol element del nostre ric patrimoni hidràulic, d'aquesta manera es podrà donar a conèixer a la resta de valencians creant un fil de comunicació i intercanvi d'experiències força enriquidor.

Associació Valenciana
d'Amics dels Molins
Tel. 96 386 42 44

AGRICULTURA ECOLÓGICA

AGUA Y AGRICULTURAECOLOGICA

Entre el 26 y 29 de septiembre se celebran en Mallorca las V Jornadas Técnicas de la Sociedad Española de Agricultura Ecológica que con el título "Agua y Agricultura Ecológica. Gestión Ecológica de un Recurso Crítico". Las jornadas analizan cuestiones como el balance hídrico y la gestión del agua en las Baleares (Damià Perello), las repercusiones del cambio climático en los agrosistemas mediterráneos (Sergio Alonso), la gestión del agua en España (Pedro Arrojo), los usos y gestión del agua (José Carles), la directiva marco de la Unión Europea relativa al agua, el impacto de la explotación de los acuíferos sobre la calidad del agua (Rosa María Mateos), Las técnicas de riego y eficiencia en el uso del agua (Isidre Cañellas), la economía del agua de riego (José López Gálvez), la valoración agronómica del agua de riego (José María Gascó) y la calidad del agua de riego en el ámbito de la Agricultura Ecológica.

Más información en:
www.agroecologia.net
Tel. 96 178 80 60

INICIATIVA ALIMENTS SANS I SEGURS

El pasado 15 de mayo se constituyó en Valencia la Plataforma ciudadana "INICIATIVA ALIMENTS SANS I SEGURS". Entre sus objetivos está el de proponer y apoyar medidas de fomento de la producción, consumo, investigación y promoción de la Agricultura Ecológica en la Comunidad Valenciana. Proponer acciones legislativas, informativas y populares a favor de la seguridad alimentaria. Fomentar la protección de huertas peri-urbanas como lugares idóneas para la producción de alimentos de calidad. La plataforma ha realizado ya propuestas favor de la producción y consumo ecológicos en la Comunidad Valenciana entre las que se establecer un objetivo de 10% de la producción agrícola ecológica para el año 2005 por medio de cambios en la política agraria valenciana, iniciativas de protección medioambiental y amplias medidas de seguridad alimentaria con la implicación de las Conselleries de Agricultura, Medio Ambiente, Comercio y Sanidad. También proponen la aprobación de un decreto valenciano de fomento de la agricultura ecológica, así como la creación del Instituto Valenciano de Agricultura Ecológica con medios técnicos y financieros para trabajos de extensión agraria, formación profesional e investigación agro-alimentaria. Para más informació: Seminari d´Agricultura Ecològica.

Tel. 961861452

SAVIA SE RENUEVA

"La Fertilidad de la Tierra" es la revista heredera de la antigua Savia. Savia ha cambiado el nombre tratando de recoge mejor el sentimiento que quieren expandir. También ha cambiado la presentación, porque se quiere seguir mejorando para que no sea tan árido acercarse a las noticias y contenidos sobre agricultura, ganadería, alimentación, elaborados, investigación. La Fertilidad de la Tierra sale con cada estación y recoge sugerencias de todas las organizaciones miembros de FANEGA (Federación de Asociaciones de Agricultura Ecológica): sus actividades, los lugares dónde encontrar productos sanos, cómo intercambiar información, saber qué se está haciendo en otros países y también aquí al lado, para seguir creciendo en conscien-cia y en calidad de vida.

La Fertilidad de la Tierra
Tel: 948 70 37 02
lafertilidad@wanadoo.es

CULTURA Y PUBLICACIONES

PREMIOS MAX AUB

El pasado mes de mayo se falló la XV edición de los Premios MAX AUB en la que participaron 1674 escritores españoles y latinoamericanos. En esta edición el jurado estuvo compuesto por José Luis Borau, José Mª Merino, Elvira Lindo, José Ramón Martín Largo, Jaime Millás, Ignacio Solares y Manuel Ramírez, y resultaron ganadores los siguientes cuentos: en el premio internacional "Padre, calla" del mexicano Carlos Vadillo, y como finalista "Las lágrimas de Lorenzo" del gaditano Félix J. Palma. En premio comarcal lo ganó "Acúfenos" de Vicente Bartual residente en Altura (Alto Palancia).

3r PREMI BERNAT CAPÓ-BANCAIXA

Edicions del Bullent y Bancaixa convocan a la tercera edición de este joven pero ya consagrado premio. Recordamos muy gratamente la preciosa obra de etnobtánica de Joan Pellicer ganadora de la pasada edición. Plazo: hasta el 30 de Septiembre. Más información en:

Edicions del Bullent
Tel. 96 159 08 83
bullent@retmail.es

SEGORBE: CINCUENTENARIO DE LA BIBLIOTECA

Con la publicación de un libro que lleva por título Biblioteca Municipal "Obispo Juan Bta. Pérez" en su cincuentenario. 1951-2001, la biblioteca municipal de Segorbe ha celebrado sus cincuenta años. El libro se basa en una recopilación todos los acontecimientos relacionados con la Biblioteca y que aparecen reflejados en las actas municipales. Es decir, designación de Bibliotecarios, Ayudantes de Biblioteca, compras de libros, donaciones, presupuestos, etc. Al inicio del mismo se incluye una pequeña explicación de la evolución historica de la Biblioteca.

Rafael Simón.
Biblioteca Municipal de Segorbe

LIBRO "ALTO-PALANCIA-ALTO MIJARES"

El pasado 6 de junio se presentó en el Centro Excursionista de Valencia, el libro "Alto Palancia-Alto Mijares", VI volumen de la colección de "Rutas en Bicicleta de Montaña por el Patrimonio Cultural y Natural de la Comunidad Valenciana" del geógrafo y escritor Jose Manuel Almerich Iborra.

INTERVENCIÓN COMUNITARIA

SERVICIOS SOCIALES EN LAS ALDEAS DE REQUENA

Desde el Departamento de Servicios Sociales de Requena se lleva desarrollando por segundo año un programa de información sobre prestaciones y recursos sociales existentes en el municipio. Esta iniciativa es apoyada desde la Concejalía de servicios Sociales de Requena y cofinanciada con la Generalitat Valenciana desde la Conselleria de Benestar Social. Este departamento ya conoce la realidad de las aldeas: el envejecimiento de la población y las migraciones de la gente jóven a núcleos urbanos entre otras. Sabemos que la información hoy en día es básica. El objetivo de este programa es extender el conocimiento de los recursos y prestaciones de servicios sociales a la poblacón. Para ello se ha editado una guía con todos los recursos que puede beneficiarse toda la población. También se ha contratado a una trabajadora social que se desplaza fuera del nucleo urbano: las aldeas.

MªAngeles Cárcel
Requena

XARXA EN EL CAMP DEL TURIA

En la comarca del Camp del Turia se ha puesto en marcha una iniciativa de intervención comunitaria con el nombre de Xarxa cuyas actuaciones se dirigen a las personas en riesgo de exclusion social y marginalizadas por causas económicas, sociales, etnicas, geograficas etc... Su objetivo principal y motor de acciones de intervención en la comunidad, es el desarrollo local mediante la inserción socio-educativa, formativa y de empleo a colectivos con necesidades de superación de las barreras que les genera deficiencias. Desde Xarxa se proyectan dos directrices clave para conseguir los objetivos fijados. La primera serían las acciones y actividades de carácter educativo-formativo y social y una segunda línea de trabajos son las acciones y actividades orientadas al empleo como el asesoramiento a la pequeña empresa y la bolsa de trabajo.

Lola Ruiz
Tel. 96 279 02 02
xarxafor@infonegocio.com

VOS ANIMEM A ENVIAR-NOS LES VOSTRES INFORMACIONS I ARREPLEGAREM AMB GUST EN AQUESTS FULLS LES VOSTRES ACTIVITATS. NO DUBTEU EN CONTAR-NOS QUE ESTEU FENT:

C.R.I.E. (Centre Rural d'InformacióEuropea)
Mas de Noguera
E-12440 Caudiel-Benafer
(Castelló) Espanya
Tel. i fax: (34) 964 13 12 60
E-mail: criecv@nexo.net
http://www.criecv.org

Patrimonio histórico en el interior

JOSÉ TOMAS VAREA
Centro de Estudios de La Serranía

EL PASADO 7 DE MARZO se produjo en Chelva el derrumbe del acueducto romano de El Arquillo, que forma parte del conjunto arqueológico de la Peña Cortada y que había sido declarado como Bien de Interés Cultural en 1998, pero sobre el que sólo se habían hecho algunos estudios técnicos, que informaban sobre su preocupante estado de conservación. Tiene una longitud de 34 m y un único arco ahora derruido. Su antigüedad es de alrededor del s. II D.C. Las causas de la caída eran el abandono y la desatención de un acueducto que seguía utilizándose en la actualidad y sobre el que había crecido higueras y otros arbustos, que con la presencia de agua en la canalización, habían adquirido gran desarrollo y sus raíces estaban dañando la estructura de la construcción.

Inmediatamente los medios de comunicación se hicieron eco de la noticia y no faltaron periódicos y televisiones que vinieron a cubrir el lamentable suceso. Algunos responsables políticos y los técnicos correspondientes, acudieron al lugar y, junto con los responsables municipales, empezaron a valorar los daños y a diseñar planes de intervención, porque la restitución del riego añadía una razón de urgencia.

Se ha levantado una buena polvareda contra los responsables de la Consellería de Cultura y de su Dirección General de Patrimonio, que no hace más que evidenciar el abandono absoluto en el que se encuentran cientos de construcciones históricas, de menor entidad, repartidas por diferentes comarcas: iglesias, conventos, ermitas, castillos, torres, puentes, azudes, fuentes, acueductos,...por no decir del patrimonio etnológico: molinos, almazaras, hornos, norias,... o el importante patrimonio arqueológico y peleontológico de yacimientos de fósiles, pinturas rupestres, poblados ibéricos, etc...

Mi opinión es que esta administración está poco preocupada por este patrimonio que sufre un deterioro constante y a veces un expolio continuado que, en muchos casos, hace que se pierda irremisiblemente. Da la impresión de que sólo las grandes obras del pasado valenciano son importantes y requieren atención y así los pocos recursos que se destinan a la conservación y restauración de las construcciones históricas, se van a unas pocas obras que se consideran "emblemáticas" y al resto del patrimonio, sobre todo el diseminado por las comarcas de interior, se olvida y abandona.

Se invierte en un anfiteatro romano de plástico en Terra Mítica, para mejorar la oferta de sol y playa, antes que en restaurar un acueducto romano auténtico, que aún continuaba con su función de transportar agua, en una comarca de interior. O se invierten inmensos recursos en el Museo de la Ilustración, en Valencia, un bunker de cemento que horrorizaría al mismo Mayans, para el que no se han ahorrado recursos. Con el presupuesto de esta iniciativa "faraónica" y otras que se sitúan en zonas urbanas o en el litoral, se podrían haber hecho cientos de pequeñas intervenciones valorizando espacios significativos de la historia y las costumbres de muchos pueblos valencianos.

Los Ayuntamientos pequeños no tienen recursos para conservar y gestionar adecuadamente sus edificios históricos y la Consellería de Cultura tampoco se plantea

una acción seria para conservar y recuperar este patrimonio. Los conjuntos urbanos y el patrimonio histórico, así como los atractivos naturales son dos de los alicientes más importantes para poder desarrollar el denominado "turismo rural" que puede permitir la supervivencia de los pueblos de interior.

Así que lo del acueducto romano de Chelva no es más que una muestra del abandono que están sufriendo el patrimonio cultural de las zonas rurales del interior valenciano, abandono que se extiende a todos los niveles: medio ambiente, empleo, salud, tercera edad, etc. La clase política, que administra los recursos de todos los valencianos, sigue olvidándose de las zonas de interior y ya va siendo hora de que reivindiquemos y exijamos lo que como ciudadanos tenemos derecho. Y la recuperación y la conservación del patrimonio histórico y cultural es una obligación y un derecho al que no podemos ni debemos renunciar.

Per l'horta i el progrés

JOSÉ LUIS MIRALLES I GARCIA
Comissió Promotora de la Iniciativa Legislativa Popular per la protecció de L'Horta

RVISC EN VALENCIA i els meus fills són de València. I veig com la meua terra, la nostra terra, se'n va. I veig com l'herència que els hi passem minva. L'Horta se'n va. Se'n van les terres d'Horta. Ho diuen tots els tècnics. Ho diu el Consell Valencià de Cultura amb Santiago Grisolía al cap. I ho veiem tots, ho sentim tots, ho intuïm tots. Se'nn va ara sota l'asfalt i se n'anirà encara més amb el que està previst d'asfaltar.

És per això que des de la Plataforma per un Cinturó d'Horta es va promoure una Proposició de Llei Reguladora del procés d'Ordenació i Protecció de L'Horta de València com a espai natural protegit mitjançant el procediment d'Iniciativa Legislativa Popular (la ILP). Una Plataforma ciutadana sobre tot i per damunt de tot plural, oberta i independent i estos són els nostres principals valors. Una Plataforma on convivim persones de totes les ideologies amb una preocupació comú que ens uneix des de fa ja vora 2 anys: salvar l'horta que encara queda i mentindre-la com el recurs natural i cultural que és per a les generacions futures.

La Plataforma per un Cinturó d'Horta va presentar la ILP a la Mesa de les Corts Valencianes el 19 de gener mitjançant una Comissió Promotora de cinc membres avalada per un ventall de 150 persones entre les quals figuren coneguts professionals del món de les ciències, les arts i de la cultura valenciana preocupats com la Plataforma per la desaparició de L'Horta.

La seua iniciativa és una iniciativa pel progrés i contra la destrucció. Pel progrés que significa salvaguardar els recursos naturals contra la seua destrucció sota rajoles i asfalt. Pel progrés que significa reconvertir, promoure i rendibilitzar l'activitat agrícola en L'Horta contra la desídia i l'abandó. Pel progrés que significa implementar sistemes de gestió que garantiren els interessos dels ciutadans a mitjà i llarg termini contra els interessos cojunturals que esdevenen pa per a hui i fam per a demà. Pel progrés que significa valorar i compensar els que suporten els costos del manteniment dels recursos naturals contra el sistema actual que "premia" la urbanització sense límits. Pel progrés que significa anar constituint poc a poc un Capital Natural tan necessari per a la vida com el sou de cada mes.

La ILP és una iniciativa de persones ciutadanes per a persones ciutadanes. Convertits en protagonistes de primera fila pel seu futur. Una iniciativa ciutadana que no és de ningú i es de tots, sense distincions. Una iniciativa per a la qual, els seus promotors, reclamem l'adhesió i la col.laboració de totes les persones, associacions, entitats, organismes públics i privats i partits polítics de tota mena. Per què només un gran consens de tota la societat valenciana permetrà aconseguir els objectius que ens plantegem. El nostre objectiu no era arreplegar un mínim de 50.000 firmes per a que la llei es tracte en les Corts sino moltíssimes més per a què els valencians i valencianes ens convertim en protagonistes del nostre futur. La receptivitat de la societat valenciana ha segut esplèndida deixant en qüestió el tòpic del "meninfotisme". La ILP ha desencadenat en la societat un gran nombre d'adhesions i actituds espontànies a favor de L'Horta que mirem amb orgull i satisfacció i que demostren la vitalitat del nostre poble. Em arreplegat 112,000 signatures, Tot un èxit encara que el treball continua.

C Carrefour Comunidad Valenciana R I E

Centro Rural de Información Europea

El nou marc comunitari en la política d'Aigües

F. Javier Delgado Franco
i Carmen Arnanz Serrano
C.R.I.E.

L'aigua és un dels recursos que més emprem i per tant un dels més amenaçats. És per això que cal gaudir d'una legislació clara que impedeixca que es malbarate un dels recursos més necessaris. Esta és la filosofia de partida de la nova Directiva 2000/60/CE que estableix el marc comunitari d'actuació en l'àmbit de la política d'aigües que es va publicar el passat 22 d'octubre de 2000 al Diari Oficial de les Comunitats Europees Nº L327.

L'objecte d'esta directiva és establir un marc per a la protecció de les aigües, que previnga el seu deteriorament, que protegeixca els ecosistemes aquàtics, que promoga l'ús sostenible de les aigües, que augmente la protecció i recolze la millora del medi aquàtic, que redueixca i evite la contaminació de les aigües subterrànies i que redueixca l'efecte de les inundacions i sequeres per tal de:

1) Garantir l'abastiment d'aigua per a fer un ús equilibrat, sostenible i equitatiu.
2) Reduir significativament la contaminació dels aqüífers.
3) Protegir les aigües territorials i marines.
4) Aconseguir el compliment dels acords internacionals en matèria d'aigües.

Un dels primers aspectes que tracta la nova directiva és la creació d'un marc administratiu per tal de que es puguen coordinar les diferents autoritats amb competències en matèries hidrogràfiques.

Per altra banda la directiva fixa una sèrie d'objectius mediambientals per a les diferents classes de masses d'aigua, seguint un criteri que ateny a la seua natura:

SUPERFICIALS

- Els estats hauran de fornir-se de mesures de prevenció.
- Els governs tenen el deure de preservar, millorar i regenerar les aigües.
- Els governs també hauran de protegir i millorar les masses d'aigua artificials o molt antropitzades per tal de que tinguen un paper en la conservació i millora del medi ambient.
- Els governs hauran d'aplicar mesures per tal de reduir la contaminació i abocaments.

SUBTERRÀNIES

- Els governs hauran d'aplicar mesures per a limitar o impedir la pol·lució d'estes aigües.
- Els governs tenen el deure de preservar, millorar i regenerar les aigües.
- Els governs hauran d'aplicar mesures per tal d'invertir tendències significatives cap a la concentració de contaminants.
- A les zones protegides els governs tindran un termini màxim de quinze anys per tal d'acomplir estos objectius. A més quan una massa d'aigua, per les seues característiques puga estar dins una o altra classificació, per principi se li haurà d'aplicar la que tinga uns objectius més rigorosos.

El deteriorament temporal d'una massa d'aigua suposarà contravenir aquesta directiva i la imposició de sancions, excepte en el cas de que els governs demostren que és un fet degut a causes imprevisibles i de força major i amb la condició de que les mesures de recuperació s'inicien el més aviat possible.

La directiva també fixa la obligatorietat de fer un anàlisi de les característiques de cada conca hidrogràfica a més d'un estudi de les repercussions de les activitats humanes sobre la conca i un anàlisis econòmic de l'ús de les aigües. Aquest informe es complementarà amb registres de les zones protegides, estudis de les aigües utilitzades per a la captació de les aigües potables i plans de seguiment de l'estat de les aigües i de les zones protegides. Aquesta documentació, junt a un pla de mesures específiques per a possibles problemes que es puguen presentar i a un inventari d'ubicació i estat dels recursos hídrics conformarà el que s'anomena pla de conca i que serà obligatori per a totes les conques hidrogràfiques.

Altre punt d'interès és que igual que a la resta d'àmbits mediambientals la nova directiva preveu que els responsables de la contaminació de l'aigua haurà de fer front als possibles costos de neteja.

Per altra banda, la directiva estableix que caldrà fomentar la participació activa de totes les parts interessades en la seua aplicació, especialment a les parts relatives a la elaboració del pla de conca. A ca-

da demarcació geogràfica s'haurà de publicar i posar a disposició del públic i amb l'objectiu de recollir les seues observacions els següents documents:

1) Un pla de treball i un calendari, a més tardar tres anys abans de l'inici previst de l'aplicació del pla de conca.
2) Un esquema provisional dels temes més importants en matèria de gestió, a més tardar 2 anys abans de l'inici previst de l'aplicació del pla de conca.
3) El projecte de pla de conca, a més tardar un any abans de l'inici previst de l'aplicació del pla.

El termini mínim que l'administració tindrà que mantenir per a la recollida d'al·legacions serà d'un mínim de sis mesos per tal de permetre una participació i consulta el més actives possibles. A més la directiva marca la data del 22 de desembre de 2003 com a plaç màxim per a que els estats inicien la seua aplicació.

Esperem que este article ajude a aclarir algunes coses en torn al futur marc polític de les aigües. Sols ens queda acomiadar-nos i recordar-vos que el CRIE continua a la vostra disposició per a informar-vos sobre este o altre dels temes que tractem.

RURALIA

Te animamos a suscribirte a RURALIA para contribuir a la continuidad de esta iniciativa. Por cada suscripción te regalamos un número ya publicado atrasados poniendote en contacto con el CRIE, concretamente con nuestro compañero *Josep Pérez*.

Suscripción

NOMBRE

APELLIDOS

DNI/NIF

DOMICILIO

C. P. POBLACIÓN

TEL/FAX

BANCO/CAJA

SUCURSAL

DATOS DE CUENTA: entidad sucursal d. c.

nº cta.

NOTA: esta suscripción se renueva automáticamente cada año si no hay orden expresa en contra.

Autorizo al Banco/Caja a pagar, con cargo a la cuenta indicada en el recuadro de la cual soy titular,

2.000 ptas (dos mil pesetas) **anuales**

en concepto de suscripción de apoyo a la revista **RURALIA**

FECHA Y FIRMA DEL TITULAR:

REMITIRA:

C R I E
Centro Rural de Información Europea

C.R.I.E.
(Centro Rural de Información Europea)
[MAS DE NOGUERA]

E-12440 Caudiel-Benafer
(Castellón) España

Tel. y fax: (34) 964 13 12 60
E-mail: criecv@nexo.net
http://www.criecv.org

Cartes a Ruralia

DESDE L'ALT EMPURDÀ

Benvolguts:

Imagino que una de les virtuts que justifiquen l'èxit d'Internet és que tot navegant "a discreció" pots arribar a descobrir una badia somniada on recalar i passar una bona estona. Això és el que em va passar quan vaig trobar la web de Ruralia. Després d'una bona estona de circular per pàgines d'interès més aviat discret al voltant del tema de desenvolupament rural arribo a la del "Centro Rural de Información Europea" i descobreixo la revista. No m'estendré sobre el gratificant que he trobat els continguts: m'he baixat tots els exemplars i he passat a paper alguns fragments per compartir-ho amb companys de l'Associació Cultural La Fraternal Espollenca. I d'això us voldria parlar.

Podeu conéixer la nostra Associació a la següent adreça elctrònica: (http://www.terra.es/personal2/laverna/home.html). El nostre objectiu és fomentar l'activitat cultural i social del poble amb una revista, Laverna; editant materials; relacionant-nos amb associacions veïnes; organitzant una Fira de l'Oli amb gran èxit des de fa cinc anys o convocant un concurs de dibuix i còmic en memòria de Joan Cos, un ninotaire que va ser molt conegut a la comarca.

Espolla és un petit poble de 400 habitants, al nord de la comarca de l'Alt Empordà, limítrof amb la comarca del Rosselló i, per tant, amb l'estat francès. La comarca de l'Empordà estadísticament consta com de les més riques del nostre país. El factor turisme amb la Costa Brava, el museu Dalí de Figueres i el reclam comercial, sobretot pels veïns del Nord, amaguen una realitat que sembla que ara surt a la llum. Hi ha una subcomarca rural amb problemes de despoblació, envelliment i manca de serveis. Una situació que recentment s'ha intentat corregir amb iniciatives LEADER i un futur PRODER que es pretén presentar. I d'aquest tema sospito que els redactors i lectors de Ruralia alguna cosa en sabeu.

Els darrers dies hem viscut a la comarca moviment per promoure la candidatura PRODER amb trobades i conferències. En una d'elles, amb ponents comentant altres experiències LEADER al país, hi havia el professor d'Anàlisi Geogràfica Regional de la Universitat Rovira i Virgili, Jordi Blay. En acabar vam tenir una conversa i li vaig fer la pregunta: "N'hi ha prou amb les iniciatives LEADER o PRODER per corregir els problemes de despoblació i envelliment dels pobles rurals?" I la resposta va ser que no. Vam estar parlant de les condicions en que encara avui es viu a molts nuclis rurals, sense alguns dels serveis de proximitat que a qualsevol població important fa anys que s'han solucionat (guarderia, menjador escolar, transport públic...); amb infrastructures deficitàries o senzillament inexistents (camins, electricitat, telèfon...); amb problemes de vivenda per la gent jove que es vol quedar davant la pressió de la segona residència.

En definitiva, viure en un petit poble moltes vegades comporta pagar un preu afegit que no queda compensat per l'existència d'un lloc de treball. Fins i tot, comença a ser habitual que vingui gent de nuclis més grans a fer les feines, especialitzades o no, per falta de mà d'obra local. Evidentment hi ha un problema de "disseny de país", d'equilibri territorial, amb clares responsabilitats polítiques que sobrepassen les sigles dels partits. Modestament he voltat per Europa i especialment per l'Estat francès (és a vuit quilòmetres) i quan em perdo per zones rurals remotes no tinc la sensació d'abandonament que veig a tants racons del nostre país.

S'ha de fer alguna cosa més que garantir una font d'ingressos perquè la gent no marxi. I hem de confiar que no s'arribi massa tard a posar solució.

Josep Maria Tegido-Mallart
gustinet@suport.org

DESTRUCCIÓN DE LA BELLEZA

Hace muy poco que la indignación se apoderaba de muchos de nosotros al enterarnos de que milicias de talibanes Afganos destruían, en nombre de su fe, los Budas gigantes esculpidos por sus antepasados en la roca de una montaña. Aquella irritación que nos producía la impune destrucción de la belleza desembocaba, al menos en nuestro caso, en una sensación de impotencia mucho más compleja y desagradable de lo habitual. El disgusto tenía un cierto sabor a hipocresía colectiva puesto que éramos –y somos–

plenamente conscientes de que la destrucción de aquellas obras de arte, aunque detestable, no dejaba de ser una minucia en comparación con cualquier atentado hacia la dignidad humana, y en este caso la sistema persecución de los derechos de las mujeres afganas se podría llevar la palma en cuanto a ignominia consentida.

En Aras de Alpuente, un tranquilo pueblo de montaña en la Serranía de Valencia, las excavadoras están destruyendo, ante la impasibilidad de las autoridades autonómicas, la emblemática Muela de Santa Catalina, símbolo cultural, religioso y sentimental de este pueblo. Si las máquinas están devastando nuestro patrimonio cultural es porque una desfasada Ley de Minas protege los intereses de cualquier especulador privado frente a los de todo el municipio que, en el caso de Aras, se ha manifestado repetidamente en contra de la explotación de esta mina.

Aunque mi familia proviene de este pueblo, yo nunca he vivido allí. La vida en estas montañas es difícil y mis padres desde siempre vivieron en la ciudad. No obstante, en el lugar residen aún mis tíos, que llevan el estanco, y mis primos, que se niegan a abandonar el pueblo. Nosotros, como tantas otras familias, conservamos una casa a la que acudimos esporádicamente para buscar un poco de sosiego entre aquellos bellos paisajes. Es por eso que mucho me cabreo cuando compruebo que nuestros argumentos y protestas son sistemáticamente desoídos por quienes podrían paralizar esta debacle. Y mi rabia sube de temperatura cuando escucho al Sr. Aznar pronunciarse, ante las cámaras, por el "desarrollo sostenible". ¿Qué entenderá este señor por sostenible? Y, como en el primer caso, también ahora mi indignación tiene un regusto amargo puesto que lo que yo voy a perder no es nada –simplemente un remanso de belleza, sosiego y contacto con la naturaleza– en comparación con quienes van a perderlo todo –su pasado, su presente y su futuro– por culpa de estos talibanes del Dinero fácil y del "pan para hoy, hambre para mañana".

Domingo Mestre
Artista visual y vecino de Aras

Remetre les vostres cartes al:

C.R.I.E. (Centre Rural d'InformacióEuropea)
Mas de Noguera
E-12440 Caudiel-Benafer
(Castelló) Espanya
Tel. i fax: (34) 964 13 12 60
E-mail: criecv@nexo.net
http://www.criecv.org

L'Oliva

A Kike, almasserer i amic,
pare del millor oli ecologic.
I a tots els treballadors de l'oliva.
"¿Quién tiene la culpa de que
trabajemos en un latifundio?!"

Has de passar pels dos carrers de Bobadilla, el de las Maravillas (el bar) i el de la font i l'ermita per arribar al camí que duu al cortijo de La Torre. Al dia següent tot el poble s'ha informat ja de qui són aquells nous visitants i a què venen. La passada campanya però, aconseguírem marejar-los una miqueta. I és que només passar Nadal i abans que començara el primer o el segon any del mil.leni (això depén a qui ho preguntés), una colla de valencians i valencianes, cadascun d'un pare i d'una mare, anàvem incorporant-nos a la campanya de l'oliva d'aquella finca malaguenya.

La fauna humana allà reunida: estudiants, punkis, esotèrics, rastamen, una catalana buscant un altre ritme, els paios de Bobadilla i Antequera, els gitanos de Puerto Serrano a Càdis; dues suïsses i una nordamericana… donaríen per a més d'un escrit, però com no es tracta de fer sociologia, anem a centrar-nos.

Només dir que aquella invasió de gent "estranya" no va escandalitzar gens ni mica a la gent andalusa que treballava amb nosaltres, ni tan sols el collar del gos que duia Marc al coll. Ens vàrem incorporar amb una normalitat cèlebre i acollidora. És cert que molts d'aquells andalusos havien sigut emigrants a Suïsa i Alemanya, però tampoc als que no ho havien sigut, els veies cap malícia a l'hora de tractar-nos. Es pot dir que el treball ens igualava i que l'objectiu de tots –o quasi- era tombar olives i al mateix temps passar el dia el millor possible.

El començament no va ser tan bucòlic ja que la majoria tenim una vida molt passiva i davant de qualsevol feïna física el nostre cos atrofiat ha de fer un sobresforç. Vàrem començar un dia fangós en un lleuger turonet. Anàvem corrent i a trompicons per anar al mateix ritme que els andalusos i sempre anàvem els últims. Volíem creure'ns que ens costava tant perquè duíem les sabates plenes de fang i anàvem cara amunt. La moral va decaure quan algú ens va dir: "menos mal que hemos empezado por el llano, ahora cuando lleguemos al cerro…" i més avant ens vàrem adonar que el fang anava a acompanyar-nos més d'una volta… i la boira, i el gel i el plovisquejar…

Però des d'aquells primers dies sabíem apreciar que allò era una sort: conéixer minut a minut quin és el desenvolupament del dia, del dia de veritat, d'eixe dia format per sol, per terra, per aigua… i no per minuts i hores. Els nadius no entenien com ens agradava enterar-nos que plovia o que havia fet gelada, però nosaltres, farts de tants anys d'aixopluc monòton de les aules, de la blancor eventual de l'hostaleria, i tement el tancament físic i mental de l'oficina i la fàbrica, ens férem amics dels elements. La veritat és que a l'inici, l'element més amic era la pluja que rebíem amb alegria perquè significava una dia de descans, però prompte ens adonàrem que era un dia menys de jornal i per a molts pares i mares de família un entrebanc per a passar la setmana amb normalitat.

El que més ens diferenciava d'aquella gent en principi i el que més va simbolitzar el nostre progrés com a collidors d'olives va ser la forma de contar el temps. Començàvem a treballar a les nou. Un quart abans "Er Piño" ens esperava amb la camioneta davant del cortijo. "Er Manué" (un patriarca de Puerto Serrano) ens bramava "Arriba la clase obrera" i allà anàvem entre "fardos" i vares. A la una paràvem mitja hora per esmorçar i a les quatre ja havíem acabat ("ni un minuto más, como manda el convenio"), deia "Er Manué". Els primers dies tot era mirar el rellotge i preguntar l'hora, primer esperant que fora la una, després esperant que foren les quatre i, per la nit martiritzant-nos pensant en les poques hores que faltavem per ser les huit. Era un patiment continu. Però poc a poc, veient que tots els dies eren iguals, -en el sentit que tots els dies havíem de pegar "varaes" i estirar fardells, netejar la fulla, descarregar i una atra volta a varejar…- vàrem començar a despreocupar-nos de quina hora era. Allà la gent no contava les hores ni els dies, sobretot els de Puerto Serrano que en acabar l'oliva se n'anaven a "Huerva" a la maduixa. Treballaven per cobrir unes necessitats molt bàssiques i intentaven disfrutar cada dia.

No es tracta d'idealitzar eixa forma de vida, la vida dels "temporeros", que també va lligada moltes voltes a l'analfabetisme i arriba a ser una vida dura, però almenys s'ha de fer vore que hi ha altres formes de vida, altres formes de concebre el temps, altres necessitats on basar la felicitat. I també hi ha una altra saviesa, la saviesa de "Er Pelele" que amb 26 anys no sap llegir, però sap tot el que s'ha de saber per conrear un bon hort, la criança d'animals, la cura del ramat…

Poc a poc anàrem veient totes estes coses i vàrem començar a gaudir tant les hores de treball com les de descans. Treballant deixàrem de fer guetto entre els valencians i ens distribuíem per "las casas" dels andalusos, -allà es diu casa o família al grup de tres o quatre persones que s'encarreguen de collir una fila-, i cantàvem i reiem amb ells, gaudíem de la vista des del "cerro" i veiem com la mar de boira que es formava pel matí al "llano" anava pujant poc a poc fins que ens atrapava. I a partir de les quatre hi havia qui donava de menjar a les gallines i als polits que anaven per allà solts; hi havia qui passejava Violeta i Laila (les baconas); les més intrèpides muntaven Capuleta i Divisa (les precioses eugues); jugàvem, cuinàvem… però a l'hora del crepuscle tots acudíem a la porta del cortijo a vore una posta de sol sense res que empresonara el nostre esguard. Immensa. Magnífica.

Una volta se n'anava el sol ja refrescava i era hora d'anar a per llenya i encendre el foc: tots, nosaltres, els gossos i els gats, al voltant de la llar.

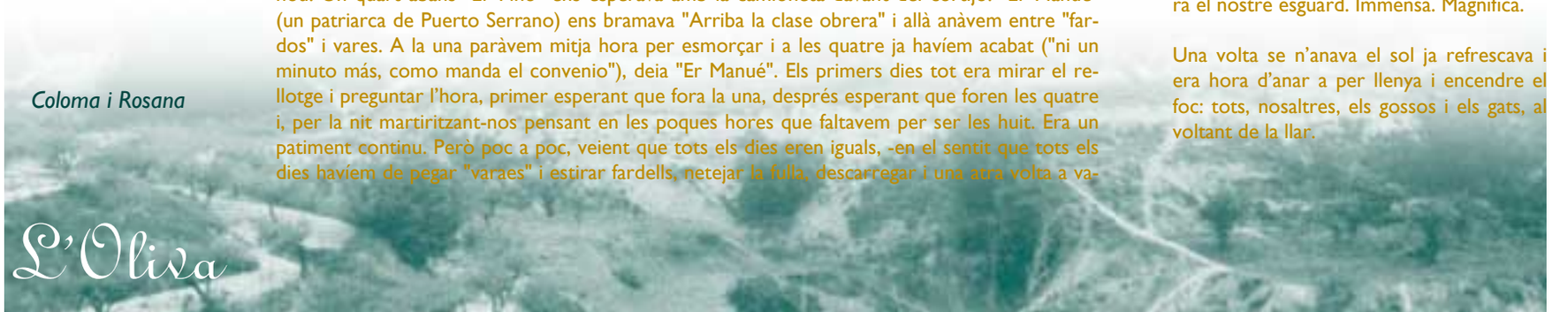

Coloma i Rosana

Ardo, pero no es amores,
soy pícaro manzanero,
atronador aguacero,
mal me hallo con los pastores,
mal me quiere el caballero.

Popular

AQUEST NOMBRE DEU DE RURALIA, ES VA ACABAR D'IMPRIMIR ALS TALLERS DE GRÀFIQUES PAPALLONA, AMB L'ARRIBADA DE L'ESTIU DEL 2001, AL VOLTANT DE LA FESTIVITAT DE SANT JOAN.

Lletraferits

A PRIMERA VISTA

Joan Olivares Alfonso
La Vall d'Albaida

Per cinc minuts escassos féu tard a l'avió. Resignat, agafà un taxi. La taxista li demanà l'adreça i Ell somrigué abans de donar-li-la. Per l'espillet retrovisor li va veure la cara i li agradà. Li mirà els muscles i li agradaren. Avançà el cap i li mirà les cames. També li agradaren. Passant per la Gran Via, li preguntà si volia sopar amb Ell. Ella se'l mirà per l'espillet. Un minut després, digué que sí.

Anaren a un restaurant del Grau. Demanaren gambes, ostres, llagosta i vi blanc. Pagà Ell amb la Visa. Quan s'alçaren el cambrer se'ls quedà mirant i somrigué per davall del mostatxo. Passejant per la platja, Ell sentí un pessigolleig que li pujava per les cames, pel cos. La deixà avançar-se una mica i la repassà per darrere de dalt a baix. La va desitjar intensament. Ella es girà i el mirà de reüll. Se sentí intensament desitjada. S'acostaren l'un a l'altre. Es miraren. Ella tombà lleugerament el cap i li oferí la boca. Ell tombà lleugerament el cap i li acostà la boca. Els llavis es fregaren, es premeren, s'obriren. Les llengües es tocaren, es tastaren, s'entortolligaren. Els cossos tombaren sobre l'arena. Ho feren apassionadament una vegada. Dues. Quasi tres.

De tornada a casa acordaren que a la pròxima Ell faria de taxista.